

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK KIRKEBLAD NR. 1 - 2018

Oksana og pater Myron:
ET KATOLSK PRESTEPAR s. 6

Fikk en fremtid i Norge s. 16

Katolsk profil: Edith Stein s. 26

Min menighet: Ålesund s. 38

Triduum: Påskens hellige dager s. 54

Påskeforsett

Fred er ei det beste, men at man noget vil, skrev Bjørnstjerne Bjørnson. Det kan være riktig i mange, men slett ikke i alle sammenhenger. Det er neppe noen fruktbar devise for nasjoner i konflikt eller krig, og slett ikke i forhandlinger der man prøver å få slutt på krigens vold og elendighet.

På de fleste områder i livet er fred og fordragelighet altså en ønsket tilstand. Men noen har interesser som går i en litt annen retning. I pressen er man glad i konflikter, av åpenbare grunner. Avisenes overskrifter skal informere, men de skal også selge. Ofte kolliderer de to hensynene. Da en ellers edruelig og seriøs avis som Klassekampen klemte til med «Katolsk homokrangel» i krigstyper på forsiden, slik det skjedde en dag mot slutten av januar, trodde nok de som bare leste den knappe meldingen, at nå er det full strid og storm i vår hjemlige katolske kirke.

DE SOM ÅPNET AVISEN og leste hele «saken», ble antagelig skuffet. Det handlet om en høringsuttalelse fra den ene av våre to biskoper og et intervju med den andre om samme sak. De to har forskjellige oppfatninger, i hvert fall ordlegger de seg temmelig forskjellig om sider ved en kommunal handlingsplan om «kjønns- og seksualitetsmangfold». Vanskelig tema. Men de kranglet ikke.

Også i den såkalte registreringsaken har det vært mange store oppslag i pressen, og ikke alle like nøkterne. Ord som «juks», «bedrageri» og «skandale» dominerte overskriftene lenge før domstolene hadde tatt stilling til hva dette egentlig dreiet seg om. For mange er det slike ord som

«Mange har hatt sterke meninger og brukt store ord i denne saken.»

huskes og som oppsummerer saken. Nyansene glemmes.

NÅ HAR VI OMSIDER FÅTT en dom. Hverken påtalemyndighet eller tiltalte har funnet grunn til å anke, og dermed er dommen rettskraftig og saken endelig avgjort juridisk. Det utløser trolig en stor lettelse i de fleste av oss.

Etter måneder og år med uvisshet, uro og tilløp til intern splittelse i det katolske miljø, har rettsvesenet konkludert: Registreringsmetoden var ulovlig, men den var ikke iverksatt med bedragerisk forsett. Dommen sier at det dreier seg om en systemsvikt og at den var grovt uaktsom.

Mange har hatt sterke meninger og brukt store ord i denne saken. Det har vært dramatiske presseoppslag og arge meningsutvekslinger på blogger og sosiale medier. I ettertid kan vi konstatere at av to siktede ble den ene ikke tiltalt og den

andre frikjent, og at bispedømmet fikk en foretaksbot. Det førte selvfølgelig ikke til store overskrifter.

Men uansett har saken avfødt mer bitterhet og frustrasjon enn godt er. For noen har det gått på troskapen, lojaliteten og tilliten løs. Saken har vært en påkjenning for arbeidsmiljøer, og selvfølgelig en stor belastning for dem som var siktet.

DET TAR TID Å LEGE SLIKE SÅR. Men tiden er nå kommet til å se fremover, og konsentrere seg om det som registreringen var ment å finansiere: den katolske kirkes virksomhet i Norge, fra bispedømmenivå via menighetene og like til den enkelte troendes religiøse liv og behov.

I hver eneste messe ber vi om fred og enhet. Kanskje et passende påskeforsett (hvis et slikt begrep finnes) kunne være at vi, med fred og enhet som mål, samler oss om det vi har felles og som er mye viktigere enn de meninger som splitter oss. Kjærligheten til Kirken deler vi katolikker, og troen på den oppstandne Kristus. I dette ligger en impuls til å gjøre opp med fortidens fortredeligheter, løse konflikter, skvære opp personlige motsetninger, og vende sinn og oppmerksomhet mot fremtiden og ny vekst.

Påskens kjerne er oppstandelse og liv.

NILS HEYERDAHL
REDAKTØR

16

Nicola og Ritta flyktet fra et krigsherjet Aleppo til Norge. Nå ser de endelig en fremtid for barna.

Innhold

- 4 Biskop Bernt har ordet
- 6 Portrett: Oksana og Myron Kuspj
- 10 Norske kirkeskatter: Kalvariegruppen i Urnes stavkirke
- 12 Rett på sak: Katarzyna Jachimowicz
- 14 Caritas: Fasteaksjonen 2018
- 16 De kom og ble: Nicola og Ritta flyktet fra et krigsherjet Aleppo til Norge
- 21 Kunst: Ny serie av Therese Sjøvoll
- 25 Sannhetsserrum: Urmennesket
- 26 Katolske profiler: Edith Stein
- 32 Bli med til klosteret Staniątki i Polen
- 36 Signert: Gerhard Helskog
- 37 Aktuelt: Kjør med en troende!
- 38 Min menighet: Pastor Ole Martin Stamnestrø i Vår Frue menighet i Ålesund
- 42 Aktuelt: Norge rundt
- 44 Aktuelt: Verden rundt
- 46 Betragtninger: Luthers feiltrinn – og fortjeneste
- 50 Erkebiskop Heiner Koch: – Kirken må være der folk er
- 54 Guide til påskens hellige triduum
- 59 Reportasje: Vor Frue Hospital
- 64 Min søndagsmiddag: Braisert lammeskank til påske
- 66 Påskequiz.
- 68 Klostertanker
- 70 Filmprofil: Krzysztof Kieślowski
- 73 Omtaler
- 76 Debatt og meninger
- 78 Nytt om navn og kalender
- 82 Knut Ødegård: Ei langfredagspreike

Signert: Gerhard Helskog
Side 36

Min menighet: Pastor Ole Martin
Stamnestrø Side 38

Sr. Andrea om Vor Frue hospital.
Side 59

ST. OLAV

St. Olav – katolsk kirkeblad hvori opptatt «Klippen» (Midt-Norge, 1950–78), «Stella Maris» (Nord-Norge, 1950–68) og «Broen» (Landsdekkende, 1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bispedømme
Nr. 1–2018, årgang 130
ISSN 0802-6726
Oslo katolske bispedømme
tlf.: 23 21 95 00
Trondheim Stift tlf.: 73 52 77 05
Tromsø Stift tlf.: 77 68 42 77

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl og Hans Rossiné

Redaksjon:

Kathrine Läver
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon

Design og layout: Erlend Lans Pedersen

Gaver til bladet:

Fra Norge:

Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:

Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav kirkeblad redigeres etter prinsippene i Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

Redaksjonen tar intet ansvar for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 26.02.18

Deadline neste nummer: 14.05.18

Trykk: United press

Opplag: 4000

Kjære troende

I 1942 utgav Sigrid Undset boken *Happy Times in Norway*. Dette gjorde hun på initiativ av presidentfruen Ellinor Roosevelt, som ønsket at amerikanske barn skulle bli kjent med barn i de okkuperte land «før tyskerne rykket inn og gjorde ende på de lykkelige dagene – inntil videre». Undset drømte seg tilbake til den tiden da hennes egne barn var små; her er seterbesøk og rømmevafler og 17. mai.

Og det var lykke i hennes liv i disse årene, til tross for en overmenneskelig arbeids- og ansvarsbyrde. Om hun var lykkelig, se det er et ganske annet spørsmål.

Sigrid Undset utgav ingen memoarer, men det finnes selvbiografiske avsnitt i *Elleve år* og *Tolv år*, i fire bind *Essays og artikler*, i nutidsromanene og i korrespondanse – for å stoppe et sted. Hun var imidlertid ikke et menneske som utleverte seg selv. Hun skydde intervjuer, og hadde vondt for å tilgi indiskrete venner. Derimot skydde hun ikke strid. Når det var nødvendig, rykket hun ut til forsvar for sin katolske tro og kirke. Men Undset nøyet seg ikke med forsvar. Hun angrep norsk protestantisme med fynd og klem, for eksempel i skriftet *Katholsk propaganda* (1927), og så ikke for seg muligheten for en fredsslutning.

DEN 26. AUGUST 1940 GIKK SIGRID UNDSET i land i San Francisco. Hun hadde krysset Stillehavet fra Kobe i Japan. Før det hadde hun reist med den trans-sibirske jernbane, intet lykkelig minne. Det var heller ikke reisen begynnelsen, flukten fra Lillehammer og kamphandlingene i Gudbrandsdalen, reisen med fiskeskøyte fra Romsdalskysten – med Molde og Åndalsnes i brann etter tyske angrep – til Nordland, ferden gjennom skog og over fjell og inn i Sverige.

Her fikk hun nyheten om at hennes eldste sønn, Anders, var falt i kampene ved Segalstad bro. Med seg hadde hun sønnen, Hans, begavet og sjarmerende og til stadig bekymring for sin mor. Flyktninger befinner seg per definisjon i trengsel. – Skulle

allikevel denne augustdagen være begynnelsen på hennes lykkelige år? Jeg tror det.

Sigrid Undsets krig kunne ha vært over da hun gikk i land i California. Hun hadde nettopp utgitt første bind av en planlagt trilogi, *Madam Dorthea*, som ble en enorm suksess i USA. Hennes amerikanske forlegger, Alfred Knopf, var begeistret ved tanken på fortsettelsen. På Bjerkebæk var hun stadig blitt forstyrret og pliktene var mange; i Amerika kunne livet ha vært fredelig og komfortabelt. For første gang i sitt liv kunne hun ha viet all sin tid og energi til å skrive.

Det kom ikke flere romaner fra hennes hånd. Hun valgte krig isteden. Hun hadde til hensikt å tilføre Det tredje rike så stor skade som hun bare kunne. Og hun viste seg å være en fiende man ikke skulle undervurdere.

ANKOMSTEN I CALIFORNIA VAR begynnelsen på *veien tilbake til fremtiden*, for å bruke en av hennes boktitler. Om veien kan vi si det følgende: Hun hadde aldri vært i USA før. Hun likte amerikanere, og særlig det hun visste om amerikansk katolisisme. Det hun ikke likte, var at Amerika nølte med å ta opp kampen med Tyskland. Undsets ordforråd på engelsk var enormt og lærd, men hun talte sproget på en stiv og idiosynkratisk måte

Som de fleste forfattere med status og berømmelse ble Undset booket inn på Algonquin Hotel på Manhattan. Det passet henne ikke. Så ble hun invitert til det fornemme Waldorf-Astoria, til en meget gunstig pris. Hun fant selv et lite hotell i Brooklyn, Margaret Hotel på Columbia Heights; det var hverken elegant eller dyrt. Undset måtte forsørge seg selv. En stor del av det hun skrev for å støtte Norges kamp, ble ikke honorert, eller hun valgte å gi pengene til kirkelige eller veldedige formål.

Av naturen var Undset noe genert, og hun likte ikke å tale til store forsamlinger. Denne svakhet måtte hun overvinne. Allerede i San Francisco godtok hun å snakke til journalister, noe hun

alltid hadde forsøkt å unngå. Men hun hadde en historie å fortelle, og hun gjorde inntrykk når hun fortalte den: Norge og Danmark var fredelige og nøytrale land. De ble angrepet og okkupert uten krigserklæring. Nazistenes krigføring var brutal, likeledes det regime de innsatte. Nordmennene kjempet tappert i to måneder, og deres vilje til å møte tyskerne med aktiv og passiv motstand talte for seg.

Undset var imidlertid ikke den eneste propagandist i USA, også tyskerne hadde slike. Kampen stod blant annet om norsk-amerikanernes lojalitet; hun var med på å vinne dem for konge og regjering.

DA DET VAR SKJEDD, VAR UNDSET ikke lenger en fremmed i USA. Hun likte sitt liv i Brooklyn. Planter og blomster var en livslang interesse. Mot slutten av krigen hadde hun en imponerende samling potteplanter i sine to små værelser, og hun tok med seg frø av sjeldne amerikanske planter tilbake til Norge. Noen blomstrer ennå på Bjerkebæk.

I 1943 skrev Undset et essay hun kalte *My Street*. Det er et merkelig selvportrett forfattet av en lykkelig og moden person. Hennes hensikt er å skrive om annet og andre, men det er et inntrykk av hennes lykke som blir stående. – Amerikanerne er gode naboer, skriver hun, de dømmer deg ut fra dine hensikter og ikke etter uskrevne lover for god oppførsel.

Mentalt er hun kommet et godt stykke bort fra Europa. Av pliktfølelse holdt hun kontakt med noen nordmenn, viktigere ble noen amerikanske venner, forfatterkollegaen Willa Cather, middelalderhistorikeren Hope Emily Allen og den kontroversielle konvertitten Dorothy Day.

Da Undset kom tilbake til Norge i juli 1945, var gjensynet med familie og venner en stor glede, men hennes møte med

Bjerkebæk og Norge var ikke bare gledelig. Det var et møte med fortiden, men hva med fremtiden? Selv var hun, for

nordmenn flest, nærmest blitt et monument over årene før krigen. Helsen var dårlig. Flere tiår med kaffe og tobakk som viktigste næringsmidler hadde satt sine spor. Hun var kommet hjem som en energisk, litt eldre dame på 63 år, men etter noen måneder syntes det som om kraften var borte.

Til Hope Allen skrev hun: «Jeg håper mine amerikanske venner ikke vil glemme meg her i Norge. Jeg håper de vil skrive til meg en gang imellom og fortelle om skunkkålen kom opp tidlig i år ... Gid de ville fortelle meg om de hvite violene enda gror som et teppe i den våte skogbunnen omkring Sunset Lake.»

Dette er så nær selvmedlidenhet som hun noen gang kom. Det var ikke lykkelige dager hun var kommet tilbake til.

HADDE DET VÆRT ET ALTERNATIV til å vende tilbake til Norge? Jeg tror Undset ville ha valgt klokt om hun hadde besøkt Norge, men bare for en tid. Hun hadde nok opplevet ensomhet i Amerika også, men hun hadde klart omstillingen. Hun satte pris på et større katolsk fellesskap. Det var enormt sammenlignet med Kirken i Norge som tellet litt over 3000 troende i 1945. Den siste forandring hun maktet, var skjedd i disse årene. Norge og Undset hadde utviklet seg, hver i sin retning. Hjemme var hun en stemme fra fortiden. Dersom hun var forblitt i Amerika, tror jeg hun ville ha fortsatt å tilhøre den tid hun levte i. •

+ Bert Eidsvig.
BERT EIDSVIG

STORTRIVES: Det ukrainske presteparet Oksana og Myron Kuspys har slått seg til ro i Norge. P. Myron er prest i St. Hallvard menighet.

INGEN VANLIG prestefrue

– Til nå er det ingen som har stusset når de har fått høre at jeg er katolsk prestefrue. Nordmenn synes lite opptatt av akkurat det, smiler Oksana Kuspys.

TEKST: **HANS ROSSINÉ** FOTO: **KATOLSK.NO**

Et stenkast fra St. Olav domkirke i Oslo bor det ukrainske presteparet Oksana (33) og p. Myron Kuspys (35). Han er prest i St. Hallvard menighet og er ansvarlig for den ukrainske sjelesorg i Norge, hun er regnskapsmedarbeider i et norsk eiendomsselskap.

ANDRE REGLER

Katolske prester lever som grunnregel i sølibat; den geistlige stands og ordensfolkets plikt til ikke å gifte seg og til å leve i fullkommen kyskhet. Plikten gjelder prester og biskoper i den latinske ritus, og alle ordensfolk, uavhengig av ritus. De katolske orientalske kirker er imidlertid underlagt en annen kirkerett med andre regler, blant annet får ekteskap inngått før ordinasjonen fortsette.

– Vi tilhører ukrainsk gresk-katolsk ritus. I Ukraina velger presten selv om han vil gifte seg eller ikke. Det er som i Den norske kirke. Kanskje er det også grunnen til at ingen spør om det er spesielt å være katolsk prestefrue. De er vant til at lutherske prester er gifte, sier Oksana.

– De fleste av dine prestekolleger lever i sølibat, p. Myron. Opplever du det som annerledes å leve i et ekteskap?

– Man gjør et valg selv. De som lever i sølibat, ble ikke tvunget til det, og jeg ble ikke heller det. I Ukraina er det slik

at man velger selv. Vi har både ugifte og gifte prester. Alle respekterer hverandres valg, sier p. Myron.

STUDERTE SAMMEN

De to kom til Norge for rundt ti år siden. Oksana kom først som au pair i 2009, før hun senere begynte å studere. Myron kom året etter. Men de hadde kjent hverandre lenge før det. De møttes da hun var 16 år og han 18. De gikk i samme kirke i Lviv i Ukraina og studerte etter hvert teologi sammen ved Det katolske universitetet i Lviv. De giftet seg i 2006.

– Jeg ønsket å bli prest allerede på barneskolen. Ukraina var kommuniststyrt på den tiden. Vår ukrainske gresk-katolske kirke var forbudt frem til 1991. Biskoper og ivrige prester ble sendt til Sibir og messer ble feiret i smug, forteller p. Myron.

Det skulle imidlertid gå mange år før han begynte på presteutdannelsen. Først fulgte han mor og fars råd om å studere noe fornuftig innen bank. Etter det fulgte militærtjenesten i Luftforsvaret.

KALLET FØLGER DEG

– Men tankene og kallet følger deg hele tiden. Jeg gjorde mye forskjellig, var også selvstendig næringsdrivende, men fant ikke den store meningen noe sted. Først nå etter at jeg ble presteviet den andre september i fjor, føler jeg at ting er falt på plass. Jeg føler at jeg har fått fred i

sjelen, og opplever en meningsfylde, sier p. Myron.

En døråpner for ham ble p. Øystein Lund, den gang studiedekan ved Menighetsfakultetet (MF), og Lilia Grube, nå rådgiver for nasjonalsjelesorgen i OKB og primus motor i den ukrainske menigheten. Myron begynte samtidig på MF og St. Eystein presteseminar i 2012. Han er «inkardinert i Det apostoliske eksarkat for katolske ukrainere av bysantisk ritus i Tyskland og Skandinavia», og ble presteviet i St. Olav domkirke av biskop Petro Kryk. Men selve seremonien erindrer han lite fra.

– Jeg må innrømme at jeg var både så konsentrert og opprømt at jeg husker svært lite. Heldigvis ble det gjort videoopptak, så jeg måtte på Youtube i etterkant for å få med meg det hele, humrer p. Myron.

Oksana forteller at de lever samme liv som før prestevielsen.

– Jeg føler meg strengt tatt ikke som en prestefrue, men kan selvsagt kjenne på det at mannen min er prest i den forstand at han er mye borte på kveldene, reiser en del og arbeider mange søndager, sier Oksana.

TENNER LYS

Hver kveld ber de kveldsbønn sammen og tenner et lys foran et ikon av Vår Frue.

– Vi ber, går til messe, leser tekster og laster ned daglige bønner fra en ukrainsk app, og lever høyst normale liv med vår >

Et år med katolsk fordypning

NORDENS FØRSTE

Ønsker du et annerledes år der du kan fordype deg i katolsk tro og praksis i et godt sosialt miljø?

Da er St Johannes katolske bibelskole noe for deg!

Fra høsten 2018 planlegger vi oppstart av Nordens første katolske bibelskole, i St Franciskussøstrenes flotte klosteranlegg på Marias Minde like utenfor Bergen sentrum.

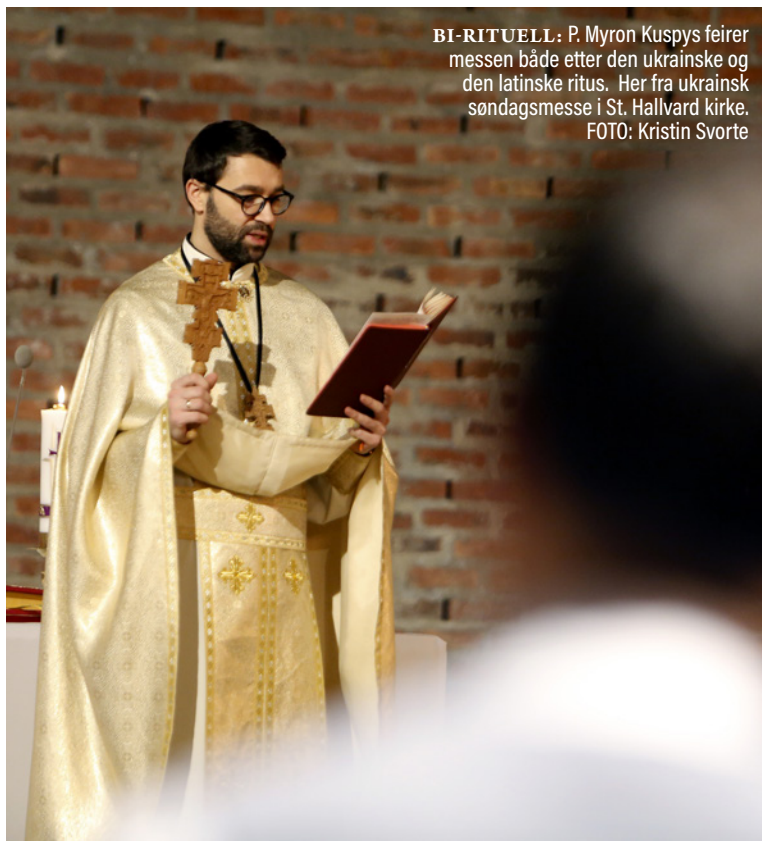
HER KAN DU

- Studere et år i fellesskap med andre katolske ungdommer
- Få ledertrening innenfor barne- og ungdomsarbeid
- Lære mer om Kirken og Bibelen på studiereiser til Roma og Israel
 - Få kjennskap til Kirkens omsorgsarbeid
- Fordype deg i troens personlige og mystiske dimensjon
- Få innføring i katolsk etikk og filosofi

ØNSKER DU MER INFORMASJON?

Se bibelskole.katolsk.no

Eller kontakt styreleder: Alexander.Golding@katolsk.no
eller prosjektleder: Peder.K.Solberg@katolsk.no

BI-RITUELL: P. Myron Kuspy's feirer messen både etter den ukrainske og den latinske ritus. Her fra ukrainsk søndagsmesse i St. Hallvard kirke. FOTO: Kristin Svorte

DEN UKRAINSKE KIRKE

- Den ukrainske gresk-katolske kirke er den nest største ritus etter den romersk-katolske, med nær fem millioner troende. Den følger den greske (bysantiske) kirkerett og liturgiske tradisjon
- Den største er den romerske ritus (liturgiske tradisjon) med over én milliard medlemmer.
- Den ukrainske menigheten i Norge hører inn under eksarkatet for Tyskland og Skandinavia. Første gang en ukrainsk-katolsk prest feiret messe i Oslo var i januar 2010.
- De siste årene har ukrainske katolikker i Norge gått over til den gregorianske kalender (og ikke den julianske)
- Det finnes både romersk-katolske og ukrainsk-katolske kirker i Ukraina

AFTENBØNN: Hver kveld ber Oksana og Myron sammen foran et ikon av Vår Frue.

«Jeg lever og oppfører meg som jeg er vant til. Det mest utfordrende er at pater Myron arbeider mange helger.»

OKSANA KUSPYS

tro. Jeg opplever at mine arbeidskolleger har respekt for at jeg er katolikk og går i kirken. Av og til tar jeg dem med til messe, og da er reaksjonene alltid positive, forteller Oksana.

Det er rundt tusen ukrainere i Oslo og Akershus, noen går til ortodokse messer. Det samlede ukrainske miljøet møtes to til tre ganger i året.

HYGGELIGE NORDMENN

– Vi trives også svært godt med nordmenn, folk er hyggelige og imøtekommende. Vi har opplevd lite av mistenksomhet mot oss fordi vi er utlendinger. Jeg jobbet i fem år i kassen på ICA og hadde rundt 500 kunder hver dag. Kun én gang i løpet av de årene opplevde jeg at en kunde var frekk mot meg, sier Oksana.

Myron forteller at ukrainerne som bor i Oslo stort sett er unge mennesker som har det travelt, med ulike prioriteringer.

Søndagsmessen i St. Hallvard er på det litt utfordrende tidspunktet klokken 14.30, men det kommer mellom 20 og 30 troende hver gang.

– De som kommer, er praktiserende katolikker og troende. Jeg feirer messe i begge ritus, og av den grunn bruker jeg mye tid til å forberede prekenen og også til forberedelser til troskurs og ekteskapskurs. Målet er at jeg formidler innhold som ikke bare lyttes til der og da, men som også kan tas med videre i livet, sier Myron.

En gang i måneden feier han messe for ukrainere i Bergen. Stavanger og Trondheim ligger i planen.

SKILØPER

Oksana og p. Myron har slått seg til ro i Norge. Ved siden av å fullføre et studium som autorisert regnskapsfører, elsker Oksana å gå på ski med venninner.

Det er ikke noe for p. Myron – ennå: – Jeg trenger nok litt lengre tilvenning og har startet med teltturer i skogene rundt Kongsberg. Så får vi se om det blir skiturer – etter hvert, sier han.

– Hva betyr troen for dere?

– Trygghet. Tro betyr å leve i trygghet fordi du vet at Gud våker over deg, veileder og støtter. Å leve med Gud betyr å leve i trygghet, sier Oksana.

– For meg er troen meningen i livet, det er det man skal leve for og med. Troen er en lykt som man skal holde foran seg mens man går mot Himmelenes rike, eller så ender man hvor som helst, sier p. Myron.

– Føler du noen spesiell forpliktelse ved å være gift med en prest, Oksana?

– Det er faktisk jeg som føler forpliktelser, skyter Myron inn. Oksana har alltid vært et godt eksempel for meg.

– Det har ikke skjedd noen spesielle forandringer i mitt liv. Jeg lever og oppfører meg som jeg er vant til. Vi har alltid bedt sammen hver kveld, vi ber rosenkrans, går i kirken og til skriftemål. Det mest utfordrende er at p. Myron arbeider mange helger. Det er en spesiell forpliktelse å forstå og tolerere at jeg ikke har så mye tid med mannen min. Han er også gift med Kirken, svarer Oksana. •

RIKSANTIKVAREN PRESENTERER:

Kalvariegruppen I URNES STAVKIRKE

I det lutherske Norge har vi en katolsk arv som få andre nordeuropeiske land kan måle seg med: den middelalderske kirkekunsten.

TEKST: FAGDIREKTØR ULF HOLMENE
OG SENIORRÅDGIVER INGEBORG MAGERØY,
RIKSANTIKVAREN

Mens reformasjonen førte til stortilt ødeleggelse av helgenfigurer og alterskap i kirkene i andre land, er det forbausende mye som har overlevd i Norge. Dette er det ikke mange som er klar over.

Riksantikvaren vil i en ny serie her i St. Olav kirkeblad løfte frem denne kunsten. I Norge er alle kulturminner fra før reformasjonen automatisk fredet. Det paradoksale er dermed at vår katolske fortid har atskillig sterkere vern enn vår nyere lutherske historie! Vi skal starte med et eksempel fra selveste Urnes stavkirke.

Urnes stavkirke i Luster i Sogn er kronjuvelen blant våre middelalderkirker. Den er den eldste av de bevarte stavkirkene – datert til 1130-årene. Den er innskrevet på Unescos verdensarvliste og har gjenbrukte deler fra den forrige kirken på samme sted, reist 1070–80. Disse gjenbrukte delene, med sin elegante og særegne treskurd, er opphavet til begrepet «Urnes-stil». Men ikke nok med at selve bygningen er en juvel, den rommer også svært interessant inventar.

OM KALVARIEGRUPPENE

I St. Olavs påskeutgave synes vi det passer å presentere et

GJENBRUK: Urnes stavkirkes nordside, med de gjenbrukte utskårne delene fra den forrige kirken på stedet. FOTO: Birger Lindstad © Riksantikvaren.

påskemotiv som en kalvariegruppe er. Kalvariegruppe, (etter det latinske calvaria som betyr hodeskalle, jf. Golgata), er den faglige betegnelsen på det som også kan kalles en korsfestelsesgruppe. Det er en fast sammensetning av tre skulpturer: den korsfestede Kristus flankert av jomfru Maria og apostelen Johannes. Dette har trolig vært et nokså vanlig innslag i kirkene våre i middelalderen. 17 før-reformatoriske kalvariegrupper har overlevd opp til vår tid – noen er på museum, noen fortsatt på plass i kirkene.

FREMSTÅENDE

Kalvariegruppen i Urnes stavkirke er blant de mest fremstående i sitt slag. Den er særlig interessant som en av de få romanske gruppene som har overlevd. Den er Norges eldste og en av de eldste bevarte i Europa. Ifølge forskningen er den trolig laget midt på 1100-tallet.

Helt spesielt er det også at Kristus-figures bemaaling er den opprinnelige, og er aldri blitt overmalt, mens korset og de to andre figurene ble overmalt på 1200-tallet og siden har forblitt urørt. Vanligvis er gammel, bemalt kirkekunst blitt utsatt for flere overmalinger opp gjennom århundrene. Hele gruppen er på baksiden malt som en porfyrimitasjon – også opprinnelig. Dette tyder på at gruppen først har vært frittstående og ikke hengt på en vegg slik den gjør i dag.

SEIRENDE KRISTUS

Porfyr er en eksklusiv stensort, både fordi den er sjeldent forekommende og svært tidkrevende å bearbeide til skulptur. Dette var keisernes eksklusive sten i romertiden, og sammen med den forgylte kronen som Kristus-figuren har hatt på hodet, viser dette en seirende og ikke en lidende Kristus.

Hvor kalvariegruppen opprinnelig har stått, vet vi ikke. Vanligvis var slike grupper en del av korskillet. Men i Urnes er det ikke plass. Forskerne tror at den opprinnelig enten har stått i en annen kirke, eller kanskje på en bjelke mellom to sidealtere.

Hva var så kalvariegruppens funksjon i kirkerommet? Dette er usikkert. Men som en integrert del av korskillet, er den sentral i menighetens blick mot de liturgiske handlingene. Forskerne mener kalvariegruppene både har rommet mange lag med symbolikk og støttet opp under liturgien.

HVOR KOMMER DEN FRA?

Før 1350 ble mye av kirkekunsten laget i Norge, trolig ved bygghyttene knyttet til domkirkene. Etter Svartedauen og frem til reformasjonen ble så godt som all kirkekunst importert. Kalvariegruppen i Urnes fra 1100-tallet kan kanskje være laget i Bergen. •

HØYT OPPE: Kalvariegruppen henger over koråpningen i stavkirken, 7-9 meter opp fra kirkegulvet. FOTO: Birger Lindstad © Riksantikvaren.

FAKTA

- Urnes stavkirke er vår eldste stavkirke, datert til 1130-årene, innskrevet på Unescos verdensarvliste.
- Urnes stavkirke eies av Fortidsminneforeningen.
- Calvaria er latin for hodeskalle og tilsvarer det arameiske Golgata.
- Kalvariegruppen i Urnes anslås å være fra rundt 1150.
- I Norge finnes 17 bevarte kalvariegrupper fra middelalderen.

«Jeg greier ikke bruke noen regler på jobben og andre i privatlivet. På jobben er jeg også et menneske.»

TIL HØYESTERETT: - Jeg ble lege for å redde liv – ikke ta liv, sier den polske legen Katarzyna Jachimowicz.

KJEMPER FOR SIN SAMVITTIGHET

– *Hvis du virkelig tror på Gud, må du leve som en sann kristen, sier lege Katarzyna Jachimowicz.*

TEKST: **MARTA TOMCZYK-MARYON** FOTO: **ERLEND BERGE**

Katarzyna Jachimowicz er etterhvert blitt godt kjent i Norge for sin kamp for samvittighetsfriheten. I 2011 ble hun ansatt som fastlege i Sauherad kommune. Så, i 2015, ble Fastlegeforskriften endret: Nå kunne ikke lenger fastleger reservere seg mot å henvise pasienter til abort. Jachimowicz nektet å føye seg etter de nye kravene, og kommunen sa henne opp.

Den erfarne legen mener at oppsigelsen bryter med Den europeiske menneskerettserklæringen som gir henne rett til samvittighetsfrihet. Derfor gikk hun til sak. Jachimowicz tapte i Aust-Telemark tingrett, men vant etter anke til Agder lagmannsrett. Sauherad kommune har bestemt seg for å ta saken mot Jachimowicz til Høyesterett. Den kommer tidligst opp i september i år.

– Denne situasjonen gir meg mulighet til å bære vitnesbyrd og til å reflektere, sier Katarzyna Jachimowicz til St. Olav.

– Har du aldri skrevet en henvisning til abort?

– Det har holdt på å skje én gang. Det var en dag da jeg var den eneste legen på jobb i legesenteret hvor jeg jobbet. En kvinne kom og ønsket henvisning. Siden jeg var den eneste legen på jobb, tok jeg et skjema for å fylle det ut. Men jeg klarte ikke å gjøre det. Jeg orket ikke tanken. Det kan jeg velge å være stolt av – eller skamme meg over.

– Reservasjonsretten har skapt stor debatt og vært kontroversiell. I 2015 mistet de norske fastlegene retten til å

reservere seg mot å henvise til abort. Hva synes du om denne beslutningen?

– Jeg har fått brev fra leger fra hele verden. De bekrefter at reservasjonsretten finnes i mange europeiske land. Da jeg kom til Norge i 2008, hadde reservasjonsretten fungert i 30 år. I 2015 endret de reglene, og nå gjelder den kun for leger ved sykehus. Hvorfor skal reservasjonsretten ikke lenger gjelde for fastleger? Det finnes ingen logisk forklaring. Dessuten er vi fastleger, ikke gynekologer.

– Hvilke konsekvenser kan fastlegenes tap av reservasjonsretten få i fremtiden?

– Det kan få satt andre etiske spørsmål på dagsorden. Hva skjer for eksempel hvis eutanasi kommer inn i dette bildet? Hva skjer hvis en lege blir forpliktet til å gi en pasient slike medisiner? Jeg orker ikke engang å tenke på det. Da jeg snakket med mine norske kolleger, sa de at heller ikke de vil kunne greie det. Jeg ble lege for å redde liv, ikke for å ta liv.

– Hvorfor er det viktig for deg å leve i harmoni med din samvittighet, hvorfor inngår du ikke kompromiss, slik som mange andre? Noen følger noen verdier hjemme, og andre på jobb, og de trives med det.

– Det er umulig kun å være kristen hjemme. Samvittighetsklausulen fører til refleksjon over livets begynnelse og slutt. Jeg kan ikke skjule at mine standpunkter har rot i kristne verdier. Men jeg vil heller ikke dømme andre. Jeg forstår at leger som har humanistiske verdier også er gode leger. Men jeg tror at alle

har rett til sine verdier og til å verne om sine røtter. Jeg greier ikke bruke noen regler på jobben og andre i privatlivet. På jobben er jeg også et menneske.

– Hva har du lært av denne saken? Har det forandret noe i deg, i livet ditt?

– Jeg har lært å være åpen og ikke være redd for å stole på min tro. Jeg har også lært å være ydmyk. Denne situasjonen har gitt meg mulighet til å reise debatt om verdier, til å bære vitnesbyrd og til refleksjon. Den gir meg også en mulighet til å vise hva jeg selv står for og hvorfor jeg mener det jeg mener. Min erfaring med fjellklatring har hjulpet meg gjennom denne prosessen. Klatringen lærte meg at vi må være tålmodige og kun ta ett steg av gangen.

– Saken har også utvidet min verden. Jeg hadde ikke fått disse mulighetene om jeg hadde valgt å beholde jobben min ved å inngå et kompromiss. Jeg må ta konsekvensene av mine valg. Hvis man tror at livet begynner med unnfangelsen og varer til døden, må man beskytte livet. Spørsmålet blir da: Hva må jeg betale for mine verdier? Alt av verdi har en pris. Jeg har respekt for folk som ikke går på barrikadene for sine verdier. Jeg forstår at ikke alle klarer å innta den rollen jeg har tatt.

– Hva skjer hvis du taper rettsaken i Norge?

– Jeg vil anke videre, om nødvendig helt til Menneskerettsdomstolen i Strasbourg. Jeg gjør det ikke for meg selv, men med et håp om at det kan endre de norske lovene. •

FASTEAKSJONEN 2018:

Mat er mer enn føde

– Når man sultet, blir man trøtt og slapp, men man klarer likevel ikke å sove fordi man ligger våken og lur på om man får spise neste dag.

TEKST: TORMOD NULAND
FOTO: CARITAS NORGE OG CATHOLIC RELIEF SERVICES

Eliasu (55) forteller hvordan sult påvirker ham og barna hans i en hverdag der de står opp sultne, og legger seg sultne. Åttebarnsfaren kommer fra landsbyen Gazilla, 250 km øst for hovedstaden Niamey i Niger. Her har han tre ganger opplevd matkrise, så han vet hva han snakker om.

– Som familiefar er det mitt ansvar å

lete etter mat, først og fremst til barna. Noen ganger må vi spise blader fra trær, eller skallet fra korn og nøtter. Det gjør oss trette fordi det ikke er mye næring i det.

815 millioner i verden kjenner sulten som Eliasu. I Niger er det to millioner mennesker som lever med en konstant matusikkerhet; de vet aldri om de har nok mat.

KONFLIKT ØDELEGER FOR MATPRODUKSJONEN

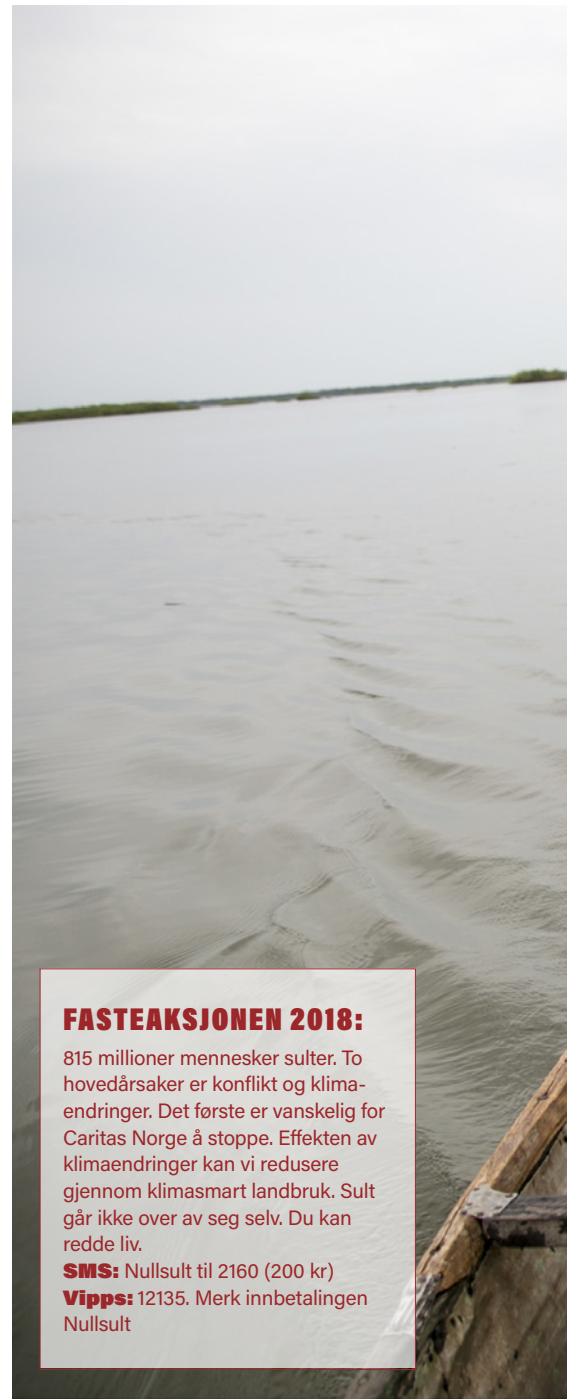
Eliasu bor i en del av Afrika som har mange utfordringer. Niger og nabolandet Mali ligger begge i Sahelregionen, som er rammet av lange tørkeperioder. Eliasu valgte å bli der hvor han var, og prøvde å finne alternativer til det vanlige kostholdet.

Mange har ikke den muligheten fordi stedet de bor er splittet av konflikter og herjes av væpnede grupper.

Siden 2012 har konflikter spredd seg fra det nordlige Mali til Niger og andre områder i regionen. I det østlige Niger, hvor islamistgruppen Boko Haram har drevet mange mennesker på flukt er situasjonen svært alvorlig. Folk får verken produsert mat eller skaffet seg inntekt til livets opphold. Tidligere var den store

FAKTA

- **Niger:** Ligger nest nederst på FNs utviklingsstatistikk (Human Development Index 2016). Mer enn to millioner mennesker er rammet av kronisk matmangel.
- **Matsikkerhet:** Matsikkerhet eksisterer når mennesker har tilgang til nok, trygg og næringsrik mat for å kunne leve et aktivt og sunt liv hele året.
- **Klimaendringer og konflikt:** 38 millioner flere sultet i 2017 enn året før. Årsaken er i stor grad flere voldelige konflikter og mer ekstremvær som følge av klimaendringer (FN, 2017).

FASTEAKSJONEN 2018:

815 millioner mennesker sultet. To hovedårsaker er konflikt og klimaendringer. Det første er vanskelig for Caritas Norge å stoppe. Effekten av klimaendringer kan vi redusere gjennom klimasmart landbruk. Sult går ikke over av seg selv. Du kan redde liv.

SMS: Nullsult til 2160 (200 kr)

Vipps: 12135. Merk innbetalingen Nullsult

Tsjad-sjøen et «spiskammers» av fisk, både til forbruk og salg.

KAMP OM DYRKBAR JORD

– Det var lettere å finne beitemarker før. Nå er vi mange flere mennesker, og det som før var beitemark, brukes nå til å dyrke mat. En åkerlapp som før ble dyrket av én familie, deles nå ofte opp i tre for at det skal bli nok til alle familiene her. Eiendomsrett til jorda er vanskelig, og vi trenger planlegging og utvikling for fremtiden, sier Eliasu. Mangel

«Som familiefar er det mitt ansvar å lete etter mat, først og fremst til barna.»

ELIASU (55)

EN EVIG KAMP: Tidligere var den store Tsjadsjøen et spiskammers av fisk, både til forbruk og salg. Men fisket er ikke hva det en gang var.

på regulering bidrar til konflikter, og rekruttering til væpnede grupper i området skjer lettere blant folk som er misfornøyde.

Klimaendringene har også forandret måten regnet kommer på; noen ganger kommer det ikke, andre ganger kommer det enorme mengder. Regnet kan derfor bli en uvenn som ødelegger avlingene og skyller vekk jorda.

KLIMASMART JORDBRUK

Bøndene i disse områdene trenger nye og

mer effektive landbruksmetoder: såfrø som gir mye avling selv med uforutsigbart regn, og nye metoder for å pløye jorda. Dette er to hovedsatsninger for Caritas Norge.

70 prosent av dem som sulter er selv matprodusenter, derfor er en investering i dem det beste for å utrydde sult.

Caritas har igangsatt prosjekter der småbrukere får redskaper og opplæring. Det har ført til at ni av ti familier får ikke ett, men tre måltider om dagen. Det utrykker sult. •

ÅTTEBARNSPAPPA: Eliasu (55) fra Gazilla i Niger.

NYE OMGIVELSER: Forskjellene mellom Syria og Nannestad er mange. Men endelig ser Nicola og Ritta en fremtid for barna Michael og Fimi.

– I Syria mistet vi fremtiden

Ekteparet Nicola og Ritta flyktet fra et krigsherjet Aleppo i Syria til Norge med to små barn i juni 2015. Borte var alt de eide: hjem, fedreland, deres nærmeste. Men de bar med seg en klippefast tro på Guds kjærlighet og omsorg.

TEKST: **ELISABETH SOLBERG** FOTO: **KRISTIN SVORTE**

Det er lett å forstå at en slik bagasje gir styrke når fundamentet brister under en, og man står der tomhendt. Da er troen en god bagasje å ha med seg. Paret ble bosatt i Nannestad, et fullstendig ukjent sted for dem.

– Lenge var tomheten til å ta og føle på, forteller de.

– I Syria var vi vant til å føre et sosialt liv, omgitt av våre nærmeste. Her kjente vi ingen. Det norske, mer avsondrede kjernefamilielivet bidro til at overgangen ble tøff, spesielt i starten.

ET NYTT LIV

Vi sitter i en koselig, julepyntet leilighet, det er få dager igjen til julaften. Lysene på treet blinker muntert, som stjerner over den vesle krybben nedenfor.

– I de kristne områdene i Syria er vi vant til å pynte til jul, og gatene er prydet med høye juletrær. Ikke engang krigen kan sette en stopper for julefeiringen. Syrere elsker å feste og være sammen. Ser du?

Nicola peker på en tv-skjerm i bakgrunnen; der har han satt på en video fra parets bryllup for å illustrere hva han sier. I en hvit sky av tyll svever den vakre bruden rundt på dansegulvet.

– Vi hadde 300 gjester, minnes han og gir uttrykk for at han synes norske bryllup er litt tamme i forhold til hva han er vant til.

Ritta er katolikk og hadde et nært forhold til kirken sin i Aleppo. – I vår bydel var det mange kirker, og hver søndag gikk alle kristne syrere i kirken. Den var også et naturlig samlingspunkt i ukens løp, med fritidsklubber der folk møttes.

Nicola og Ritta tok derfor raskt kontakt med den lokale lutherske kirken i Nannestad. De hadde hørt at Norge var et kristent land, og forventet stor deltakelse i gudstjenesten. Møtet ble et sjokk.

– Det var så få mennesker i kirken! I Syria måtte man være tidlig ute for å få sitteplass i messen, mens her var bare en håndfull kirkegjengere til stede, ler Nicola.

Han er syrisk ortodoks, men ser ikke ulikheter mellom kirkesamfunn som noe problem. Begge ønsker at barna skal vokse opp med en kirketilhørighet, men i Nannestad er det langt til noen ortodoks eller katolsk menighet. Én gang i måneden sender de Michael på åtte år på religionsundervisning i den katolske kirken på Jessheim. I Nannestad deltar de i barneklubb og på familiearrangementer i den lutherske kirken.

– Vi har også oppsøkt Focolare-bevegelsen¹

i Oslo, for vi kjenner Focolare fra Syria, og der føler vi oss hjemme, sier Ritta.

Familien samles om kveldene til bønn og bibellesing.

– Michael kan alle fortellingene utenat, sier faren stolt. – Vi prøver å gi barna gode holdninger og forteller dem at de skal elske alle mennesker, uansett tro. Slik snakker jeg til sønnen min: «Sett at du skal til å spise matpakken din, mens klassekameraten har glemt sin. Da skal du dele med ham, uansett hvem han er, muslim, kristen, det er det samme. Vi er alle mennesker.»

EN SPESIELL FAMILIE

Jeg nipper til sterk syrisk kaffe og spiser juleknask. Nicola snakker engelsk og gestikulerer ivrig. Han er i midten av førtiårene, en røslig kar med en vennlig autoritet. Ritta supplerer på norsk:

– Vi hadde et fint og lykkelig liv i Syria før krigen. Begge var i arbeid og levestandarden var god. Vi eide vår egen bolig, hadde bil og tv; vi levde som alle andre vanlige folk. Skjønt et helt vanlig par er Nicola og Ritta ikke. De har nemlig bare ett ben hver. Født sånn eller blitt sånn, undres jeg. Ritta forteller:

– Jeg er født med en misdannet benstump. Men det plaget meg aldri i >

1. Focolare er en verdensomspennende kristen bevegelse, som fokuserer på enhet og praktisk nestekjærlighet mellom mennesker, uansett religion og nasjonal tilhørighet. Focolare ble stiftet i Italia av Chiara Lubich i 1943.

PASSER PÅ: – Vi prøver å gi barna gode holdninger og forteller dem at de skal elske alle mennesker, uansett tro, forklarer Nicola.

BALLEK: Både far og sønn er fotballinteressert. – Jeg følger med på skisport også, så jeg visste at det var mye snø her, sier Nicola.

SOVER TRYGT: Først nå begynner Michael å glemme det vonde som skjedde i Syria.

«Ingen var påtvunget noe religiøst levesett fra myndighetenes side. Syria var et godt land å bo i.» RITTA

oppveksten. Jeg var en livsglad jente og kunne gjøre alt mine venninner gjorde. Derfor tenkte jeg ikke over at jeg var annerledes. Jeg fikk tilpasset protese, som ble byttet hvert annet år. Jeg hjalp til med barnarbeid i Focolare-bevegelsen. Dessuten var jeg speiderleder. Senere tok jeg utdanning som døvelærer og arbeidet på en skole for døvstumme barn.

Nicola har en helt annen historie å berette.

– Da jeg var mellom tre og fire år, ble jeg en dag plassert hos en nabo, fordi mamma hadde gått for å hjelpe en muslimsk kvinne som var blitt syk. Da jeg så mamma komme tilbake, løp jeg ut i veien for å møte henne og ble overkjørt av et tungt kjøretøy. Jeg overlevde, men venstrebeinet måtte amputeres. Barndommen som funksjonshemmet var vanskelig. Jeg kunne sjelden delta i de andre barnas aktiviteter. Nesten hver

sommer, når kameratene mine dro for å bade og leke, måtte jeg på sykehus og opereres. Før jeg ble 30 år, hadde jeg hatt 19 operasjoner. Det var ikke lett å være barn og bare ha ett ben.

Som liten bebredet Nicola Gud for sin skjebne.

– Jeg ropte: «Hvorfor gjør du dette mot meg?» Men etter hvert som jeg vokste til, overtok takknemligheten over at jeg tross alt hadde beholdt livet. Og jeg tenkte på at Jesus hadde lidd enda verre; hans smerte var så stor at han i fortvilelse ropte: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» Dette ga mitt liv styrke. Gud er med oss i alt som skjer. Denne vissheten, og den gode støtten min far ga meg, endret min holdning til livet. Jeg ble sterk og forstod at jeg måtte kjempe for å få et godt liv. Det gjorde meg til den jeg er i dag. Jeg vet ikke hvordan jeg kunne ha utviklet meg ellers, mitt handikap

ble min styrke. Visste du at jeg har vært keeper på fotballaget på universitetet?

Han hever stemmen og slår ut med armene: – Jeg var ganske god, skjønner du. Jeg hinket rundt uten protese eller noe å støtte meg til.

Nicola startet på en ingeniørutdanning i hjemlandet, men avbrøt studiene og etablerte et malerfirma.

– Da jeg traff Ritta og ville gifte meg med henne, sa jeg: «Det er ikke noe problem at du har protese. Det viktigste er at du er sterk og har tro på deg selv. Da kan vi gifte oss.» Jeg har stor tillit til Ritta. Hun er virkelig sterk. Vi er et godt par.

SYRIA FØR KRIGEN

Ritta forteller at de så lyst på fremtiden.

– Vi bodde i et kristent område i sentrum av storbyen Aleppo. Nicola drev firmaet, Michael kom til verden. Familien vår befant seg i nørområdet, og vi hadde mange venner, kristne som muslimer. Vi følte oss som brødre og søstre og levde sammen i harmoni. Ingen var påtvunget noe religiøst levesett fra myndighetenes side. Syria var et godt land å bo i.

Nicola føyer til at han nok syntes sunniene var litt strengere enn shiaene.

Han henleder oppmerksomheten på bryllupsvideoen i bakgrunnen:

– Kristne og muslimer har litt forskjellige skikker, da. Se hvordan vi går kledd! Kristne i Syria har vestlige klær, og så kan menn og kvinner feste sammen.

Han peker på bryllupsgjestene. – Jeg var en gang gjest i et sunnimuslimsk bryllup. Der feiret mennene og kvinnene hver for seg, og vi fikk ikke se bruden. Hun kunne ikke vise seg offentlig.

På mitt spørsmål om kvinners deltakelse i samfunnet svarer Nicola:

– Muslimske kvinner holdt seg for det meste hjemme, mens rundt halvparten av kristne kvinner hadde lønnet arbeid. Kristne levde mer som i Vesten.

VENDEPUNKTET

I 2011 ble alt brått snudd på hodet. «Den arabiske våren» innhentet Syria. Ulike militsgrupper inngikk allianser eller gikk til krig mot hverandre og mot regjeringen. Nicola mener krigens årsak ligger utenfor Syria. Horder av fremmedkrigere velte inn over grensen, fanatikere som ville styrte Assad og påtvinge landet sitt religiøse styresett. Situasjonen ble uoversiktlig.

– Sentrum av Aleppo var regjeringsstyrt. Men grensen mot IS-okkupert område lå like ved hjemmet vårt. Bare 80 meter unna stod det tanks, og bombene falt så nær at det ristet og drønnet i hele huset. Michael var bare to-tre år. Han var livredd under bombenedslagene og sov dårlig om natten. I mange år har han hatt angstanfall, og først nå begynner han å glemme. Men Ritta og jeg vil aldri bli kvitt traumene.

Familien våknet ofte av at det stod soldater og dundret på døren.

– De så uhyggelige ut, med svart skjegg og ville øyne. Heldigvis greide de ikke å

komme inn, døren var solid. Utenfor var det daglige kamper. Jeg husker ennå den skrekkelige lyden av kuler som hvinte rett forbi hodet – svisj, svisj!

Alt hverdagsliv stoppet opp. Nicola kunne ikke drive malerforretningen lenger, for hvem maler vel huset sitt når bombene faller? Men om inntektene opphørte, forsvant ikke utgiftene. Familien hadde boliglån som måtte nedbetales, og de måtte selge egne smykker for å kunne brødfø seg. Nicola begynte som fruktselger.

– En dag kom det en liten shia-muslimsk gutt inn i butikken. Jeg snudde meg mot ham for å snakke til ham, men da falt han plutselig sammen. Da jeg styrtet til, så jeg at blodet rant. Gutten hadde fått en kule i hodet. Faren, en venn av meg, stod i døråpningen og så gutten sin dø. Det var så mange som døde. Selv mistet jeg slektninger og venner.

Videofilmen i bakgrunnen ruller fremdeles, og Nicola peker på bryllupsgjestene, som står i en matkø:

– Der er en fetter, han ble skutt. Nestemann i køen er muslim – drept, han også. Å, han der gikk inn i IS. Det var veldig trist. Venner ble fiender, andre døde.

Etter hvert ble det vanskelig å få tak i mat, det skortet på rent vann, og strømmen forsvant. Forholdene ble prekære. Var det noe mat å få tak i, sprang folk for å komme først til salgsboden, særlig var det viktig å kunne brødfø barna. Ritta var gravid med barn nummer to. Det ble et tøft svangerskap når vann og mat var mangelvarer.

– Vi var omringet av IS, men det hendte at det ble åpnet noen korridorer så vi fikk inn forsyninger med gratis mel fra staten. Da hadde vi brød i noen dager. Da vår datter, Fimi, ble født, var vi ganske

alene på sykehuset. Hospitalet lå midt i frontlinjen. Soldatene kjempet utenfor. De gikk ofte inn i husene for å drepe folk; da de dundret på døren til sykehuset, kom det regjeringssoldater og jagde dem vekk igjen. Vi var vettskremte. Jeg sa: «Ritta, vi kan dø i morgen.» Og jeg klaget til Gud: «Hvorfor skjer dette med oss, hvorfor skal vi lide. Nå har jeg kjempet hele livet med benet og kommet vel i havn, og så skjer dette!» Men det slo meg: Nei, dette er ikke Guds verk, det er menneskers handlinger.

«NÅ GÅR DET IKKE LENGER»

Foreldrene til Ritta hadde forlatt Aleppo og bodde i en liten kristen landsby i et roligere område nær den libanesiske grensen. Hennes tvillingsøster var igjen i Aleppo.

– Én måned etter Fimis fødsel, ville jeg besøke søsteren min, som bodde fem minutter unna, men vi torde ikke gå til fots på grunn av bomberegnet. Så vi tok bilen

Nicola fortsetter alvorlig:

– Da vi skulle dra hjem og hadde kjørt 50 meter, slo en bombe ned der bilen hadde stått. Vi var sekunder unna å bli drept. Da sa jeg til Ritta: «Nå er det nok. Vi flytter til dine foreldre med én gang. Dette var et budskap fra Gud.» Så tok vi med det nødvendigste og forlot hjemmet vårt og butikken. Men hvor gikk veien? Vi ante ikke hvor vi skulle kjøre. Ikke torde vi spørre noen heller, for vi kunne risikere at det var en IS-kriger som ville lede oss ut på minelagte områder. Jeg fant en buss jeg fulgte etter, og syv timer senere kom vi frem og slo oss ned i den lille byen ved grensen. Der begynte jeg som omreisende klesselger.

Selv om det ikke var rene krigshandlinger >

KIRKETILHØRIGHET: Ritta er katolikk, mens Nicola er syrisk ortodoks. De ser ikke på ulikheter mellom kirkesamfunn som noe problem – og vil at barna skal ha en kirketilhørighet.

«Jeg ser Guds finger nå, for jeg vet at mine barn vil få det godt.»

NICOLA

Han nevner et par norske fotballspillere ved navn, før han tilføyer: – De norske håndballjentene er flinke, ikke guttene. Jeg følger med på skisport også, så jeg visste at det var mye snø der. Dessuten googlet jeg og fant ut mer om landet.

Rittas søstre kom til Sverige, og familiene har alt besøkt hverandre. Moren og faren ble igjen i Syria, til konstant bekymring for Ritta.

NY BEGYNNELSE

Livet i Norge har ikke vært problemfritt. Paret begynte på norskurs, men på vinterstid er det vanskelig å bevege seg ute og ta bussen når man bare har ett ben.

– Sommeren var deilig, men da høsten kom, fikk jeg infeksjon i benstumpen. Jeg forfrøs huden, for kulda trengte gjennom metallskinnen inn i protesen.

Nicola tar opp mobilen og viser bilde av en benstump full av betennelse og puss.

– Jeg var på sykehus to ganger. Derfor måtte jeg avbryte norskurset frem til mars måned. Jeg bestemte meg for å lære engelsk, og dessuten tok jeg førerkort. Nå leier vi en bil av kommunen. Det er til stor hjelp. Ritta har prøvd flere proteser, men ennå har man ikke greid å lage noen som er tilpasset hennes helt spesielle tilfelle. Heldigvis kommer det nå en norsklærer hjem til oss.

Nicola tenker på fremtiden.

– Jeg sitter for mye hjemme, det er ikke bra. Jeg håper på en jobb, men legen sier jeg må passe på helsen. Jeg vil gjerne ha et arbeid der jeg kan ta hensyn til min livssituasjon. Vi har mistet vår historie. Vi har mistet mange venner og familie-medlemmer. Men jeg ser Guds finger nå, for jeg vet at mine barn vil få det godt. I Syria mistet vi fremtiden. Her har vi ingen fortid. •

i området, var kriminaliteten høy. Krig gjør noe med menneskene, råskap og brutalitet trives i dens kjølvann.

– Det var røverbander langs veiene, og jeg ba Gud hver morgen på vei til jobb om beskyttelse for meg og familien.

PÅ BAR BAKKE

Spesielt barna er krigens ofre. Nicola og Ritta så ingen fremtid i Syria for sine barn.

– Det ble sommer i 2014. Focolare skulle ha familieleir i Libanon, og alle syrere kunne få gratis opphold. Vi ville gjerne gi barna våre et lyspunkt i tilværelsen og dro dit. Der traff vi et ektepar fra Damaskus.

Begge barna deres var blitt drept da huset deres ble bombet. Mannen ville søke hjelp på FN-kontoret i Libanon.

Det var 1,5 millioner syriske flyktninger i landet, så en søknad om flyktningstatus ville ta tid. Det tok måneder, og i mellomtiden ga Focolare oss husly, mens vi overlevde på småjobber. Endelig, i januar 2015, ble det vedtatt at vi skulle til Norge, som hadde en kvote på 500 syriske flyktninger det året.

Jeg lurte på om han hadde hørt om Norge.

– Jeg er veldig sportsinteressert, svarer Nicola lurt.

The background of the page is a reproduction of Caravaggio's painting 'Boy with a Horse'. It depicts a young boy lying on a red cloth on the floor, his hands raised in a gesture of prayer or supplication. A large, light-colored horse stands over him, and a man in a dark coat is visible in the background, looking down at the boy. The lighting is dramatic, highlighting the boy's face and the horse's body against a dark background.

CARAVAGGIO: *Paulus'* *omvendelse*

Hva er det med Caravaggio? Blant alle de italienske barokkmalerene har hans bilder størst appell i dag. Hvorfor? Og hva gjør en stor hesterumpe i et kirkekapell i Roma?

TEKST: **THERESE SJØVOLL**

KAPELL MED KUNST: Cerasi-kapellet i St. Maria del Popolo, Roma. Fra venstre: Michelangelo Merisi da Caravaggio, Peters korsfestelse, 1601; Annibale Caracci, Marias himmelfart, 1600-01; Michelangelo Merisi da Caravaggio, Paulus' omvendelse, 1600-1601. FOTO: Frederick Fenyvessy. >

OMVENDELSE:
Michelangelo Merisi
da Caravaggio, Paulus'
omvendelse, 1600–1601.
Cerasi-kapellet i St.
Maria del Popolo,
Roma.

Caravaggio (1571–1610) går rett på. Vi er der, midt i dramaet, i det øyeblikket det skjer. Saul har akkurat falt til jorden. Han ligger på rygg med armene i været, føttene i bakken, og bøyde knær. Øynene er lukket og hjelmen dunket av. Lyset fra oven bryter mørket. I dette nu skjer omvendelsen. Kristenforfølgeren Saul blir apostelen Paulus.

Omvendelsen skjedde da Saul av Tarsus (ca. 5 f. Kr.– ca. 67 e. Kr.) var på vei til Damaskus i Syria for å finne kristne og «føre dem i lenker til Jerusalem» (se Apg. 9). Saul var jøde, romersk borger, og oppdratt som streng fariseer. Omkring år 35 (e. Kr.) bevitnet og bifalt han steiningen av Stefanus, den første kristne martyr. Saul var hard og hissig i sin jakt på kristne og han «truet dem på livet». På vei til Damaskus «strålte plutselig et lys fra himmelen omkring ham. Han falt til jorden og hørte en stemme som sa: 'Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg.' 'Hvem er du herre' spurte Saul. Og svaret lød: 'Jeg er Jesus, han som du forfølger.'» Da Saul åpnet øynene kunne han ikke lenger se, og han måtte leies inn til Damaskus av mennene som fulgte ham. I tre dager var han uten syn, inntil disippelen Ananias la hendene på ham. Saul ble fylt av den hellige ånd, og han fikk synet tilbake. Saul lot seg døpe, tok navnet Paulus, ble hedningenes apostel, og døde som martyr i Roma. Han regnes som den første misjonær og teolog. Tretten brev i Det nye testamentet knyttes til Paulus, og for teologien har disse blitt et viktig fundament.

TILGJENGELIG OG VISUELT SLÅENDE

Paulus' omvendelse (1600–01) holder seg stramt til bibelteksten, og uttrykket er nøkternt. Under Trient-konsilet (1545–63), ble det fastslått at kunsten skulle ha en pedagogisk funksjon. Motreformasjonens kunst skulle både undervise og overbevise. Caravaggios bilde er klart, tydelig og lesbart. Det er lett tilgjengelig og visuelt slående. Figurene er monumentale og de dominerer billedflaten. Omgivelsene er ikke beskrevet, og det er hverken landskap eller arkitektur i bakgrunnen. Det er

ingen utbrodering og lite detaljer. Bare tidløst mørke. Figurene belyses kraftig ovenfra, og formene modelleres ved hjelp av sterke kontraster mellom lys og skygge.

Caravaggio er kjent for sin naturalisme. I *Paulus' omvendelse* opptar hesten, med bakenden til, halve lerretet. Komposisjonen er radikal, påtrengende kroppslig, og noe usømmelig for datidens kirker. Kroppene er solide, bakken møkkete, og hverken Saul eller hestepasseren er idealisert. Saul er ingen eterisk helgenskikkelse, men et menneske, som deg og meg, av kjøtt og blod. Han er utsatt, der han ligger, blind og skrevende, ved hestens føtter. Han er sårbar i sitt møte med det guddommelige.

Sauls kropp, hans sverd og hesten er forkortet, slik at vi kommer nærmere inn på handlingen. Scenen er nøye konstruert og lyssettingen teatralisk, men bildet oppleves som realistisk og mer virkelig enn virkeligheten. Det lukter svette og skitt. Caravaggio gjør det hellige jordnært og håndgripelig. Her møtes det guddommelige mysteriet og hverdagen.

DU SKAL DELTA

Paulus' omvendelse henger i Cerasi-kapellet i St. Maria del Popolo-kirken i Roma. Det er plassert ganske høyt og ses undeni fra, i forlengelsen av Saul. Hesten ruver over oss og over Saul. Forparten av Sauls kropp, nærmest oss, utgjør en omvendt trekant der Sauls hode er spissen. Saul har nettopp velte av hesten, og komposisjonens geometri skaper en forventning om fortsatt bevegelse. En omvendt trekant vil straks velte om den settes på spissen. Men tiden står stille. Pauli omvendelse skjer nå.

Caravaggio vil engasjere deg og inviterer deg inn i bildet. Den mørke bakgrunnen tvinger figurene og dramaet inn i betrakterens rom. Du skal delta og Caravaggio benytter alle midler. Vi trekkes inn, tett på. Du og jeg – med alle våre synder og sorger – blir Saul. Men vi har et valg. Vi kan lytte til Herrens røst og følge Paulus' eksempel. Vi kan vende om. •

Therese Sjøvoll er kunsthistoriker og skriver fast for blant andre Magasinet KUNST. Hun arbeider med en bok om Dronning Christina av Sveriges romerske palass og kunstsamling, basert på Sjøvolls doktoravhandling.

URMENNESKET

Tenk deg en klokke som ikke bare viser tiden, men solens posisjon, formørkelser og månefaser, plasseringen av stjernene og planetene, samt tidevannet der du er.

TEKST: **BJØRN ARE DAVIDSEN**

Nei, jeg snakker ikke om noe som Elon Tusk planlegger i Tesla. Eller neste Star Trek.

Når det ikke er enkelt å finne en slik i nærmeste nettbutikk, er én grunn at vi ikke er i den mørke middelalderen.

Nå er ikke poenget å fortelle en motsatt historie, om en tvers i gjennom liberal og opplyst middelalder. Men historiebladene i nærmeste kiosk gjør det vanskelig å tro noe annet enn at Kirken kvalte all nytenkning, fra teologi til teknologi.

ASTRONOM OG ABBED

Det så imidlertid ikke helt slik ut på bygda nordvest for London tidlig på 1300-tallet. Spesielt ikke hos Richard fra Wallingford (1292–1336), astronom og abbed ved St Albans i Hertfordshire.

Han var muligens sin tids største matematiker. I hvert fall den som uten sammenligning best klarte å forene teoretisk og praktisk innsikt. Resultatet var en langt mer kompleks maskin enn noe som var laget før, inkludert alle tannhjulene i den antikke Antikythera-mekanismen man fant i et skipsvrak, og som stadig nevnes i historiebladene – i motsetning til klosterklokker.

Richard hadde den beste utdannelsen samtiden kunne by på. Han studerte først

6 år til bachelorgrad ved Oxford før han ble munk. Deretter 9 nye år før han ble abbed. Han var med andre ord vel bevandret i de syv liberale kunster; aritmetikk, geometri, astronomi, musikk, grammatikk, retorikk og logikk.

Selv om han vedgikk at han ikke tok det så nøye med teologien, fagenes dronning.

EN ENESTÅENDE KLOKKE

Til tross for at han lå i krangel med landsbyfolk og sine munk, klarte han å konstruere en klokke, eller nærmere bestemt horologium, som verden ikke hadde sett maken til før – og knapt nok siden.

På mange måter var det kanskje nettopp på grunn av lokale stridigheter at den ble bygget. Det hele handlet ikke bare om lidenskap for matematiske modeller, men om markedsføring.

Richard ønsket å vise at Kirken hadde en kunnskap om og en kontakt med det himmelske som lokale bønder trengte. Dermed burde de bruke abbediets møller som han hadde investert atskillige pund og enda mer tid i å få etablert. Og som utnyttet mye av den samme teknologien han viste med klokken.

Nå er det likevel ikke enkelt å vite fullt ut hvordan den skulle virke. Det sier atskillig om datiden at Richards skrifter viser at han kan ha oppfattet deler av tannhjulssystemene som for vanlige til at han trengte å beskrive dem.

URET: En rekonstruksjon av abbed Richards horlogium i Wallingford Museum.

FØR DA VINCI

Det er med andre ord ikke sikkert at Leonardo da Vincis tannhjul fra 1500-tallet er så banebrytende som vi har vendt oss til å tro. I likhet med senere vitenskapsmenn stod han på kjempers skuldre. Noe av det typiske ved middelalderen, er interessen for møller og mekanismer, fra rottefeller til roboter, enten man var skriftlærd eller smed.

Det vi har av skrifter viser likevel en så sinnrik klokke, at historikere er usikre på hvor godt Richard lyktes. Resultatet var uansett så storslaget at det er gått inn i historien, selv om klokken er ute av den. Den forsvant i 1546 under plyndringen i kjølvannet av reformasjonen. Uten at vi dermed skal gjøre det til en regel at protestanter bremset teknologiutviklingen.

Heldigvis gjør replikaer fra nyere tid det mulig å få inntrykk av hvordan klokken så ut, ikke minst størrelsen. For det er ikke bare mangelen på smeder eller katolske klostre i England som gjør det vanskelig å få tak i en slik klokke i dag. Når du ikke bare kan plukke opp en i nærmeste klokkeutsalg, er grunnen at den er større enn butikken. •

SANNHETSSERUM

er en serie der Bjørn Are Davidsen retter kritisk søkelys mot myter og vandrehistorier om vitenskapshistorien og den europeiske middelalderen. Davidsen er knyttet til foreningen Skepsis.

STUDENTEN: Edith Stein som student i Göttingen (1913-1914).

Edith Stein

Da Edith Stein i 1999 ble utropt til en av Europas vernehelgener, fremhevet pave Johannes Paul II at dette ville kunne utbre respekt, toleranse og gjestfrihet over det gamle kontinentet, og gi en impuls til å forstå og akseptere hverandre, uavhengig av rase, kultur og religion.

TEKST: **MAGDALENE THOMASSEN** FOTO: **WIKIMEDIA COMMONS**

Pavens *motu proprio* gir en fortettet sum av nøkkeldimensjoner i Edith Steins liv og virke, og fanger opp tre helt sentrale tråder i hennes livsvev:

For det første: Som ungdom og ung voksen i første halvdel av det 20. århundre, var Edith Stein levende engasjert i tidens sosiale og politiske hendelser. Engasjementet ledet henne både i valg av studieområder og i praksis som sanitetsøster ved fronten under første verdenskrig. Oppfordringen til «å danne et samfunn med sant søkenskap», slik paven formulerer det, og å utforske mulighetene for forståelse mennesker imellom, skulle vise seg som et kontinuerlig anliggende for Edith Stein, så vel i hennes skriftlige arbeider som i hennes liv forøvrig.

For det andre: Pavens brev understreker at Edith Steins vitnesbyrd også peker mot «et fornyet møte mellom jøder og kristne som i dag synes preget av en lovende gjensidig åpenhet». Som katolsk konvertitt av jødisk avstamning, erfarte Edith Stein dette møte i både glede og sorg. Hun gledet seg over å oppdage kontinuiteten og fellesskapet mellom den Gamle og den Nye pakt, og over å tilhøre det «utvalgte folk». Men den nære familien og spesielt moren, tok

Ediths konversjon svært tungt. Morens smerte var en dyp sorg i Ediths liv.

For det tredje: Edith Stein ble avlivet i Auschwitz under den andre verdenskrig, som ett av konsentrasjonsleirenes utallige uskyldige ofre. Hun er helligkåret som martyr. Paven peker på at hennes særegne skjebne er «en etterfølgelse av Offerlammet og protesten mot enhver krenkelse av personens grunnleggende rettigheter». Etter at hun konverterte til den katolske kirke preges Edith Steins åndelige vei stadig mer av en korsmystikk, hvor etterfølgelsen av «Offerlammet» er uadskillelig fra et liv gitt for verden. Kanskje

kan denne sensitiviteten for korsveien også knyttes til hennes jødiske røtter og til den tradisjonelle jødiske feiringen av *Yom Kippur*, forsoningsdagen. «Forsoningsdagen» sier Stein, «er det gammeltestamentlige forbildet for Langfredag. Væren som slaktes for folkets synder fremstiller det uplettede Gudslammet.» Selv ble hun født på akkurat denne jødiske festdagen.

EN HELGEN FOR OG AV VÅR TID

Edith Stein er blitt kalt «en helgen for vår tid». Hun levde fra 1891 til 1942, ble saligkåret i 1987, helligkåret i 1998, og altså utropt til vernehelgen for Europa i 1999. Etter at pave Johannes Paul II ved dette gjorde henne mer allment kjent, har hennes liv og skjebne vært gjenstand for økende interesse og fascinasjon – kanskje også fordi hun, om enn mystiker, martyr og helgen, allikevel fremstår som en av oss.

Hun speiler sentrale bevegelser og hendelser som formet det forrige århundre; hun fremstår ikke bare som en helgen for vår tid, men som en kvinne av vår egen tid.

Vi har mye biografisk materiale om Edith Stein; en selvbiografi, andres fortellinger og utstrakte brevvekslinger. Som helgen av vår egen tid har *legendene* om >

Magdalene Thomassen er

førsteamanuensis i filosofi ved VID vitenskapelige høyskole (Diakonhjemmet), Oslo. Hun har publisert en rekke artikler innen en fenomenologisk filosofisk tradisjon, med særlig vekt på religionsfilosofiske problemstillinger og bidrag fra nyere fransk filosofi. Hun har også utgitt en bok om Edith Stein: *Den troende tanke. Studier i Edith Steins forfatter-skap*, Emilia forlag, 2014.

«Edith Stein fremstår som en kvinne med et intenst engasjement og en helhjertet overgivelse til det hun tror på.»

henne ennå ikke fått tid til å festne seg. Edith Stein fremstår fjernt fra de noe glansbildeaktige skikkelsene som ofte er blitt kvinnelige helgenfigurer til del.

Det bildet som tegnes, er av en temperamentsfull kvinne med både svakheter og styrker, lengsler og tvil. Som ung og begavet kvinnelig akademiker opplever hun motbør i forsøkene på å få ansettelse, og hun blir tidlig engasjert i kvinnesak og spørsmål om kvinners samfunnsrolle og rettigheter. I arbeidet med sin doktorgrad driver hun seg selv til utmattelse.

I privatlivet har hun kjent både svik og skuffelser i nære relasjoner. Edith Stein fremstår som en kvinne med et intenst engasjement og en helhjertet overgivelse til det hun tror på.

PERSON OG FELLESSKAP

Om det biografiske materialet er en kilde til kunnskap om Edith Steins liv, er det likevel først og fremst gjennom hennes egne skrifter at vi lærer henne å kjenne. Også dette materialet er rikholdig. Som filosof, kvinnesaksforkjemper, pedagog, teolog, kontemplativ nonne – på alle disse områdene har Edith Stein gjort seg bemerket med sine arbeider.

Å utforske hva som gjør menneskelig

fellesskap og «*sant søskenskap*» mulig er et gjennomgangstema på tvers av de ulike områdene Edith Stein var engasjert i. Allerede i doktoravhandlingen om innlevelse eller innføling (*Einführung*) fra 1916, begynner Edith Stein å utdype temaet «hvordan kan jeg møte og forstå et annet menneske?»

Tematikken videreføres i de mange arbeidene hvor hun berører hvordan selve begrepet om den menneskelige *personen* er å forstå – hva er et menneske? Når hun selv omtaler arbeidet med doktoravhandlingen, understreker hun at den åpner studiet av «noe som lå meg personlig på hjertet og i alle senere arbeider alltid har opptatt meg på ny: den menneskelige personens struktur.» Edith Stein utvikler et originalt og selvstendig bidrag til en personfilosofi. Refleksjonene over hvordan personen blir til og dannes, har antagelig også både beriket og blitt beriket av erfaringer i praksis i hennes mangeårige pedagogiske virke og i møtene med unge under utdanning.

Den kollektive dimensjonen er for Edith Stein like grunnleggende for å forstå mennesket som den individuelle: Personen utvikler seg alltid i relasjon til en sosial verden og er alltid uløselig forbundet med andre mennesker. Sammenføyningen av det *individuelle*, det unikt personlige, og

det *kollektive*, den større helheten hvor personen løftes utover seg selv, finner sin mest pregnante form i Edith Steins skrifter etter at hun konverterer til den katolske kirke. I hennes tekster om livet i Kirken tydeliggjør hun denne foreningen av personlig trosliv og fellesskapets trosliv, for eksempel i artikkelen «Kirkens bønn» (1936) hvor hun skriver:

«Derfor går det ikke an å sette opp mot hverandre den indre bønningen, fri fra alle overleverte former, som "subjektiv" fromhet på den ene siden, og liturgien som Kirkens "objektive" bønn på den andre siden. Hver *ekte* bønn er Kirkens bønn, *ved* hver ekte bønn *skjer* noe i Kirken, og det er Kirken selv som ber i den.»

Stein utdyper i flere arbeider fra disse årene at det er i Kirken som Corpus Christi, hvor vi er henvist til hverandre som lemmer på ett legeme, at personens mysterium kommer til sin fulle utfoldelse.

ISRAELS DATTER OG KIRKENS DATTER

«Jeg presenterer som en helgen for hele verden denne bemerkelsesverdige Israels datter og trofaste Kirkens datter» – slik lød pavens karakteristikk av den nye helgenen da hun ble helligkåret i 1998. Edith Stein ble født inn i en ortodoks og praktiserende

PASSBILDE: Dette berømte bildet ble tatt av Edith Stein til hennes pass før hun skulle flytte til Echt i Nederland i desember 1938.

jødisk familie. Hennes mor var svært from, og familien overholdt alle jødiske fester og forskrifter både i hjemmet og i synagogen.

Edith forble hele livet dypt preget av sin jødiske bakgrunn og av det nære kjennskapet til jødisk skikk, tro og liturgi. Men allerede som femtenåring proklamerte hun å ha oppgitt troen, og hun fjernet seg fra sin mors religiøse praksis med en respektfull, men uinteressert agnostisk holdning til det hele. Etter artium og påbegynte universitetsstudier i Breslau, var det møtet med Edmund Husserl og hans filosofi, «fenomenologien», som skulle bli avgjørende for hennes videre veivalg.

I april 1913 begynner Edith Stein filosofistudiene i Göttingen, hvor Husserl på den tiden underviste en engasjert gruppe studenter som ville sette seg inn i hans lære. Hun er 21 år gammel. Studiemiljøet i Göttingen blir som et nytt åndelig hjem for Edith: «Kjære gamle Göttingen!» utbryter hun i sin selvbiografi; «Jeg tror bare den som har studert der mellom 1905 og 1914, i den fenomenologiske Göttingenskolens korte blomstringstid, kan skjønne alt det som rører seg i oss ved dette navnet.»

Det er i Göttingen at Edith igjen møter

troens verden. I tillegg til Husserl selv, var flere lærere og medstudenter av stor betydning for henne i denne tiden, ikke bare faglig, men også for hennes religiøse utvikling. En foreleser hun opplevde spesielt inspirerende, Max Scheler, var katolikk og ga i sine seminarer et engasjert filosofisk forsvar for religionen. Hennes nære venner Adolf Reinach og hans kone Anna konverterte begge til kristendommen i 1916. Dette religiøse engasjementet hos mennesker som hun hadde den største respekt for, samt de hyppige utvekslingene og diskusjonene om religiøse tema og trosspørsmål i det miljøet hun var en del av, bidro til at Edith Stein nå synes å åpne seg for troen som en mulig erfaring, om hun selv ennå ikke kunne slutte seg til den. Hun sier om denne tiden: «dette var kontakten med en verden som inntil da var ukjent for meg [...] det åpnet opp for meg et helt område av fenomener jeg ikke lenger kunne ignorere».

Det skulle gå enda noen søkende år før Edith Stein ga sin fulle tilslutning til den katolske tro. Vendepunktet kom i løpet av et opphold hos venninne og kollega Hedwig Conrad-Martius våren 1921. Det fortelles at det var etter en lang natts lesning av Teresa av Avilas selvbiografi at Edith kunne si: «Jeg forsto at dette var Sannheten». Med

sin sedvanlige målrettethet kastet hun seg over studie av den katolske katekismen og messeboken, og 1. januar 1922 mottok hun dåpen.

Da Edith fortalte sin mor at hun var blitt katolikk, så hun for første gang moren gråte. Edith fikk smertelig erfare at «*møte mellom jøder og kristne*» også kan være det sorgtunge møte mellom slektninger som skiller fra hverandre av en avgrunn. Men Edith Steins egen opplevelse av sin jødiske tilhørighet bare forsterkes under disse skjebneårene for Europas jødiske befolkning. Snarere enn å ta avstand fra sin jødiske arv, representerer konversjonen for Edith en fornyet bevissthet om å være del av det utvalgte folk, knyttet til Kristus med «blodets bånd».

I teksten «Kirkens bønn», utbroderer hun hvordan den kristne liturgien ikke er et brudd, men en forlengelse av de gamle jødiske bønnene. Hun skriver i sin selvbiografi at hun, etter å ha erklært seg som ateist, ikke fant tilbake til sin jødiske identitet før hun «igjen knyttet båndene til Gud i den kristne tro».

«Å STÅ FOR GUDS ANSIKT ...»

Edith Stein går med iver inn i en ny livsfase, helt og fullt rettet mot å tilegne >

NORGES ELDRE KATOLIKKER (NEK) INVITERER TIL SOMMERLEIR PÅ MARIAHOLM 21.-24. JULI 2018

Igjen er det duket for NEKs sommerleir på Mariaholm. Her er det godt å være sammen med folk fra hele landet over 55 år.

Vi møter «gamle» kjente, vi møter nye, en leir vi kan be sammen/ diskutere/ gå turer bade/ utflukter/ god mat og drikke etc. I år har vi foredrag v/ biskop Bernt Eidsvig og p. Arne Marco Kirsebom.

Sommerens leirprest er p. Rory Mulligan.

Pris : kr 2000,-

(inkl.: 3 overnattinger, 3 frokoster og 2 lunsjer.)

Påmelding innen 1. juli til

Nikoline Myklevik, telefon 99260730

nikoline.myklevik@hotmail.com

Du er registret når pengene er satt inn på konto 3000.32.36117

Fredag 15. – søndag 17. juni, Utstein pilegrimsgard:

«JAKOBSSTIGEN OG ENGLEKAMPEN»

Retrett med bror Haavar Simon Nilsen OP

Retretten inviterer til en studie av utdrag av 1. Mosebok, der vi dybdeleser livsløpet til Jakob, sønn av Isak. Samlingene under retretten blir en form for «lectio divina», en langsom lesning av Bibelen, der vi leser våre egne liv i lys av temaene sannhet, sårbarhet og rom for gudserfaring.

Haavar Simon Nilsen er ordensbror i Dominikanerordenen (siden 2005). I sine teologiske studier har han blant annet skrevet bacheloroppgave om menneskets forhold til døden, og en mastergrad fra Universitetet i Oxford om troens forankring i liturgien sett i lys av handling og relasjon, basert på filosofen John Macmurray. Etter endte studier ble han del av fellesskapet i St. Dominikus kloster og presteordinert høsten 2012. Mange kjenner ham fra avisspaltene som samfunnsengasjert og dialogrettet, med søken etter troens forankring i levd liv.

Ved spørsmål kontakt Astrid Nitter Engen tlf. 450 49 825.

Påmeldingsfrist 7. mai.

Påmelding: www.utsteinpilegrimsgard.no

Arr. Utstein Pilegrimsgard og Katolsk forum i Stavanger

Utstein Pilegrimsgard er etablert som et senter for stillhet, bønn, pilegrimsvandring og åndelig veiledning. Den ligger like ved Utstein Kloster, Norges best bevarte kloster fra middelalderen. Pilegrimsgarden har økumenisk profil med katolsk representasjon i styret.

«Hun evner å forene filosofiens kritisk undersøkende holdning med troens tillitsfulle overgivelse.»

seg Kirkens tro og praksis. Hun bor og underviser ved dominikanerinnenes skole i Speyer, hun oppsøker regelmessig benediktinerabbediet i Beuron, hennes hverdagsliv er strukturert av personlig bønn, tidebønner og messegang. Etterhvert fortsetter hun arbeidet som filosof, gjenopptar skrivearbeidet og blir en skattet foredragsholder. Hun evner å forene filosofiens kritisk undersøkende holdning med troens tillitsfulle overgivelse – det er hos henne ingen motsetning mellom disse to. Selv de mest dyptloddende religiøse skrifterne fra hennes siste år er preget av hennes filosofiske skolering.

Allerede da hun konverterte, visste Edith Stein at hun ønsket å gå i kloster i Karmelittordenen. Av flere grunner skulle det imidlertid gå tolv år før hun kunne følge det kallet. Men den 14. oktober 1933 trer hun endelig inn i Karmel i Köln-Lindesthal hvor hun tar navnet søster Teresia Benedicta av Korset. Det var det året yrkesforbud for jøder ble innført i Tyskland. Jødeforfølgelsene akselererte hurtig i årene som fulgte. Edith fikk bare fem år i Karmel i Köln før hun på grunn av den politiske situasjonen ble overført til Karmelklosteret i Echt i Nederland i desember 1938.

I Echt fikk hun bare tre og et halvt år. Tyskerne invaderte Holland i 1940, og i løpet av kort tid ble jødernes situasjon verre. I 1942 ble et opprop til protest mot jøde-deportasjonene opplest som hyrdebrev fra biskopene under høymessen i alle landets

katolske menigheter. Søndagen etter iverksatte de nazistiske okkupasjonsmaktene en landsomfattende aksjon rettet mot katolske jøder – alle ble anholdt og deportert. Aksjonen ble begrunnet med at katolske jøder var regimets verste motstandere.

Også Edith Stein ble pågrepet 2. august 1942. Hele den gruppen hun ble sendt sammen med, ble antagelig ført direkte til gasskamrene da de ankom Auschwitz den 9. august.

Livet i Karmel hadde forberedt Edith på den korsveien som skulle følge. I en avisartikkel om «Karmels historie og ånd» oppsummerer hun det vesentligste i Karmels livsform: «Å stå for den levende Guds Ansikt – det er vårt kall». Å stå for Guds Ansikt i den personlige indre bønningen, med sinnet vendt mot Gud i en stille lytten uten ord, det er «den bærende grunn» i Karmels liv. Men klosterlivet er også et fellesskapsliv der ens trofasthet blir prøvet, der en kan vokse i kjærlighet og der den personlige bønningen både nærer og næres av den felles liturgiske bønn.

ALLE TINGS LIVGIVENDE KJÆRLIGHET

I Edith Steins skriftlige vitnesbyrd åpner det seg imidlertid en større, mer omfattende fellesskapsdimensjon: Kallet til det kontemplative livet er kallet til å vie sitt liv til Kristus, fortolket som et kall til å *likedannes* med Kristus, til å forenes med hans offerhandling og nyskapende kjærlighetsgjerning for verden og menneskene.

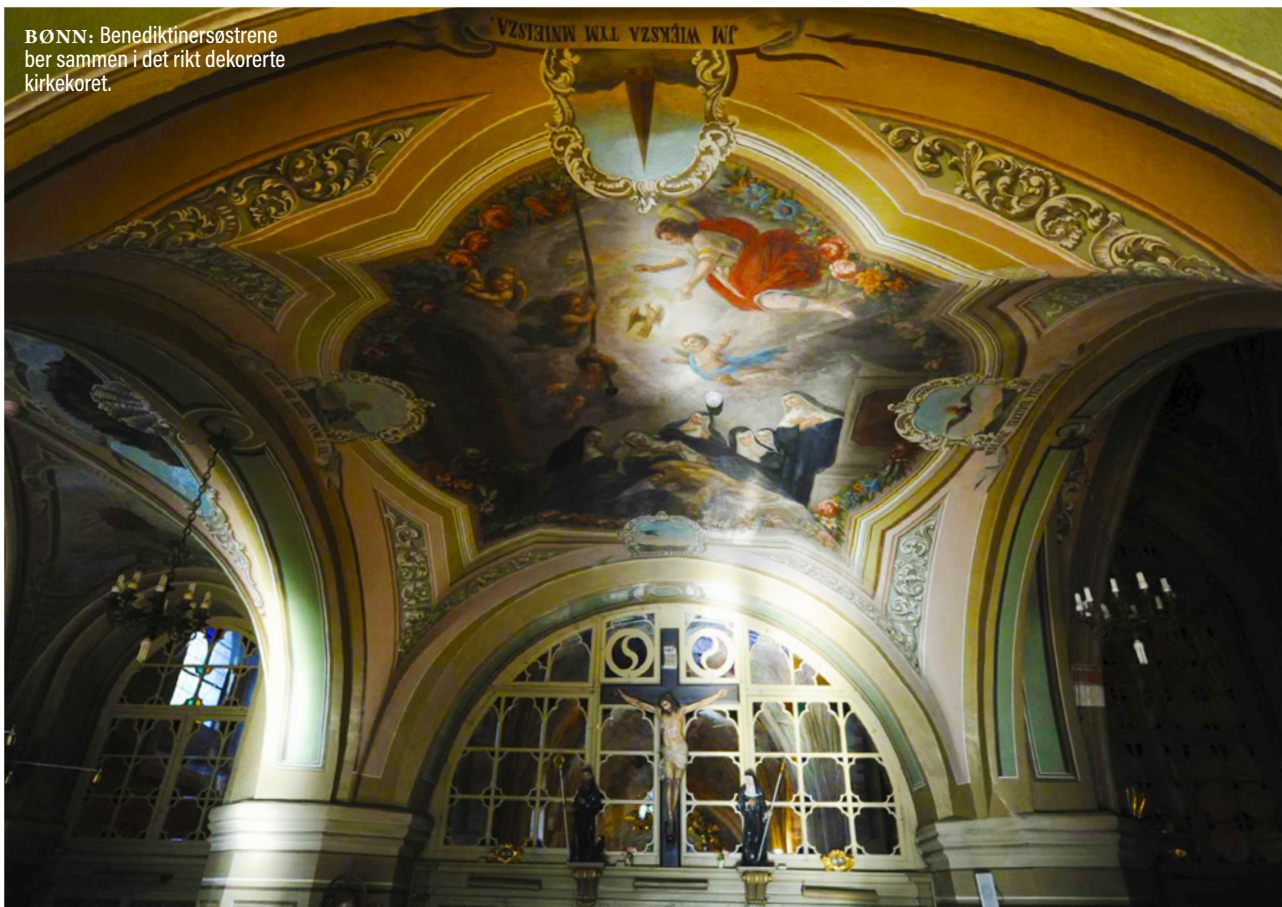
Denne fellesskapsdimensjonen *for og med* menneskene, i «en etterfølgelse av Offerlammet», er bønnens dypeste mysterium, slik Edith Stein fremstiller det.

Denne bønnens skjulte kraft står under korsets tegn: Når Edith Stein er helligkåret som *martyr*, en som går i døden for sin tro, så er det på bakgrunn av forståelsen av martyriet som en beredvillig overgivelse av sitt liv til Gud. I tråd med Kirkens urgamle tradisjon ser Edith Stein bønningen som en forening med Kristi frelsesgjerning for verden, like til å oppgi sitt eget liv. Når et menneske bevisst forener sin lidelse med Kristi lidelse, blir den *med-lidelse* for verden og får del i Kristi offers forvandlende kraft. Dette er bønnens apostolat; ved, med og i Kristus å stå «for Guds ansikt, for ved kirkens hjerte å være alle tings livgivende kjærlighet.»

De sentrale trådene i Edith Steins livsvev klinger med også i pavens preken ved helligkåringen av Edith Stein, den Hellige Teresia Benedicta av Korset, i 1998:

«Fra nå av, når vi fra år til år feirer minnet om denne nye helgenen, må vi også minnes Shoah, den grusomme planen om å utsette et helt folk [...]. Vi må alle stå sammen: Det står om menneskets verdighet. Der er bare én menneskelig familie. Den nye helgenen insisterte også på dette: "Kjærligheten til våre medmennesker er målet på vår kjærlighet til Gud. For kristne – og ikke bare for dem – finnes det ingen 'fremmede'. Kristi kjærlighet kjenner ingen grenser".» •

BØNN: Benediktinersøstrene ber sammen i det rikt dekorerte kirkekoret.

INNKVARTERING: Søstrene bor i en etasje fra 1700-tallet. Deler av klosteret er også et gjestehus.

GÅRDSDRIFT: Søstrene driver en liten gård med frukthage, noe jord, kyr og et esel.

STANIĄTKI:

Polens eldste benediktinerkloster

13 benediktinersøstre kunne i 2017 feire klosteret Staniątkis 800-årsjubileum. De finner glede i å tjene Gud, men bekymrer seg for fremtiden.

TEKST: **EWELINA BURDA** FOTO: **BOGDAN PASEK**
OVERSETTELSE: **MARTA TOMCZYK-MARYON**
REDAKSJON: **PETTER STOCKE-NICOLAISEN**

Den benediktinske dag:
Kl. 5.30: Stå opp.
Kl. 06.00: laudes (morgenbønn).
Kl. 07.00: messe.
Kl. 12: tidebønn.
Kl. 14: lesetime.
Kl. 17: vesper (ettermiddagens tidebønn).
Dagen avsluttes kl. 20.

Mellom bønnene og måltidene har søstrene forskjellige plikter.

I Staniątki-klosteret har nå søstrene adgang til å gå ut av klosteret for å møte legfolk.

– Vi tjener Herren slik som best vi kan, sier søster Stefania, og forteller at de har dyrket tomater og krysanthemum i de siste årene.

I klosterene i Tyniec (det benediktinske munkeklosteret nær Krakow) og Staniątki selger de varene sine, blant annet forskjellige typer kaker og kjeks.

– Siden november 2011 selger vi karper. Det er ikke mye penger i karpeoppdrettet, men det hjelper oss til å opprettholde klosteret, sier sr. Stefania.

Søstrenes karpeoppdrett drives på naturlig måte: Fiskene mates med mais.

– Nylig gravde vi ut brønnen, slik

at vannet ble renere. Karpeoppdrettet krever mye tid og arbeid, men vi finner alltid tid til liturgien, sier sr. Stefania.

Bønnen flettes inn i arbeidet og utgjør tilsammen klosterlivet for søstrene.

TOMHET TIL BEKYMNING

Søster Faustyna arbeider flittig under kjøkkenets høye himling. Hun er kledd i et blått forkle og har runde briller på nesen. I en gryte kokes hjemmelaget plommesyttetøy, og på metallstengene henger kumelk-oster. Søstrene driver også en liten gård med frukthage, de har noe jord, kyr og et esel. Noen dager før vårt besøk, kalvet én av kyrne. De har også høner, og tar vare på gatekatter og -hunder.

– I dag serverer jeg bigos (polsk kjøttgryter med surkål) til middag og bønnesuppe, sier søster Faustyna og løfter opp et emaljert lokk. Faustyna kommer fra Nowy Sacz (en by syd i Polen) og begynte som postulante i 1991.

– Klosteret var fullt av liv da jeg kom for 40 år siden. Det var nesten tretti søstre her, sier sakristanen Barbara.

– Nå er det færre som kalles til klosterlivet. Det er blitt tomt, noe som selvsagt bekymrer oss. Men man må tilpasse seg tiden. Klosterets hovedoppgave er evangelisering – gjennom bønn, ord og gjerning. Vi ønsker at folk skal kunne se Gud i dette klosteret, sier Barbara.

KALLET KOM SENT

Søster Julia, med sitt runde og smilende ansikt omsluttet av et hvitt slør, bærer ut middag til en retrettgruppe. I klosterets ene fløy, der søstrene engang drev en kjent pikeskole, er det nå gjesterom.

– Kallet kom sent til meg. Men allerede som barn elsket jeg å gå i kirken og kle meg som en søster.

Sr. Julia er den av søstrene som har tilbragt kortest tid her. Før hun kom til klosteret arbeidet hun i en barnehage.

– Livet er vakkert her. Noen ganger blir jeg spurt om hvorfor jeg valgte å gå i kloster. Da svarer jeg at jeg var som en nyforelsket brud. Det var ikke tvil i mitt hjerte – og det er det heller ikke nå.

– Før kom det gjerne helt unge jenter til klosteret, nå er det tretti-forti år gamle >

«De siste årene har vi hatt store problemer med vedlikeholdet.»

SR. STEFANIA

VARER FOR SALG: Søstrene dyrker tomater og krysantemum og baker ulike typer kaker og kjeks. Karpeoppdrett er også en nylig geskjeft. Varene selges i klosterbutikken samt i det benediktinske munkeklosteret Tyniec.

kvinner som får klosterkallet, sier søster Benedykta: – Klosterfelleskap er noen ganger vanskelig. Det oppstår problemer hos oss akkurat på samme måte som i en familie.

Sr. Józefa teller opp 25 tidligere søstre

FAKTA

Nonneklosteret i Staniątki er det eldste benediktinske klosteret i Polen. Det ble grunnlagt i 1216 av adelsmannen Klemens Jaksa Gryfita. Kirken ble innviet i 1238 og klosteret godkjent av pave Innocens III i 1253. I middelalderen drev klosteret en anerkjent pikeskole. Klosterets glansperiode var på 1700-tallet. Da bodde ca. 50 nonner der. På 1700- og 1800-tallet fantes det 24 benediktinerklostre i Polen. Klosteret i Staniątki har overlevd invasjonene av tatarer, svensker, to verdenskriger og kommunismen. Klosteret ligger en halvtime kjøretur utenfor Krakow.

som har sluttet og nå ikke lever klosterlivet.

– Bønn og arbeid er alltid knyttet tett sammen i det benediktinske livet. Arbeidet er rettet mot Gud, forteller søsteren og lener seg over kjøkkenbordet.

Fra bønnestedet går søstrene opp bratte stentrappene og gjennom en bred korridor med celler på hver side. Søstrene bor i en etasje fra 1700-tallet. Lyset faller inn gjennom store vindusruter. Benediktinersøstrene ber sammen i det rikt dekorerte kirkekoret. De yngre søstrene venter utenfor og lar de eldste søstrene ta plass først under det hvelvede taket.

DEPORTERT TIL SIBIR

Sabina er klosterets eldste søster. Hun fyller 94 denne våren. Bare hun og sr. Franciszka husker forvisningen til Alwernia, en liten by i nærheten av Krakow. Den ble beordret av Kommunistpartiet i 1954. Hun er lei seg for at hun ikke husker detaljene og beklager at hukommelsen svikter henne.

– I 1948 kom jeg til klosteret. Jeg ønsket å være søster, fordi jeg ønsket å leve et regelmessig liv i Guds tjeneste. Og så tiltalte klosterens ånd meg. Livet var veldig vanskelig her etter krigen. Jeg tjente til livets opphold som syerske.

Under dekorativt malte vegger står en korstol, benkene har høye rygger. I den sentrale delen av kirken er det et alter hvor prestene feirer messer for søstrene.

– Klosteret er som en labyrint. La oss gå her, det er en snarvei, sier sr. Benedykta og leder oss til hagen.

Det er tåket, kaldt og blått. Hun viser oss bikuber, en karpedam og et fiskenett som henger ned fra et tre.

– Tidligere arbeidet jeg regnskapssjef ved Institutt for datasystemer, automatisering og målinger. Jeg trivdes og jeg var svært nøyaktig. Nå arbeider jeg like nøye som før, men for Gud, forteller sr. Benedykta.

Hun kommer opprinnelig fra Kresy, et område som nå er delt mellom Ukraina, Hviterussland og Litauen.

– De oppfordret meg til å være medlem av Kommunistpartiet. Jeg svarte at jeg allerede kjente partiet godt – og at jeg visste hva det kunne gjøre mot et menneske. Som barn opplevde jeg nemlig å bli sendt til Sibir sammen med min familie. Faren min ble arrestert, og 10. februar 1940 deporterte partiet hele familien min. Først ankom vi Vologda, deretter sendte de oss videre inn i Sibir. Der ble jeg kjøpt av en barnløs russer. Han betalte 100 rubler for meg. Slik fikk moren min penger til

VAKKERT: – Livet er vakkert her. Noen ganger blir jeg spurt om hvorfor jeg valgte å gå i kloster. Da svarer jeg at jeg var som en nyforelsket brud. Det var ikke tvil i mitt hjerte – og det er det heller ikke nå, sier sr. Benedykta.

mat. Men de ombestemte seg og neste dag gikk hun til russeren og kjøpte meg tilbake. I Sibir døde mine to brødre. Vi som overlevde kom oss tilbake til Polen i september 1946, sier hun.

KLOSTERETS UTFORDRINGER

– De siste årene har vi hatt store problemer med vedlikeholdet. Sopp og fuktighet har nesten ødelagt en gammel gavl og flere vegger. De viktigste renoveringsarbeidene har allerede blitt utført, men listen over nødvendige reparasjoner blir ikke kortere av den grunn. Klosteret er stort, sier sr. Stefania, abbedissen.

– Kirketaket er ferdig, nå pusser vi opp klostertakets østside. Under arbeidene avdekket vi en vakker frise. Vi er veldig takknemlig overfor Kulturdepartementet og alle dem som hjelper oss i dette arbeidet. Klosteret vender sakte tilbake til sin fordums skjønnhet, sier hun.

– Vi har en stor utfordring foran oss. Vi har sendt søknader om bygging av et museum, et sted vi kan ta vare på den benediktinske arven vi forvalter. Vi har mange gjenstander og kunstverk som vi

gjærne viser frem, men vi mangler et egnet sted. Vi trenger en god del egenkapital for å kunne realisere dette prosjektet, iallfall 3,5 millioner polske zloty (ca. 8 millioner norske kroner, red. anm.) Jeg stoler på folks vennlighet og gavmildhet, forsetter hun.

DET RELIGIØSE LIVETS LUKSUS

– Jeg beundrer søstre, som til tross for vanskeligheter, alder og mange problemer, fortsetter sitt gode arbeid i Guds tjeneste. Vi forvalter jo en kulturarv i tillegg til vårt pastorale arbeid. Ofte går ivaretagelsen av de kulturelle forpliktelsene på bekostning av søstrene og vårt åndelige arbeid, sier mor Stefania.

Abbedissen sier at livet i et klosterfelleskap ikke alltid er like lett.

– Vi er ikke her, som jeg en gang hørte, for å dyrke hverandre. Gud samler oss ikke for å ha det hyggelig sammen, men for å tjene Ham. Hvis noen kommer til klosteret for å få fred, blir hun fort skuffet. Her er det fullt av folk, mye arbeid og mange opplever en evig kamp med seg selv. Men den hellige Benedikt sier at du skal ikle deg en lydighetens rustning. Alt

vil prelle av denne rustningen, men uten å treffe noen andre.

– *Hvordan er du som abbedisse?*

– Jeg er iallfall ikke perfekt. Jeg bør være som en mor og jeg burde vært mildere enn jeg er, for jeg er nok ganske streng. Å være abbedisse er utfordrende, synes jeg: Jeg kan ha mange følelser, men jeg kan ikke alltid vise dem, selv om mitt hjerte er i ferd med å renne over.

Sr. Stefania snakker ofte om det religiøse livets luksus. Med det mener hun ikke materiell luksus, men at søstrene lever i en bestemt rytme, med tid avsatt til bønn.

– Det er vanskeligere å forlate Gud i klosteret. Krisen kan møte alle, men klosterfelleskapet bidrar til å opprettholde en sunn åndstilstand, som gjør det lettere å overkomme dem.

Én av søstrene skrev kun ett ord i sitt minnealbum fra dagen hun avga sine løfter i klosteret: «Maranata». Det betyr «Vår herre, kom!». Denne setningen gir mening til alt i søstrenes tilværelse: fra karpeoppdrettet, via pepperkakebakingen til bønnen. Ingenting betyr noe uten dette, ikke engang gleden. •

TV OG KATEDRAL

Har de gamle vakre katedralene og de nye lange TV-dramaene noe til felles? Ganske mye, heldigvis.

I vinter sto jeg sammen med kona i en av Europas høyeste katedraler, La Sau, i Palma på Mallorca. Den ble påbegynt for 800 år siden. Her henger helgenene tett på veggene. Begynner du å lese om hver enkelt, er intet menneskelig deg fremmed. Til alle tider har menneskene søkt til fortellingene for å skape orden i sine egne liv. Historiene hjelper oss å forstå hva det vil si å være menneske. En god forteller kan ta livets smerte og kaos og gjøre noe meningsfylt ut av det. Uten disse fortellingene hadde vi vært enda slemmere. Historiene har skapt vår sivilisasjon.

I flere hundre år graviterte den sterkeste menneskelige skaperkraft inn mot katedralenes byggeplasser. Hit kom de beste konstruktørene, ingeniørene, steinhuggerne, glasskunstnerne, malerne, smedene, skulptørene, syerskene og teologene. De skapte først og fremst et hellig rom, men også en hvelving over tusener av liv.

Nå er det nesten bare turister igjen i La Sau. Det koster penger å komme inn. Like mye som et månedsabonnement på Netflix på TV.

EN SOM FORSTÅR KRAFTEN I DE NYE TV-dramaene er Robert McKee. Han underviser i manusarbeid. Jeg har sittet tre dager og hørt McKee forelese om det innfløkte systemet av historielinjer som må til for å bære et 100 timers TV drama. Han mener de lange TV-dramaene er vår tids katedraler. For igjen strømmer de aller beste til byggeplassen. De beste forfatterne, regissørene, fotografene, de best betalte skuespillerne, komponistene og data-animatørene. Ingen andre kreative prosesser på kloden når flere mennesker. Investeringene er enorme. En sesong av dramaserien om det britiske kongehuset, «The Crown», koster over 1,2 milliarder kroner. Og det lønner seg. For det viser seg at det store publikummet vil ha fordypning. Milliarder av mennesker ser time etter time. De studerer hvordan karakterene endrer seg under press. Gjerne i verdensrommet eller i et iskaldt fantasy-landskap. McKee mener vi i sofaen utforsker en verden vi ikke kjenner, for å finne oss selv. I likhet med helgenfortellingene, kan fortellinger om det helt ekstraordinære gi oss glimt av selverkjennelse.

Så kan kirken gjøre bruk av TV-en for å nå like mange? Nepe. Kristenkontrollerte TV-produksjoner er så monomane

i sin forkynnelse at de mister troverdighet hos det brede laget av folket. Det fungerer mest som «intern-TV» for mennesker som allerede er troende. Så når kirken ikke klarer å bruke TV, må vi satse på at TV kan bruke kirken.

DET SKJEDDE FOR TO ÅR SIDEN. Da kom dramaserien «The Young Pope». Åpningsscenen er et mareritt. En energisk blond baby krabber over en haug døde spedbarn. Det er et ras av døde barn. Fra undersiden kryper en blond voksen mann frem: Lenny Belardo, spilt av Jude Law, en 47 år gammel amerikaner som nettopp har blitt valgt til pave. Rask hoderegning og vi forstår at Lenny ble født kort tid før USA fikk sin vidtrekkende abortlov. Han overlevde altså. Bare for å bli forlatt av sine hippie-foreldre på et katolsk barnehjem.

Dette er TV drama over 10 episoder, skapt av Paolo Sorrentino for HBO, (kan ses på Sumo i Norge). TV-fortellinger som dette drives frem av konflikter, forventningsbrudd og ny innsikt. Det ligger i manusarbeidet at forfatterne skal gå dit det brenner. I en «røverhistorie» om kirken nærmest venter vi at barnehjemmet skal vise seg å være et ondt sted. Og at den nye paven, for eksempel ikke skal klare å holde løftet om sølibat. Men ikke denne gangen. Barnehjemmet her er et godt sted med en omsorgsfull nonne, spilt av Diane Keaton. Hun blir den unge pavens rådgiver. Og når paven blir forsøkt forført av en svært sympatisk ung kvinne, så står han imot. Det viser seg til og med at bønn gir resultater.

DET MEST PROVOSERENDE serieskaperne kunne finne på var altså å tegne et bilde ganske likt kirkens eget selvbilde. På akkurat disse områdene. Forøvrig er serien ladet med stoff nok til å få militante sekulære til å sitte klistret 10 timer i strekk. Her er det intriger, svik, konspirasjoner, sex og en stor dose subtil humor. Billedkomposisjonen i «The Young Pope» er ekstraordinær flott. Tidvis absurd og vakker.

Googler du «The Young Pope» ser du at mange katolikker, spesielt i USA, er sinte på serien. De mener den ikke gir et riktig bilde av kirken. Og det er jo sant. Serien «House of Cards» gir heller ikke et riktig bilde av amerikansk politikk. «Sopranos» er muligens en fornærmelse mot mafiaen. Men det er ikke fakta filmskaperne søker etter, men sannhet. Det er ikke drager og

GERHARD HELSKOG
er mangeårig journalist og
utenrikskorrespondent. Han er nå
fagsjef i TV 2.

uhyrer som gjør tv-serien «Game of Thrones» skummel, det er menneskenaturen!

I «The Young Pope» nøler den unge paven, før han går til frontalangrep på verden. Han legger en linje som er så streng at fromme unge homofile tar livet sitt. Men kanskje forstår vi paven bedre enn han forstår seg selv? Han leter etter sine biologiske foreldre. Mennesket har rett til å kjenne sine foreldre. Vi forstår at den unge paven er rasende på de venstreliberales uansvarlighet, og de konservatives hykleri, men det gir ham ingen rett til å ødelegge liv.

Det gir ingen mening i å fordømme de store TV-dramaene som tegn på forfall. Snarere tvert om. Vi kan ikke vende ryggen til verden. Det er flere som ser TV-serier enn som går i kirken. Betyr det at kirken har tapt?

JEG MENER DET ER OMVENDT. Våre ideer har vunnet. Selv disse lange, ofte alt for mørke, noen ganger voldelige, dramaene har som hovedregel en stripe av lys. Og det lyset er svært gjenkjennelig for kristne: Det er håp. Når du har rotet deg bort, er det mulig å finne hjem, med litt hjelp. Barmhjertighet er stort. Tilgivelse er hellig. Offervilje nødvendig. Tross de mest brutale tilbakeslag, finnes kjærligheten. Makten blir ikke hos den store keiseren med sverdet, men hos det vergeløse, nyfødte barnet. Noe større enn barnet finnes ikke, enten det ligger i en krybbe eller kryper frem i drømmene til en filmskaper.

Katedralen i Palma vil stå i åtte hundre år til, en TV-serie varer sjelden mer enn åtte år. Men om «The Young Pope» ikke akkurat er noen ny katedral, så er den et tilbygg. Et rom hvor det fortelles om undre. Som får oss til å tenke. Og det skal vi i en katedral. •

Gerhard Helskog
GERHARD HELSKOG

Når biskop Eidsvigs sjåfør, Neil Bobier, setter seg bak rattet, taler alt for at bilturen blir den sikreste noensinne.

Det er den danske avisen Politiken som forteller at trafikkdød sjelden rammer religiøse. Avisen refererer til et stort dansk forskningsprosjekt, gjennomført for noen år siden. Undersøkelsen fra Kræftens Bekæmpelse og Syddansk Universitet i Danmark er krystallklar: Statistisk sett er religiøses risiko for å bli drept i trafikken langt mindre enn den er for ikke-troende. For hver gang 25 danske kvinner mister livet i trafikken, er kun to av dem religiøse. For menn ligger de tilsvarende tall på 39 forventede dødsfall, hvor de reelle dødsfall blant religiøse menn bare teller ett enkelt tilfelle.

Forskningsleder ved Forskningsenheten for Almen Praksis på Syddansk Universitet, professor Jens Søndergaard, forteller til Politiken at forskergruppen igjen og igjen har gjennomgått dataene i undersøkelsen for å finne forklaringen på fenomenet.

ABSURD FUNN

- Men nei, vi er ikke kommet frem til noe, så funnet er både absurd og irriterende. Vi har mange ganger diskutert hva årsaken er til at troende kjører bedre bil - men uten resultat, sier Søndergaard til Politiken.

Forskningsfunnet stammer fra såkalte kohorteundersøkelser. En kohorte er et statistisk begrep om en gruppe i befolkningen med særlige karakteristika, for eksempel om man er troende. Konkret har forskerne via samkjøring av 20 000 medlemskort fra to danske kirkesamfunn, baptister og adventister, mot et register over dødsårsaker, fått dokumentert at religiøse mennesker nesten aldri dør i trafikken.

- Det finnes også internasjonale vitenskapelige undersøkelser som bekrefter at folk med et sterkt verdsett i livet har lavere risiko for å dø i trafikken, sier Niels Christian Hvidt, professor i åndelig omsorg ved Syddansk universitet.

Han gjetter på at forklaringen er at troende har en større ro i livet og derfor kjører bil mer forsiktig. Andre forskere mener forklaringen kan være at religiøse tar mye mindre risiko enn andre, kjører hensynsfullt av ren nestekjærlighet eller rett og slett kjører mindre bil og er mer måteholdne med alkohol. Eller er rett og slett forklaringen, spør Politiken, og som man nesten ikke tør si i forskningssammenheng: at Gud passer på de troende? -

Har funnet sin plass

– *Jeg opplever daglig en bekreftelse på at jeg er på det stedet Han har kalt meg til, sier pastor Ole Martin Stamnestrø, sogneadministrator i Vår Frue menighet i Ålesund.*

TEKST OG FOTO: **KATHRINE LÅVER**

Du har vært sogneadministrator i godt over 5 år her i Vår Frue menighet i Ålesund. Hvordan har det vært?

– Det er et stort privilegium. Vår Frue menighet er et godt sted å være og en fin menighet. Det er givende å få tjene de menneskene som er her. I tillegg er Ålesund en vakker by, og Sunnmøre er etter min mening Norges vakreste landsdel.

– **Hva er det beste med å være sogneadministrator for denne menigheten?**

– Det beste er å kunne være her med de menneskene som sogner til denne menigheten. Få lov til å ledsage dem på deres trosvei, og forhåpentligvis bety noe for dem. For meg personlig mottar jeg svært mye fra dem, og deres eksempel på et kristent liv.

– **Hva er mest utfordrende?**

– Det mest utfordrende er at jeg har to embeter. Jeg er både sogneadministrator for Vår Frue menighet og generalvikar for Trondheim stift. Det betyr at jeg reiser endel. Man har alltid dårlig samvittighet når man er mye borte fra sognet.

– **Hva er det som kjennetegner denne menigheten?**

– Jeg har ikke vært prest i andre menigheter, så jeg har mest erfaring herfra, men mitt virke som generalvikar gjør at jeg får

et visst innblikk i andre menigheter. Det er nok mange likhetspunkter. Det som kanskje skiller oss er at de troende ofte går i messer på språk de ikke forstår. De som ikke kan så godt norsk, går fortsatt i norske messer, også på hverdager. Det er ingen selvfølge. Noen steder kan man ha inntrykket av at folk ikke går i messe, hvis den ikke feires på morsmålet. Det er i hvert fall en holdning som ikke står så sterkt her.

– Vi har også svært få nordmenn, og jeg hadde gjerne sett at det var flere konversjoner. Det er mange frivillige i alle menigheter, men jeg syns å ane en sterk dugnadsånd nettopp her i denne menigheten. Vi har jo ingen ansatte, unntatt en organist i halv stilling. Kirken og menighetssalen blir vasket ukentlig på dugnad. Hagen rundt kirken og prestegården blir stelt. Folk ser hva som må gjøres, og gjør det. Dette gjelder også de andre messestedene i sognet.

– **Hva slags type mennesker besøker Vår Frue menighet?**

– Det er nok like mangfoldig her som i de andre katolske menighetene i Norge. Polakkene er den største gruppen, samt mange filippinere og afrikanere. Ja, vi har medlemmer fra omtrent 75 forskjellige land. Nordmenn er underrepresentert. Det kunne gjerne vært flere sunnmørske katolikker enn det det er.

«Vi har fire messesteder og må ta ferje for å nå alle. Man har ferjetidene i blodet her på Sunnmøre.»

VÅR FRUE MENIGHET

- Vår Frue menighet regnes for å være grunnlagt den 16. januar 1959, da p. Mattias Scherf ble utnevnt til sogneprest av biskop Johannes Rüth.
- Den 20. mai, samme år, skrev sognepresten i Molde ut 45 medlemmer som «trådt over til den katolske menighet i Ålesund».
- Med pinsefesten, 5. juni 1960, kom den historiske dagen for den nye menighet. Biskop Rüth foretok den høytidelige innvielse av en fullsatt Vår Frue kirke. Kirkens navn ble fastsatt med bakgrunn i at det i middelalderen var en Mariakirke på andre siden av Nørvasundet i Borgundgavlen.
- I dag er det p. Ole Martin Stamnestrø som er sogneadministrator for de 4444 personene som sogner til menigheten.
- Menigheten omfatter Sunnmøre i fylket Møre og Romsdal, som da består av Ålesund, Vanylven, Sande, Herøy, Ulstein, Hareid, Volda, Ørsta, Ørskog, Norddal, Stranda, Stordal, Sykkylven, Skodje, Sula, Giske og Haram, og strekker seg ut til et område på 5.225 km².

OLE MARTIN STAMNESTRØ

- P. Ole Martin Stamnestrø ble utnevnt til sogneadministrator for Vår Frue menighet 1. september 2013 av biskop Bernt I. Eidsvig. Han hadde da tjenestegjort som kapellan i menigheten siden 1. november 2012.
- P. Ole Martin er født 16. mai 1979 og oppvokst i Ås kommune sør for Oslo.
- Han har en Master i kirkehistorie i 2003, og doktorgrad i liturgihistorie 2008, ved universitetet i Oxford. Samt en mastergrad i katolsk teologi 2010, ved MF i Oslo, og en lisensiatgrad i pastoralteologi fra universitetet i München 2012.
- Han ble diakonviet 6. januar 2012, og presteviet 29. september samme år, i St. Olav domkirke av biskop Bernt Eidsvig.
- I tillegg til å være sogneadministrator for Vår Frue menighet i Ålesund, er p. Ole Martin generalvikar for Midt-Norge stift.

MIN DAG

Ole Martin Stamnestrø
Sogneadministrator for Vår Frue
menighet

ANTALL E-POSTER

18

ANTALL TELEFONSAMTALER

14

ANTALL KAFFEKOPPER

4

ANTALL MØTER

4

VELSIGNELSE: På minnedagen for den hellige Blasius av Sebasteia gir p. Ole Martin de troende Blasiusvelsignelsen.

KIRKEKAFFE: P. Ole Martin tar seg alltid god tid til å prate med barna i menigheten.

MIN SØNDAG

06:30 Begynner dagen med å lese tidebønn (breviar), deretter frokost. Så er det forberedelser av søndagens preken, forbønner og kunnngjøring.

09:40 Hjelper jeg til med å dele ut kommunion i den polske messen. Etter denne høring av skriftemål.

11:00 Feiring av høymessen i Vår Frue kirke, med påfølgende kirkekaffe. Etter dette prøver jeg å få spist litt før jeg reiser av sted til dagens neste messested, som kun nås via ferje. Ferjen gir tid til breviar. På andre siden, foretar jeg ofte et sykebesøk eller husvelsignelse før jeg når frem til kirken.

16:00 Da feires det messe. Etter kirkekaffen er det å ta fatt på veien tilbake til presteboligen. Tilbaketuren foregår ofte på samme måte, med sykebesøk eller husvelsignelse og breviar på ferien.

19:30 Rydder ut av bilen, samt kirken, før jeg spiser aftensmat og kanskje slapper litt av. Tilslutt er det breviar.

HUSVELSIGNELSE: Kenzo og Marielle hjelper til ved husvelsignelsen av sitt hjem. Mamma Alice er også med.

ÅTTE RASKE

Kristus er: Alt for meg, håper jeg.

Tro betyr: En retning i livet. Håp om himmelen.

Kirken gir meg: Mulighet til å vokse meg inn i himmelen.

Ett bibelvers: «Å sammenfatte alt i Kristus» (Ef 1, 10)

Favoritthelgen: St. Filip Neri.

Favorittforfattere: Evelyn Waugh og Sigrid Undset.

Det å være sogneadministrator er: Et privilegium, en gave.

Jeg vil gjerne bli husket for: Å ha vært snill. Og trofast mot mitt kall.

BEVERTNING: Det er alltid mye god mat under kirkekaffen i Ikkornnes.

– Med det mangfoldet, hvordan vil du karakterisere miljøet i menigheten?

– Biskopen pleier å si at vi i den katolske kirke i Norge erfarer pinseunderet hver søndag. At folk fra ulike land med ulike språk kommer sammen, og forstår hverandre, fordi vi har et felles språk som er troens språk. Det er et viktigere språk enn våre morsmål.

– Selv om det alltid vil være visse konflikter der mennesker ferdes, forbauser det meg allikevel at det er få konflikter som har med nasjonalitet å gjøre. Kommunikasjon kan være vanskelig, men det er mye god vilje som gjør at vi kommer godt ut av det med hverandre. Enheten i Kristus er så sterk at det som skiller oss blir mindre viktig.

– Hva slags konflikter er det hvis det ikke går på kommunikasjon eller nasjonalitet?

– Det er konflikter som går på mer praktiske sider. Hvordan vi skal organisere vårt felles liv her i menigheten. Vi har ikke så stor plass. Det er som en familie, der det er de små ting man krangler om, som for eksempel hvor ting skal ligge osv.

– Hva i menighetens virksomhet er du mest stolt av/glad over?

– Det er den regelmessige messefeiringen. Særlig de messene hvor vi ikke er adskilt på grunn av språk, men der hele menigheten kan samles. For eksempel på feiringen av Corpus Christi (Kristi

legemes fest), hvor vi samles i den store lutherske kirken i Ålesund. Vi har da prosesjon rundt i gatene med hornorkester. Det er ikke alltid så enkelt å samles fordi vår kirke er liten, og det er stadig behov for messer på polsk.

– Det er langt mellom messestedene. Hvordan er det?

– De fleste menighetene i Norge er i samme båt som oss. Det som er spesielt med akkurat dette område, er at vi har fire messesteder, og vi må ta ferje for å nå alle. Man har ferjetidene i blodet her på Sunnmøre. Det som er mest krevende med de store avstandene, er at vi prester går rundt med dårlig samvittighet for menighetens utposter. Vi skulle gjerne ha feiret messe på flere steder, og hyppigere messer på de stedene vi allerede har messetilbud. Men på tross av avstandene pendler mange for å komme til messen, og det er et vakkert vitnesbyrd om troen.

– Prestekallet er å vie hele sitt liv til Kirken. Er det verdt det?

– Det er et enkelt svar på det. Hvis man tror at man gjør Guds vilje så er det verdt det. Jeg opplever en daglig bekræftelse på at jeg er på det stedet Han har kalt meg til, og da trenger jeg ikke annet enn det.

– Hva er det som gjør det mest spennende å være prest?

– Det er det uforutsigbare. På den ene

siden så har menigheten sitt liv som er fast etter den liturgiske kalender, samt den månedlige rutine, som er nokså forutsigbar. På den annen side vet jeg aldri hva dagen vil bringe når jeg står opp om morgen.

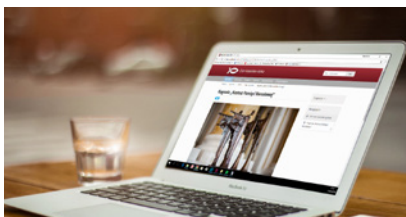
– Har du gjort noen endringer siden du ble utnevnt som sogneadministrator?

– Ja, vi prester er alle forskjellige. Vi har våre sterke og svake sider, samt ulike stil. Vi gjør da ting på vår egen måte, slik at en menighet vil nok alltid merke når det kommer en ny prest til. Det som er viktig, er å finne ut av hva menighetens behov er.

– Det som er flott med den katolske kirke, er gjenkjenneligheten. Vi er én kirke og holdes sammen av felles tro, og felles sakramenter. Feiringen av sakramentene vil være de samme uansett i hvilken del av verden man befinner seg, selv om de feires i litt ulike rammer fra land til land, og menighet til menighet. Et konkret eksempel på en endring jeg har foretatt, er at jeg har flyttet stedene for messefeiring. Tidligere foregikk disse messene mer diskret, men nå får vi leie de lutherske kirkene i Ikkornnes, Volda, Ulsteinvik og Gursken.

– Hvis noen flytter til Ålesund, eller kommer på besøk, hvorfor vil du anbefale dem å besøke menigheten?

– Fordi Kirken er Guds hus, og himmelens port. Det er her himmelen og jorden møtes på Sunnmøre, i vår kirke. •

1 NORGE

Nyheter på polsk

► Du finner nå nyheter på polsk under tittelen Informator på katolsk.no. Marta Tomczyk-Maryon er ansatt som polsk journalist for katolsk.no. Hun er fra Kraków i Polen og har bakgrunn som journalist og lærer for minoritetsspråklige barn. Hun har doktorgrad i litteratur fra Det jagellonske universitet i Kraków, og underviste i årene 2000–2005 ved Pavens høyskole i samme by. – Jeg oppfordrer alle polakker i Norge til å ta kontakt med og tipse meg om saker vi bør ta opp, sier hun. Du når henne på Marta.Tomczyk-Maryon@katolsk.no eller tips@katolsk.no.

3 BERGEN

FØRSTE KATOLSKE BIBELSKOLE

► Utdanningsdirektoratet har godkjent opprettelsen av Norges første katolske bibelskole. Den bærer navnet St. Johannes katolske bibelskole og åpner dørene for opptil 40 elever allerede til høsten. Målgruppen er elever over 18 år. Skolen kommer til å tilby to linjevalg: Barne- og ungdomskatekese og Menighetsadministrasjon og økonomi. I tillegg kommer en rekke spennende fag, f. eks.: bibelen i tradisjonen, katolsk troselære, kirke og liturgisk teologi, teologi og filosofi, etikk og sosiallære, religion og samfunn samt kirke og kultur. – Skolen passer for alle som vil sette av tid til å lære om den rike katolske tro, tradisjon og historie og vil være nyttig for dem som kan tenke seg å tjene Kirken. Vi vil legge til rette for varierte opplevelser i et unikt fellesskap, lover prosjektleder Peder K. Solberg (bildet). Se også: [Facebook.com/katolskbibelskole](https://www.facebook.com/katolskbibelskole).

Norge rundt

2 OSLO

Nuntius møtte kong Harald

► Torsdag 25. januar overleverte Vatikanstatens nuntius til Norden, erkebiskop James Patrick Green, sine akkreditiver. Dette skjedde i en høytidelig audiens hos kong Harald V. – Fra det øyeblikk du møter kongen skjønner du at du står foran en stor, god og meget hyggelig mann, sier han. Audiensen varte cirka 15 minutter. – Kongen fortalte levende om sitt opphold i Washington under krigen. Selv om jeg representerer Vatikanstaten her, var det både hyggelig og naturlig for oss å samtale litt om noe som ligger begge våre hjerter nært, sier nuntius til de nordiske land og erkebiskop Green.

KART: FREEVECTORMAPS.COM

6

4 MARIAHOLM / ØYEREN

NUKs påskeleirer

► Norges Unge Katolikker (NUK) arrangerer hvert år to påskeleirer for årets konfirmanter fra hele landet, på forskjellige leirsteder. I tillegg er det også påskeleir på Mariaholm for ungdom som allerede er konfirmert. Hvert år i den stille uke arrangerer NUK leirer fra palmesøndag til 1. påskedag. Her kan man oppleve et katolsk fellesskap sammen med andre ungdommer fra hele landet. Vi samles for å minnes og feire selve kjernen i vår katolske tro, nemlig Jesu død og oppstandelse gjennom påskens liturgi. Påskeleir er en uforglemmelig opplevelse som gir deg nye venner, gode minner og en god innføring i hva påske betyr for oss katolikker. Påmeldingsinformasjon finner du på nuk.no.

5 TRONDHEIM

ORDENSLIVETS DAG

► 2. februar ble Ordenslivets dag feiret i St. Olav domkirke, Trondheim. Dagen ble innstiftet av pave Johannes Paul II. Trondheim stift markerte dagen ved å samle ordenssøstre og -brødre til sakramentstilbedelse, foredrag, servering og sosialt samvær. I år holdt sogneprest Egil Mogstad foredrag om dominikanerordenen. Tilstede var representanter for Mariaklostrene Tautra og Munkeby, Birgittaklosteret på Tiller, St. Bonifatius-instituttet i Levanger

og Ridderordenen av Den hellige grav i Jerusalem.

6 TROMSØ

Ny priorinne i Karmel-klosteret

► Den 6. februar 2018 ble det valgt ny ledelse i karmelittklosteret «Totus Tuus» i Tromsø. Sr. Maria Bronislawa av Jesus Hostien OCD ble valgt til ny priorinne.

Klosterets nye rådsmedlemmer er sr. M. Natalia av Eukaristien OCD, sr. M. Bożena av Kristus Forløseren OCD, sr. M. Victima av Guds Rene Mor OCD og sr. M. Estera av Den Hellige Ånd OCD.

FRA VENSTRE: Anna Solberg, Siri Fuglem Berg og Åsta Årøen

7 OSLO

Fremmer trisomi-barnas sak

► Livsvernprisen 2018 ble mandag 5. februar delt ut til mødrene Siri Fuglem Berg, Anna Solberg og Åsta Årøen. De mottok prisen for sitt engasjement for de såkalte trisomi-barna. I juryens begrunnelse heter det blant annet: «Disse tre kvinnene har utvist stort mot ved å fortelle sine personlige historier om møtet med et helsevesen som forventet at de tok abort etter at fosteret fikk påvist trisomi 18 (Edwards Syndrom).» Barn med T18 kan aborteres helt frem til fødselen, mens livreddende keisersnitt og hjelp blir nektet. – Dette er basert på en løgn: At T18 er uforenelig med liv. Legene hjelper ikke, fordi legene er opplært til å tro at T18-barn ikke har rett til liv, sa Anna Solberg i sin takketal.

1 USA

Opplev Gravkirken med 3D-teknolgi

► I National Geographic Museum i Washington kan du nå oppleve Den hellige gravs kirke og Jesu grav på en ny og helt unik måte. Utstillingen er åpen til midten av august 2018. Utstillingen om Den hellige gravs kirke konsentrerer seg om de siste års restaureringsarbeider og et konserveringsprosjekt utført og ledet av det Nasjonale tekniske universitet i Athen (NTUA), skriver nettstedet Biblical Archeology Society. Kirken, som ble reist av den romerske keiser Konstantin i 335 e.Kr., står over Jesu gravsted etter korsfestelsen på Golgata. Her finner du også en rotunde, den berømte Anastasis. Bruken av 3D-teknologien skaper en helt unik opplevelse av én av Jerusalems mest fascinerende og betydningsfulle pilegrimsmål.

3 IRLAND

FOLKEAVSTEMMING OM ABORT

► Irland skal holde folkeavstemning om en mulig liberalisering av landets abortlovgiving i mai eller juni, opplyser landet statsminister Leo Varadkar. Den nøyaktige datoen blir kunngjort etter debatt i nasjonalforsamlingen. Irland, som har en overveiende katolsk befolkning, har en av Europas strengeste abortlover. Abort har alltid vært forbudt, og et grunnlovstillegg fra 1983 fastslår at det skal tas like mye hensyn til det ufødte barnet som til den gravide. Tre år senere ble loven endret, slik at abort nå er mulig dersom mors liv er i fare. Kevin Doran, biskop i Den irske katolske kirken, advarer mot forslag som liberaliserer dagens lov: «... en vanlig familieleges oppgave er å helbrede eller forebygge sykdom, nå vil staten forvente at de engasjerer seg i prosesser som tar liv ...», sier han til vaticannews.va.

Verden rundt

2 STORBRITANNIA

Katolsk May-utfordrer

► Jacob William Rees-Mogg (f. 1969) blir stadig oftere nevnt som en mulig utfordrer til Storbritannias konservative statsminister Theresa May. Rees-Mogg er katolikk, og har uttalt at han «adlyder Den romersk-katolske kirkes hierarki, ikke innpisker-kontoret». Han er prinsippfast motstander av abort, også ved voldtekt. Han er profilert motstander av EU og ønsker en såkalt hard Brexit. Rees-Mogg må kunne betegnes som en eksentriker og kalles gjerne «det ærede

parlamentsmedlemmet fra 1800-tallet» på grunn av sin noe arkaiske fremtoning. Det anerkjente britiske tidsskriftet The Economist karakteriserer ham på denne måten: «Han er den kongelige yacht Britannia i en nålestripet dress», altså et symbol på en glorifisert og forgangen tid. Da Rees-Mogg debuterte på Twitter, gjorde han det passende nok på latin med frasen «Tempora mutantur, et nos mutantur in illis» («Tidene forandrer seg og vi med dem».)

KART: FREEVECTORMAPS.COM

4 ITALIA

Pave Frans har tillit

► Den italienske storavisen «La Repubblica» og meningsmålingsinstituttet «Demos» har spurt italerne om hvem de har størst tillit til. 77 prosent av de spurte svarte «pave Frans» når det gjelder hvem de har «stor eller svært stor» tillit til. På plassene bak pave Frans finner vi offentlige sikkerhetsmyndigheter (70 prosent) og skolene (53 prosent). Den katolske kirke som institusjon havner på en femteplass på tillitsbarometeret med 42 percents oppslutning, så vidt slått av Italias president Sergio Mattarella med 46 prosent.

TERRORGRUPPE: Boko haram herjer i Nigeria.

6 NIGERIA

Terror mot kirker og moskeer

► Angrep på kirker og moskeer fortsetter i Nigeria. «Alle lider på grunn av usikkerheten», sier kardinal John Olorunfemi Onaiyekan, erkebiskop av Abuja, til Vatikanradioen. Han mener de mange angrepene på kirker og moskeer, samt væpnede ran og kidnappinger, viser at Nigeria har en regjering som ikke kan garantere for sikkerheten i landet. Kardinalen sier alle blir angrepet, og at det er mer kriminelle fanatikere enn muslimer som angriper kristne. For få måneder siden ble seks ordenskvinner, tre nonner og tre noviser kidnappet av Boko Haram eller en annen kriminell gruppe.

7 SVERIGE

Ny oppgave for kardinal Arborelius

► Kardinal Anders Arborelius OCD er utnevnt til medlem av Det pavelige råd for fremme av kristen enhet. Pave Johannes XXIII opprettet i 1960 et sekretariat for fremme av de kristnes enhet, og i 1988 opphøyet pave Johannes Paul II sekretariatet til dets nåværende status som Pavelig råd. Rådet har to hovedavdelinger, én med ansvar for dialog med de ortodokse og østlige kirker og én med ansvar for reformerte og vestlige kirker. Rådet tok sammen med Det Lutherske Verdensforbund initiativ til markeringen av reformasjonen 31. oktober 2016 i Lund, Sverige. Pave Frans deltok sammen med bl.a. tidligere president i Verdensforbundet biskop Munib Younan.

5 HONG KONG

KARDINAL JOSEPH ZEN ADVARER

► En mulig avtale mellom Vatikanet og kinesiske myndigheter har skapt uro og frykt for å bli sviktet hos blant andre kardinal Joseph Zen, erkebiskop emeritus av Hongkong. Han advarer i sterke ordelag mot videre forhandlinger: «I løpet av de siste dager har brødre og søstre på det kinesiske fastlandet blitt underrettet om at Vatikanet er forberedt på å overgi seg til det kinesiske kommunistpartiet og derfor er de engstelige». Kardinalen fortsetter sin advarsel med å uttrykke bekymring for fremtiden til det han kaller de legitime og hemmelige geistlige i Kina. Han frykter samtidig at «illegitime og ekskommuniserte biskoper vil bli legitimert» som forutsetning for en fremforhandlet løsning, ifølge Catholic News Agency.

LUTHERS FEILTRINN — OG FORTJENESTE

Jubileumsåret 2017 er historie. Fra et katolsk synspunkt har reformasjonsmarkeringen etterlatt et blandet inntrykk.

TEKST: **GEORG FR. RIEBER-MOHN** ILLUSTRASJON: **MALGORZATA PIOTROWSKA**

Viktige nyanseringer har sluppet til, men ofte har sviktende kunnskaper både om historie og katolsk lære blitt fremført uimotsagt. Det toppet seg i desember på radiokanalen NRK P2 da en akademisk skolert person uttalte at Luthers og Melanchthons skrift *Loci communes* («Selvfølgelige sannheter») danner «... grunnlaget for kristendommen i Norge». Det kom ingen innvending fra programlederen. Ett eksempel blant mange.

UNDERBELYSTE SIDER

La oss se nærmere på Luther og noen underbelyste sider av reformasjonen. Den tyske professor (ikke katolikk) Heinz Schilling har skrevet en mektig Luther-biografi som har fått meget gode anmeldelser og er oversatt til flere språk.

Schilling gir en nyansert fremstilling av reformatoren. Hans enorme selvtilitt i teologien og hans tilspissede læresetninger må forstås på bakgrunn av forfallet i deler av den katolske kirke i senmiddelalderen. Det var ikke usedelig og annen upassende atferd i gestligheten som var kjernen i Luthers kritikk, men den utbredte misforståelse at man kunne bidra til egen frelse ved ytre gjerninger. Salget av avlatsbrev for å lette «de timelige straffer» og prøvelsene i skjærsilden provoserte naturlig nok også Luther kraftig.

TEMPERAMENT

Hans legendariske temperament rammet ikke bare «Antikrist» (paven) og hans lakeier, men i høy grad også dem som sto

ham nærmere. Det han avskydde aller mest, var uenighet og opprør blant de reformerte. Luther kalte dem «falske brødre» og «djevlels skapninger». Det var han som var profeten, og bare han «kunne tale på oppdrag fra Gud», som Schilling uttrykker det.

Særlig skarpe og tragiske ble motsetningene mellom Luther og Thomas Müntzer, en annen opprørsk teolog som hadde sosialrevolusjonære idéer og støttet et bondeopprør. Luther ble en sterk motstander av denne kampen og ga sin støtte til datidens myndigheter – fyrstene og godsherrene – da disse slo ned bondeopprøret. Luther holdt lite tilbake i sin oppfordring til fyrstene: «Stikk, slå, drep, hver den som kan!»

ENDTE BLODIG

Det endte blodig. Fem tusen bønder og tilhengere av Müntzer lå døde igjen på slagmarken. Lederen ble torturert og deretter halshugget sammen med 53 av sine meningsfeller. Da Luther fikk vite om all denne gru, presterte han å skrive: «Det er bedre at alle bønder blir drept enn at fyrstene og styresmaktene blir det, for bøndene griper til sverd uten makt fra Gud».

Det er ikke vanskelig å slutte seg til Schillings karakteristikk av denne setningen som «forferdelig». Den har en forhistorie. I en litt tidligere fase hadde Luther trodd at hans ord om «den nyoppdagede evangeliske sannheten» i seg selv var nok til å skape en samlet vekkelse av troende mot den djevlelske «pavekirken». Men

da han skjønte at dette var fåfengt, og at splittelse og knoppskyting fulgte reformasjonen, satte han sin lit til at fyrstene og øvrigheten ville sørge for at den «rette lære», Wittenberg-teologien, ville bli satt ut i livet, om nødvendig med makt.

UFORSTÅELIG

Denne tillit til at bare ledende maktpersoner kunne gjennomføre reformasjonen, fikk følger også for Norge. For et moderne blikk er det uforståelig at Luther kunne tro at hans nyervervede teologiske innsikt, til dels i skarp strid med en mer enn tusen års kristen tradisjon, uten videre ville vinne allmenn tilslutning. Like merkelig er det at han overraskes av sprekkdannelser og uenighet i egen leir.

Luther brukte mange krefter på å bekjempe utbrytere, og han synes ikke å forstå at den teologiske uenigheten i kjølvannet av reformasjonen fulgte direkte av hans egen lære. Denne var basert på prinsippet «Skriften alene», ikke på en kirkelig, hierarkisk autoritet. Det var hans samvittighetsfulle fordypelse i tekstene som ga ham den nye innsikt. Luther mente seg kallet av Gud, og var overbevist om at han hadde Vårherres fullmakt og støtte. Men på samme måte kunne «dissidentene» hevde at deres samvittighet var «fanget i Guds ord», og at de handlet på oppdrag fra Herren selv.

«FORVIRRENDE»

Disse sprekkdannelsene og splittelsene har fulgt protestantismen siden, og ble forsterket etter hvert – i dag er det >

«Flere historikere har pekt på at reformasjonen var uønsket og ble delvis sabotert av folket.»

hundrevis av ulike retninger som hevder å ha funnet den rette lære.

I pakt med Luthers strategi ble reformasjonen i Norge i 1536 innført av den dansk-norske konge Christian III. Det norske selvstyre med et riksråd ble opphevet, og lederen – den katolske erkebiskop Olav Engelbrektsson – forlot Norge 1. april 1537. Det er forståelig at de nord-europeiske statsoverhoder og øvrighetspersoner sluttet seg til Luthers nye lære. Det økte deres makt betraktelig, ikke minst ved at de konfiskerte de betydelige eiendommer som hadde tilhørt den katolske kirke, og som stort sett var gitt dem av troende mennesker.

De fikk også, igjen i harmoni med Luthers tenkning, etter hvert ansvar for gjennomføring av den rette lutherske lære og innførte strenge straffer for «katolske avvik». Statskirkeordningen var derved etablert.

BLE SABOTERT

Flere historikere har pekt på at reformasjonen var uønsket og ble delvis sabotert av folket. Katolsk tenkemåte og praksis ble videreført i det skjulte i lang tid etter reformasjonen.

Professor Øystein Rian (ikke katolikk) har karakterisert reformasjonen som «den største menneskeskapt katastrofen i norsk historie». Historikeren Henning Laugerud (katolikk) ved Universitetet i Bergen utdyper dette i årstidsskriftet Segl (2017): «Vi mister troen vår. Vi mister vår selvstendighet. Vi mister det norske språket, som erstattes av dansk. Alle norske institusjoner som hadde vært drevet av kirken, blir borte. Sykehus, skoler og alle velferdsordninger blir utradert, og bare katedralskolene startes opp igjen.

Et offentlig helsevesen – og etter hvert sykehus av noen betydning – ble etablert først fra slutten av 1700-tallet».

ENGLER OG DEMONER

Det hevdes at reformasjonen danner en del av grunnlaget for demokratiet og livssynspluralismen – kort sagt opplysningstiden og moderniteten. Men Schilling skriver: «I mentalitet, tenkning og handling tilhørte Luther en for oss dypt fremmed, førmoderne verden, der folk så demoner og engler virke i det daglige, og alt jordisk hadde sin plass i en høyere, transcendental virkelighet».

Kanskje Luthers opprør, som førte til ulike konfesjoner og retninger innenfor kristendommen, på lang sikt bidro til moderne fenomener som vi i dag verds-etter høyt.

Men den æren må nok reformasjonen dele med flere andre historiske begivenheter og ideologiske opprør. Livssynspluralisme og demokrati lå fjernt fra Luther og hans tid. Han ville gjennomføre reformasjonen ved tvang, og tålte ikke motsigelser og avvik fra «den rette lære». Heksebrenningene økte kraftig etter reformasjonen, særlig i de nyetablerte lutherske regioner.

SVAK LINJE

Opplysningstiden (ca. 1690–1790) kalles gjerne den kritiske fornuftens tid, med tro på mennesket og dets evner og på betydningen av kunnskap, noe som ble grunnleggende for den moderne humanismen. Forbindelseslinjen mellom denne epoken og reformasjonen er meget svak.

For Luther var mennesket grunnleggende syndig av natur og kunne ikke utrette noe godt i Guds øyne fordi dets vilje er «trellbundet». Mennesket er en

slave av sin syndige natur. Mot dette sto de katolske humanister i Luthers samtid, f.eks. Johannes Driedo (1480–1535). Han anførte at «det syndige mennesket er mottakelig for tro og nåde gjennom sin medfødte fornuft og frie vilje».

Og hans åndsfelle, den langt mer berømte Erasmus av Rotterdam (1466–1536), rettet kraftige angrep på Luthers lære om menneskets manglende frihet. Erasmus understreket forbindelsen mellom teologi og filosofi, tro og fornuft og anførte at den frie viljen er «kraften som gjør at mennesket kan vende seg mot eller bort fra det som fører til den evige frelse».

De katolske humanistene så det slik at uten viljens frihet kan ikke mennesket betraktes som et ansvarlig vesen, hverken filosofisk eller teologisk. Forbindelseslinjen fra denne tenkning til den moderne humanismen var derfor langt tydeligere enn fra Luther og hans reformasjon.

REVITALISERING

For en katolikk er det naturlig å se reformasjonens mest fruktbare og positive virkning i det støtet den ga til revitalisering av den katolske kirke. Reformasjonen var den direkte foranledning til konsilet i Trient på midten av 1500-tallet. Resultatet var en presisering av den katolske kirkes lære på de punkter der Luther hadde sterkt avvikende syn.

Konsilet var en del av motreformasjonen, som tok til ca. 1540 og avløste de reformbevegelser i kirken som hadde begynt i senmiddelalderen, men som ikke hadde hatt kraft til å påvirke paven og hans råd i tilstrekkelig grad. Med Luthers opprør, ble det således langt mer fart i reformbestrebelsene. Det kan vi altså takke reformasjonen for. •

FEM PÅ KIRKEKAFFE

I VÅR FRUE MENIGHET, ÅLESUND

Hva tenker du om «Luthers feiltrinn – og fortjeneste»?

Navn: Katarina Galbava

Alder: 30 år

Fra: Slovakia

1. Nei! Det er veldig trist at Kirken som ble grunnlagt av Jesus Kristus har blitt splittet. På grunn av splittelsen mistet mange muligheten til å ta videre del i storheten og skjønnheten ved den katolske kirke.

2. Nei, men Gud bruker alt til det gode. Sett på den måten, kan vi jo takke reformasjonen for at vi har fått mange gode konvertitter. Det er veldig inspirerende å se hvordan Guds nåde virker i slike mennesker.

3. Ja, men bare hvis lutheranerne konverterer til den ene hellige, katolske kirke.

SPØRSMÅL

1. I 2017 markerte vi at det er 500 år siden reformasjonen. Synes du det var noe å markere?

2. Hadde reformasjonen, i dine øyne, noen positive ringvirkninger. I så fall, hvilke?

3. Tror du katolikker og lutheranere kan forenes i én Kirke?

Navn: Kolbjørn Hellevik

Alder: 75 år

Fra: Ålesund

1. Nei, men det har kanskje fått katolikker i såkalte lutherske land til å bli mer bevisste på hva de har som katolikker.

2. Nei, ikke engang for lutheranerne.

3. Bare hvis lutheranerne begynner å forstå hva som skjedde for 500 år siden, nemlig at de brøt med den eneste Kirken Kristus grunnla og den eneste Kirken det er knyttet løfter til.

Navn: Pål Johannes Nes

Alder: 37 år

Fra: Stryn

1. Nei, den protestantiske revolusjonen var ingenting å feire. Den norske kirke viser hvordan det går når et kirkesamfunn fjerner seg fra Jesus.

2. Nei, eller kanskje. Noen av de som er protestanter forstår at noe er galt, og det kan starte en prosess som kan lede til en konvertering. Da kom det noe godt ut av det.

3. Nei, men jeg tror mange protestanter vil finne veien hjem. I min familie ber vi for det.

Navn: Evy Risa Kvamsdal

Alder: 67 år

Fra: Volda på Sunnmøre

1. Reformasjonsjubileet har gjort lutheranarar meir medvitne om kva trua handlar om.

2. Song og musikk fekk betre plass i messa. Mange fekk Bibelen på morsmålet.

3. Eg håpar i alle fall at det kan henda.

Navn: Ester Humblen

Alder: 71 år

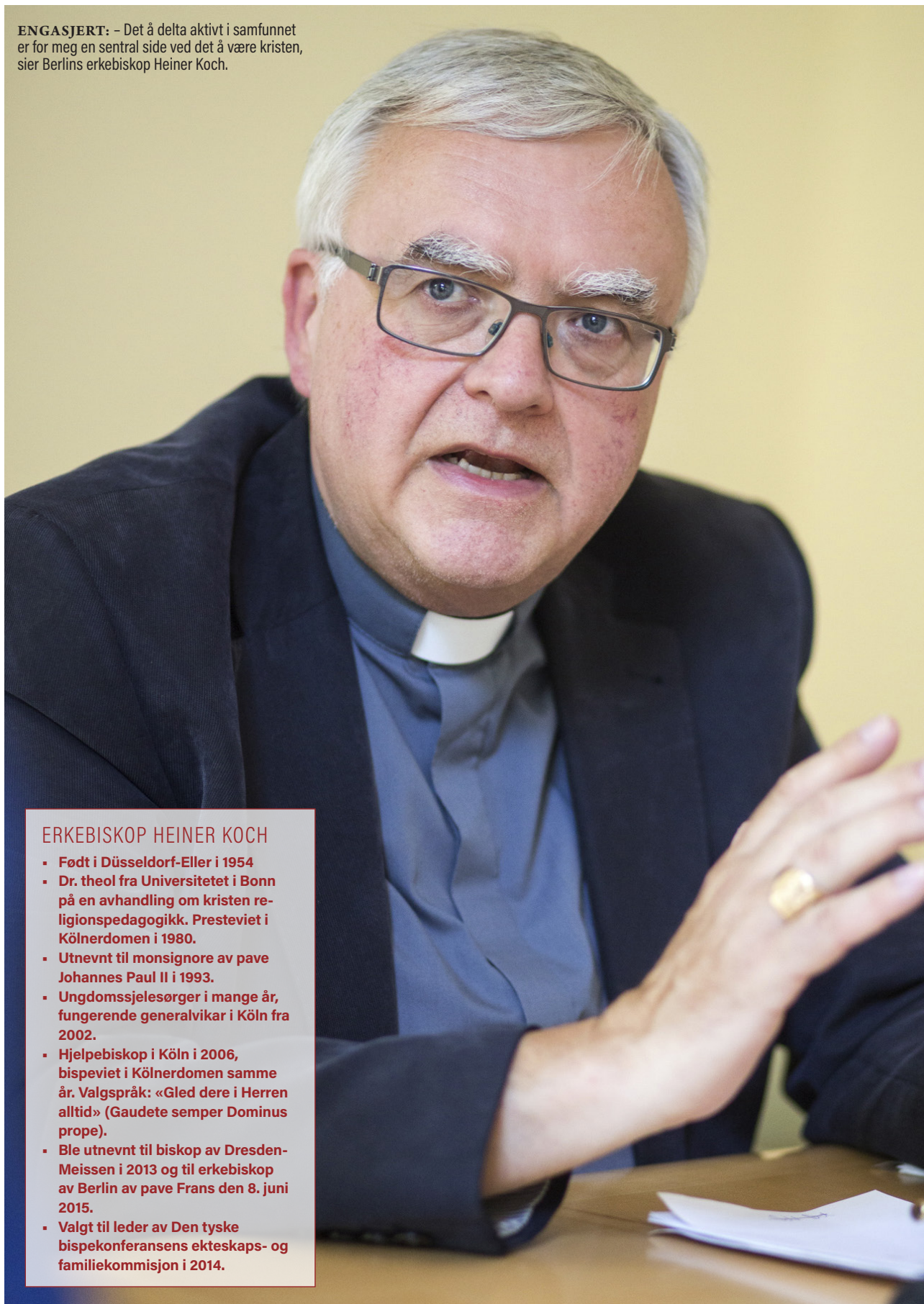
Fra: Ålesund

1. Nei, ikke for meg.

2. Mulig, men splittelse er ikke noe å markere.

3. Nei.

ENGASJERT: – Det å delta aktivt i samfunnet er for meg en sentral side ved det å være kristen, sier Berlins erkebiskop Heiner Koch.

ERKEBISKOP HEINER KOCH

- Født i Düsseldorf-Eller i 1954
- Dr. theol fra Universitetet i Bonn på en avhandling om kristen religionspedagogikk. Presteviet i Kölnerdomen i 1980.
- Utnevnt til monsignore av pave Johannes Paul II i 1993.
- Ungdomssjelesørger i mange år, fungerende generalvikar i Köln fra 2002.
- Hjelpebiskop i Köln i 2006, bispeviet i Kölnerdomen samme år. Valgspråk: «Gled dere i Herren alltid» (Gaudete semper Dominus prope).
- Ble utnevnt til biskop av Dresden-Meissen i 2013 og til erkebiskop av Berlin av pave Frans den 8. juni 2015.
- Valgt til leder av Den tyske bispekonferansens ekteskaps- og familiekommisjon i 2014.

– KIRKEN MÅ VÆRE DER FOLK ER

– Som kirke må vi være tolerante og tydelige. Vi må ta del i diskusjonene i vår samtid. Her i Berlin må vi engasjere oss i debatten om hva som holder byen sammen, og hvilke etiske dilemmaer vi står overfor, sier Berlins erkebiskop, Heiner Koch.

TEKST: HANS ROSSINÉ FOTO: WALTER WETZLER

Kirken må være på ballen. Vi må reise oss og ta ordet når man diskuterer verdier og standpunkter som ikke er forenlige med den kristne tro, sier erkebiskop Koch.

Vi sitter i eksellensens moderne og stilfulle glass-og stålinspirerte kontor ved Hausvogteiplatz, et stenkast fra bispedømmets Pantheon-inspirerte St. Hedwigskatedral i den tyske hovedstaden. Erkebiskopen skal om litt feire messe. Han har trukket opp en liten cola-flaske og spør om også St. Olavs utsendte vil ha en. Han har markert seg som en tydelig geistlig og er spesielt opptatt av det multikulturelle Berlins mange utfordringer.

– Situasjonen her øst i Tyskland er annerledes enn den er i Bayern og Rhinland. Det er ikke lenger selvsagt at man er kristen. Gjennom flere tiår, først med nazistene og senere med DDR, var det ikke normalt å tro på Gud. Jeg møter ofte mennesker som ikke har noe forhold til kristendommen i det hele tatt.

MER RELIGION

– Betyr det at de er religionsfiendtlige?

– Nei, Berlin er ikke religionsfiendtlig, men trenger mer religion. Det er min overbevisning at det ikke finnes noe ikke-religiøst menneske. Selv kommer jeg fra Rhinland, hvor det katolske er mer tilstede og synlig, men gudstjenestebesøket er høyere her i Berlin. Jeg synes også at folk er mer oppriktige her. De som bekjenner sin tro, gjør det med full kristen overbevisning. Det er ingen motesak. Sist påske døpte vi 135 voksne. Slikt gjør meg svært glad.

Mange voksne vil døpes eller konverterer når de er høyt oppe eller lavt nede, når livet buttrer imot eller de er fulle av lykke, har han erfart.

– I en rastløs verden og i en rotløs by som Berlin, finner mange sitt hjem i en menighet.

MINORITETER

– Berlin er en multikulturell og multireligiøs by. Hvilke spesielle utfordringer byr det på?

– Tallet på muslimer vokser. Det som kjennetegner mange av dem, er at de tar Gud på alvor. Vi har en god dialog med dem. Da jeg begynte her, inviterte jeg lederne for moskeene til et felles

arrangement. Ingen kom. Da jeg senere inviterte én og én til en prat, takket alle ja. Det var åpenbart ikke lett for dem å komme samlet.

I Berlin finnes ingen majoritet, bare minoriteter. Kochs område har 400 000 katolikker og for eksempel bare 13 000 humanetikere. De tradisjonelle båndene mellom kirke og samfunn, som man ser andre steder i Tyskland, finnes ikke i Berlin.

– Den største utfordringen er kanskje å komme i dialog med folk om trosspørsmål. Å forkynne troen på Gud slik at den treffer folks liv. Mange mennesker har aldri vært i kontakt med det kristne budskapet. Vi må bruke vår brede infrastruktur og våre kanaler til å møte mennesker der de lever. Slik skaper vi tillit og kan gå i dialog med dem om trosspørsmål. Troen må forberedes, mener Koch, og legger til:

– Samtidig er vi i den heldige situasjon at mens antall protestanter går ned, blir vi flere katolikker, takket være innvandring fra spesielt Polen og Afrika. Vi ser stor tilstrømning til skolene våre, som har høy status. Våre skoler og våre sykehus representerer også en form for evangelisering.

– Integrering står høyt på agendaen? >

FÅ BLADET GRATIS HJEM

- Send en SMS til nr. **417 16 052** med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- Send E-post med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- Ring inn navn og adresse på telefon **23 21 94 21**

MESSEFEIRING: Hans eksellense erkebiskop Heiner Koch fotografert under Eukaristifeiringen i St. Hedwigkatedralen i Berlin i januar. FOTO: Hans Rossiné

– Ja, det er et av vår tids viktigste spørsmål. God integrering krever tid, penger og tålmodighet og kan ta mange år, for ikke å si tiår.

– *Hvordan er dialogen med andre trossamfunn?*

– Som kirke søker vi interreligiøs dialog. Vi har god kontakt med jødene og den evangelisk-lutherske kirken. Jeg går jevnlig til middag hos den evangeliske biskopen.

FRUKTBAR UENIGHET

– *Det ble snakket om gnisninger i Luther-året?*

– Ikke meg bekjent. Vi hadde en god dialog gjennom hele Luther-året. At vi er i en økumenisk samtale, betyr ikke at vi alle skal ha samme mening. Uenighet ansporer til en fruktbar debatt.

– *Har dere utfordringer med katekesen?*

– Det tror jeg mange bispedømmer har. Den må bygges videre ut, sammen med ekteskapskurs og annen religionsundervisning. Man må kunne gjøre rede for hvorfor man tror.

– *Bundestag vedtok i 2017 at ekteskap er åpent for alle. Hvordan møter Kirken dette?*

– Vårt utgangspunkt er evangeliet, som sier at vi skal elske alle. Jeg har forståelse for at homofile par kan oppleve at deres partnerskap og kjærlighet ikke blir verdsatt som likeverdige med andres. Kirken har sagt og gjort mye gjennom tidene som har såret folk.

Men Koch mener det ikke er diskriminerende å betegne forholdet mellom en mann

og en kvinne som ønsker å bli foreldre for ekteskap, mens andre forhold ikke er det.

– Kjærligheten mellom to menn, mellom to kvinner og mellom en mann og en kvinne som vil bli foreldre, er såpass forskjellig at jeg ikke kan bruke samme begrep om alle forholdene. Da ville vi utviske forskjeller som vitterlig er der. Det betyr ikke at vi ikke respekterer og verdsetter alle oppriktige forhold mellom mennesker. For Kirken er ekteskapet imidlertid forbeholdt forholdet mellom en mann og en kvinne som ønsker å bli foreldre. Vi vil ikke bruke ekteskapsbegrepet om likekjønnede forhold, men vi aksepterer at også slike forhold har behov for en juridisk ramme.

MULIGHETER

– *Ser De noen negative utviklingstrekk i Tyskland?*

– Ja, at tyskerne i dag ikke ser hvor godt de har det, og hvor store muligheter de har til å delta i demokratiet.

– *Og positive?*

– Et stort engasjement for flyktninger og de svakeste. Jeg håper at flere katolikker finner veien inn i politikken. Å delta aktivt i samfunnet er for meg en sentral side ved det å være kristen. Jeg kan ikke få understreket nok hvor viktig det er at vi engasjerer oss i samfunnsproblemer. Nesten en femtedel av mine oppdrag er ikke-kirkelige: næringslivskonferanser, partimøter og fagforeningsseminarer. Slik bygger vi tillit i hverdagen. Jeg går også regelmessig på fotballkamper her i Berlin.

– *Du verden! Men det må vel være problematisk at det er flere gode fotballag her, Hertha Berlin, Union Berlin og Dynamo Berlin. Heier De på det ene blir vel de andre tilhengerne sure?*

– Ikke noe problem. Jeg har i alle år vært Fortuna Düsseldorf-fan, så det går bra, humrer erkebiskop Heiner Koch. •

ERKEBISPEDØMMET BERLIN

- Omfatter Berlin, Brandenburg og Vorpommern. Er med sine 30 000 km² Tysklands nest største erkebispedømme. Strekker seg fra sør for Berlin opp til Østersjøkysten, grenser til Polen i øst.
- Ble bispedømme i 1930, erkebispedømme i 1994.
- Erkebispedømmets domkirke er St. Hedwigkatedralen i Berlin Mitte.
- Berlin by har 3,47 millioner innbyggere. 21,5 % er protestanter, 9,3 % katolikker. Flest katolikker i det gamle vest, 11%.
- Berlin er den tredje største katolske byen i Tyskland, etter München og Köln.
- Tallet på katolikker i bispedømmet vokser, 412 250 i 2016. En fjerdedel har innvandrerbakgrunn. Flere fremmedspråklige menigheter.
- Antallet protestanter synker, ned med 2 % til 980.000 medlemmer i 2016.
- Driver 89 barnehager og 25 skoler.
- Nær en halv million mennesker får hjelp av over 11 000 Caritas-medarbeidere.

GUIDE TIL KIRKEÅRETS HØYDEPUNKT: **Påskens hellige triduum**

Hvorfor feirer vi skjærtorsdag, langfredag og påskedag? Å besvare spørsmålet er helt avgjørende, for hele kirkeårets liturgiske liv har påskeliturgien som akse.

TEKST: **DIAKON JOSEF OTTERSEN**

Påskens er det mest sentrale mysteriet i Guds frelsesverk og historie. Da fullbyrdet Kristus menneskehetens gjenløsning ved å tilintetgjøre døden ved sin død og gi oss livet tilbake ved sin oppstandelse.

Det var den første påske som «fødte» Guds folk i Det gamle testamentet, og de identifiserte seg med å være utfridd fra slaveriet. Guds folk etter den nye pakt, Kirken, ble «født» gjennom Jesu Kristi påske, og vi identifiserer oss med hans korsfestelse og oppstandelse. Det Jesus betrodde apostlene på skjærtorsdag og fullbyrdet påskedag, er intet mindre enn sakramentet som gjør fellesskapet til Guds kirke.

Enhver katolsk messe feires til minne om vår Herres korsfestelse,

begravelse og oppstandelse. Men i påskens kommer det hele litt nærmere ved at vi går dypere inn i hver «etappe». Dermed er påskeliturgien sentrum, høydepunkt og kilde for hele kirkeåret. Påskehøytiden er simpelthen for året hva søndagen er for uken. I årets løp manifesterer liturgien frelsesmysteriet i sin helhet, og helliggjør hver eneste dag ved at Guds folk feirer liturgien.

PÅSKEFORVIRRING

Det mange i Norge feilaktig kaller påskeuken, altså fra palmesøndag til påskedag, er snarere siste uken i fasten og før påske. «Den stille uke» uttrykker bedre at det er siste innspurt for bot og faste, og tradisjonelt er både kirkeklokker og orgel stumme.

SISTE MÅLTID: «The Last Supper» av Pascal Dagnan-Bouveret (1852–1929).

Både stillheten og fasten får riktignok et avbrudd med torsdagens fest for Herrens nattverd. Kanskje noe av påskeforvirringen også kommer av at vi leser hele lidelseshistorien allerede palmesøndag. Da minnes Kirken at Jesus dro inn i Jerusalem for å fullbyrde sitt påskemysterium. Men påsketiden starter altså påskedag.

DIREKTE BERØRING

Triduum er et latinsk ord som uttrykker tre dagers faste og bønn. Det er en andaktsform med gammeltestamentlige røtter. Hver årstid ble blant annet innledet med kvatemberdager til minne om Jesu tre dager i graven. I middelalderen var det heller ikke uvanlig med triduum som forberedelse til høytider og begivenheter som

dåp, pavevalg eller kongekroning. De tre dagene før påske ble da kjent som Triduum sanctum (hellig) eller bare påskens triduum.

Liturgien disse tre dagene er egentlig bare én stor og uavbrutt gudstjeneste. Det er ingen avsluttende velsignelse etter skjærtorsdagsmessen, langfredagsliturgien mangler både innledning og avslutning, og påskevigilien starter direkte med at påskelyset tennes. I den ene «enden» ser vi kjærligheten som gir opphavet til eukaristien og korset, og i den andre «enden» korsets seier og oppstandelsens lys som årsak til den samme eukaristien. Liturgien fjerner avstanden i tiden og setter oss i direkte berøring med de nådefylte hendelsene som knytter det jordiske til det himmelske og det menneskelige til det guddommelige. •

SKJÆRTORSDAG:

Herrens nattverd

DETTE SKJEDDE

Jesus innså at «hans time var kommet da han skulle gå bort fra denne verden og til sin Far» (Joh 13,1). Han hadde inderlig lyst til å feire sin siste påske (pesakh) med de tolv. Da alt var klart og de var samlet til bords, sjokkerte Jesus dem alle med å vaske deres føtter. For «heller ikke Menneskesønnen [er] kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge for mange» (Matt 20,28). Som en del av ritualet til minne om utferden fra Egypt, innstifter han en ny og evig pakt «til syndenes forlatelse». I og med avskjedstalen og sine siste gjerninger demonstrerer han at kjernebudet er å elske hverandre, slik han har elsket oss. I det forvandlede brødet og vinen gir han et konkret bevis for sitt løfte i misjonsbefalingen: «Se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende» (Matt 29,20).

Etter å ha sunget lovsanger gikk de sammen til olivenlunden, der første akt av Jesu lidelses-historie finner sted. Han blir «grepet av angst» og «tynget til døden av sorg», og ber sine tre nærmeste om å våke og be, slik at de «ikke må komme i fristelse». Når tiden er kommet, reiser de seg for å bli møtt av forræderen. Judas peker ut Jesus for øversteprestenes vaktstyrke og Jesus lar seg villig arrestere. Alle disiplene flykter.

SLIK FEIRER VI DET

I messen innleder presten vanligvis innstiftelsesordene med å si «da han ble forrådt», men i skjærtorsdagsmessen sier han «på denne dag, dagen før han led for vår alles frelse». Det er en festdag spesielt for prestene, som i oljevigselsmessen fornyer sine

presteløfter (gjerning på tirsdagen av praktiske grunner). Aftenmessen skiller seg ut med klokkeklang under Gloria (som vi ikke hører igjen før påskedag), fotvask etter preken og at sakramentet overføres til et annet sted etter messen. Siden «brudgommen har blitt tatt bort» strippes kirken etter messen, og ved midnatt går Kirken inn i «hellig påskefaste». Frem til midnatt er det vanlig å våke og be ved sakramentet, i medlidenhet med Kristus i Getsemane. I Roma, og steder med høyere kirketetthet, er det tradisjon for å besøke syv forskjellige altere denne kvelden.

NATTVERD: «Kristus med eukaristien» av Juan de Juanes.

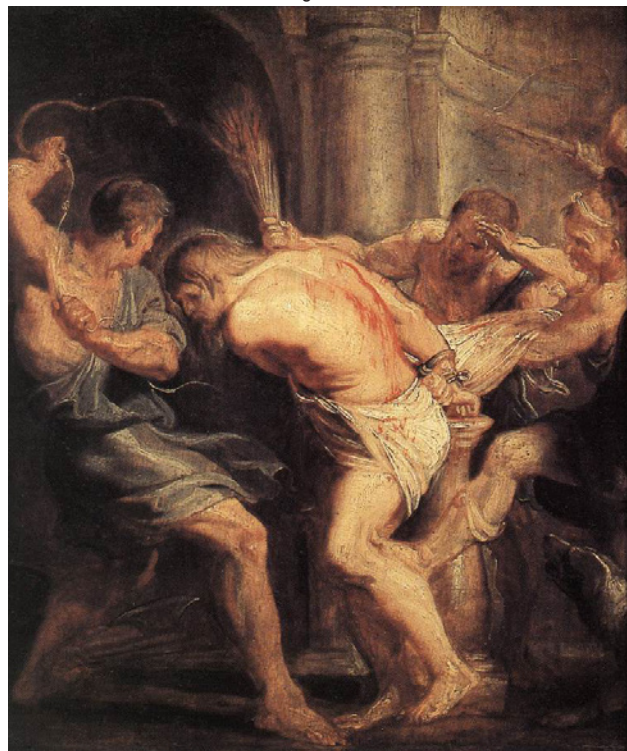
i oss, er også vi i stand til å elske så høyt at vi villig ofrer våre liv for andre.

Idet vi trer inn i Herrens lidelse, er vi også invitert til å reflektere over det første skrittet som får Peter til å falle fra når det røyner på: Han sluttet å våke og be. Ingen sjel vil noen gang miste Gud med mindre man oppgir bønnen. Det er som om man kobler seg fra Guds nåde og erklærer seg selvforsynt. Er du våken og «påkoblet»? •

I KORTHET

- Jødene feirer påske (pesakh) til minne om utferden fra Egypt.
- Jesus innstifter nattverden, og med det også prestedømmet.
- Jesus satte eksempel for ydmykhet og kjærlighet ved å vaske disiplenes føtter.
- «Skjær»(torsdag) kommer fra norrønt for renselse.
- På kvelden er det vanlig å våke med Kristus i hans dødsangst.

LIDELSE: «The Flagellation of Christ» av Peter Paul Rubens.

I KORTHET

- Vi feirer Jesu lengste dag.
- Gjennom korsofferet frelser Jesus hele verden.
 - Kirken fødes ut av Jesu gjennomborede hjerte.
- Krusifikset over alle katolske altere viser at det er korsofferet som blir virkeliggjort i messen
 - Verken brød eller vin konsekres denne dagen.

LANGFREDAG:

Herrens lidelse

DETTE SKJEDDE

Jesus føres frem for jødernes høyesterett. I desperasjon etter å få ham dødsdømt, fremsatte mange falske vitnesbyrd mot ham. Men de klarte ikke felle ham, for løgnene bare motsa hverandre. Når Jesus selv bekrefter at han er Guds sønn, dømmer de ham endelig for blasfemi. De ville at den romerske guvernøren Pontius Pilatus skulle korsfeste ham, men han kunne ikke finne Jesus skyldig. Først da hans politiske fremtid ble truet, bøyd Pilatus av for folkets krav og lot ham piske og korsfeste.

Jesus ble ydmyket og torturert i umenneskelige mål. Etter å selv ha båret sitt kors, ble han korsfestet utenfor byen. Det siste han gjør før han oppgir ånden, er å tilgi sine drapsmenn og love den angrende synderen en plass i paradiset.

Guds rettferdighet (som krever straff for synd) og Guds kjærlighet (som krever miskunn) møtes på korset. Det er bare Jesus, som var både Gud og menneske, som kunne sone hele verdens synder.

SLIK FEIRER VI DET

Langfredag er årets viktigste bots- og fastedag. Kirken sørger og feirer ikke sakramentene denne dagen, men de troende samles for å gå korsveien og minnes Herrens lidelse. Langfredagsliturgien starter med at presten legger seg på gulvet i avmakt (prostrasjon) og består av tre distinkte deler: ordets liturgi, tilbedelse av korset og utdeling av den hellige kommunion. Lidelseshistorien etter Johannes leses som evangelium.

Forbønnene har en gammel, høytidelig form, hvor man ber for verdens frelse gjennom ti intensjoner og bøyer kne for hver av dem. Korset presenteres med ordene «se korsets tre» før hver enkelt får mulighet til å ære det med et kyss. Under

tilbedelsen synges gjerne hymner som uttrykker frelseshistorien. Til slutt hentes sakramentet og deles ut, før presten forlater kirken i stillhet.

BETYDNING FOR OSS

Mange av personene i lidelseshistorien illustrerer de destruktive sidene ved menneskers forfengelighet og ondskap. Fastebudskapene til våre hyrder biskopene utfordrer oss til å bruke denne bostiden til å rydde bort alt som slukker kjærligheten i oss. I vår åndelige sløvheter er det vanskelig å gjennomskue hva som er fra det onde. Fordypning i lidelsens mysterium har derfor til hensikt å gjenoppvekke vår vilje til å adlyde Gud. Granskningen av vårt mørke må likevel aldri skje uten lyset fra oppstandelsen. Riktignok kan vi se ganske avskyelige ut i sammenligning, men hans kjærlighets flamme er først og fremst varmende og trofast.

Ingen menneskelig lidelse er fremmed for Kristus. Som vi sier i korsveien, har den korsfestede selv i det mørkeste mørke og ned i den dypeste avgrunn, gått foran. Om det er fysisk eller åndelig smerte, fattigdom eller avvísning, kan vi møte ham der. Likevel er korset til anstøt for oss, slik det var for Peter. Korsfestelsen var og er en stor skandale. Hvis ikke vi lar oss sjokkere av korset, vil vi ikke forstå Guds vei til vår frelse.

Det er helt utenkelig at Gud selv (eller enhver menneskelig helt) kan dø på en så skammelig måte. Paradoksalt er det her Gud viser sin makt og herlighet: han snur katastrofen til noe godt. Og det styrker historiens troverdighet. Ingen som ville påstå at Jesus er Messias, ville ha diktet opp noe så pinlig som korsfestelsen og detaljene om apostlenes svik. Og i lys av oppstandelsen, kan vi igjen som Peter omfavne korset. • ➤

PÅSKEVIGILIEN: Herrens oppstandelse

I KORTHET

- Graven er tom; Jesus er oppstanden!
- Oppstandelsen feires med høytidelig messe påskenatt.
- Denne natten tennes påskelyset og dåpsvannet velsignes.
- Mange steder blir folk døpt i denne messen.
- Påsketiden varer til pinse.

OPPSTÅTT: «Kristus viser seg for apostlene etter oppstandelsen.» av William Blake.

DETTE SKJEDDE

Jesus ble begravet av Josef, en rådsherre som «selv søkte Guds rike». Øversteprestene ba Pilatus om vakhold og besegling av graven for å unngå bedrageri. Ved soloppgang etter sabbaten kom kvinnene fra Galilea til graven for å salve ham. Stenen var rullet bort og de ble møtt av en engel som fortalte at Jesus er oppstått. I frykt og glede sprang de og fortalte det til disiplene. Peter og Johannes kappløp til den åpne graven, gikk inn og trodde. Senere viste Jesus seg for dem flere ganger, frem til han ble tatt opp til himmelen.

SLIK FEIRER VI DET

Vigilien har fire hoveddeler: lys-seremoni, ordets liturgi, dåpens sakrament og nattverd. Etter mørkets frembrudd samles menigheten rundt et lite bål utenfor kirken. Presten velsigner ilden, tenner påskelyset og går i prosesjon inn i den mørklagte kirken. Mens alle står med tente lys i hendene, synges påskelovsangen (Exsultet).

Messeboken kaller påskenatt for «alle vigiliers mor» og foreslår ni lesninger fra Det gamle og Det nye testamentet. Tekstene, med sine respektive responsoriesalmer og bønner, minner oss på hvordan Gud har frelst sitt folk og fullbyrdet det i Jesu Kristi død og oppstandelse. Gloria synges mellom GT- og NT- tekstene mens klokkene ringer. Det synges høytidelig Halleluja (for første gang på 40 dager). I dåpsliturgien

velsignes dåpsvannet av påskelyset, vi fornyer våre dåpsløfter og folket stenges med vievann.

Nattverdens liturgi fortsetter med påskeprefasjon og tillegg som spesifikt jubler over «denne hellige natt». Til utsendelsen hører det med et dobbelt halleluja. Etter messen gjenstår bare festen og feiringen.

BETYDNING FOR OSS

Påskelyset viser Kristi klarhet som lyser opp verdens mørke. Som troende lar vi oss føre av dette lyset fra døden inn til livet. Jesus selv sier at de som skal bli med i den kommende verden «er Guds barn, for de er barn av oppstandelsen» (Luk 20,36). I dåpen sås frøet til det evige liv i oss, men vi må pakke ut nådegavene og kjempe mot ørkenens farer og fristelser før vi når frem til løftets land. Vi trenger påskens berusende glede for å fornye tilliten og håpet om vårt mål. Klarer du å legge av deg frykten og leve som et barn av oppstandelsen?

Fordi Peter er så lik oss, er han vårt beste håp. Veien tilbake til Guds favn går via sorg, håp og respons på nåde. Han er ikke lenger den Peter som synker i bølgene, men den modige pastoren vi møter i hans brev. At Kirken ledes av ham som selv ble oppreist av Guds barmhjertighet, er en forsikring om håpets evangelium for hver av oss. •

HJERTET *i håpets hospital*

Engang bad hun her daglig, men søster Andrea (89) har ikke vært i kapellet på 40 år. Nå finner hun sin faste plass og setter seg stille ned. – Dette var Vor Frue Hospitals hjerte, sukker hun. >

TEKST: **EIRIK A. STEENHOFF** FOTO: **KRISTIN SVORTE**
BEARBEIDET AV: **PETTER STOCKE-NICOLAISEN**

GAMLE TRAKTER: Sr. Hedwig-Marie og sr. Andrea er tilbake i kapellet på Vor Frue Hospital. Bak søstrene ser vi alteret. Alterfrontalets dekor ble hentet fra orgelgalleriet i forbindelse med renoveringen i 1972.

KATOLSK EIENDOMSSKATT: Vor Frue Hospital hører i dag til Lovisenberg psykiatriske sykehus. Inskripsjonen «Vor Frue Hospital» kan leses på det eldste bygget til høyre, ved siden av det latinske navnet «Hospitium B.M.V.» eller «Beatae Mariae Virginis.»

Vor Frue Hospital ble solgt til kommunen i 1979. Men flere av ordenssøstrene som i sin tid arbeidet der, lever fremdeles. Jeg treffer sr. Andrea og sr. Hedwig-Marie til samtale på St. Josephsøstrenes hjem på Grefsen, Oslo. Sr. Andrea er snart 90, men kvikk som få. Hun inntrådte i ordenen i 1951. Til Vor Frue kom hun fire år senere. Hun ble leder for sykepleierskolen der i 1961, før hun i 1970 ble valgt til provinsialforstanderinne, altså leder for ordenen her i Norge.

– Da var vi 184 søstre, sier hun med et sukk. – I dag er vi 28.

Sr. Andrea forteller at sykehuset begynte som ambulerende sykepleie for utenlandske sjøfolk.

– St. Josephsøstrene kom til Christiania i 1865 og kom straks i gang med å undervise barn, sier hun. – Dette var begynnelsen på St. Sunniva skole. I 1879 begynte de å dra rundt om ettermiddagene og se til de syke sjømennene som ingen riktig tok seg av. De begynte meget fattigslig, med bare noen få senger.

I 1883 leide kongregasjonen en trevilla i nærheten av St. Olav domkirke i Oslo. Allerede den ble innviet til Vor Frue av det hellige håp. Det ble det første av ordenens fem sykehus i landet.

– Alle de andre sykehusene ble kalt for St. Joseph Hospital, bemerket sr. Andrea. – Dette het Vor Frue.

I 1895 ble murbygningen i Ullevålsveien påbegynt, og den ble ferdigstilt året etter. Så tok det 30 år før en storstilt renovasjon og nybygging fant sted.

KREVENDE LIV

Sr. Andrea gir et inntrykk av hvordan hverdagen var i kapellet og på sykehuset. Kappellet skapte selve rammen om livet på sykehuset for søstrene.

– Vi sto opp klokken fem og begynte med bønn i kapellet klokken halv seks, sier hun.

– Klokken seks var det messe. Etterpå var det frokost, og klokken syv måtte vi være på avdelingen. På ettermiddagen var det meditasjon og rosenkransbønn i kapellet.

Den som hadde nattevakt, kunne ikke

spise etter midnatt, i tråd med fasteforskriftene som gjaldt den gangen.

– *Det høres ut som et krevende liv?*

– Ja, arbeidstidene er nokså anderledes i dag, sier sr. Andrea og smiler. – Men jeg har ikke ønsket meg mer fritid. Jeg var frisk, og gjorde jobben min med stor glede. Ikke bare lærte jeg nye mennesker å kjenne hele tiden, jeg kunne virkelig hjelpe dem i en alvorlig livssituasjon.

– *Gav det en tilleggsdimensjon for pasienten å ha en katolsk sykesøster?*

– Som pasient er man ganske avhengig av sykepleieren, svarer sr. Andrea. – Plutselig ligger du der, og du trenger hjelp til alt. Det skaper en atmosfære hvor tillit kan vokse. Vi var på post fra morgen til kveld hos den samme personen.

Likevel understreker hun at sykesøsterrollen ikke var forenlig med forkynnelse, noe også sykehusets statutter understreket meget strengt.

– Vi skulle ikke begynne å diskutere religion med pasientene, men kunne besvare spørsmål dersom de dukket opp, sier hun. – Dersom de spurte, kunne vi be et Fadervår for dem, eller lese fra Bibelen.

VÅR FRUE AV DET HELLIGE HÅP:
Jomfru Maria skuer utover hovedstaden fra
taket av Vor Frue Hospital. Granittblikket har
voktet over Oslos innbyggere siden 1926.

Om de ikke ønsket det, forble vi stille. Vi ba også morgenbønn og aftenbønn over høytalerne for pasientene. Men for de som ikke ønsket det, lukket vi døren til rommet de lå på.

– En gang spurte sognepresten priorinnen ved sykehuset om hvor mange konvertitter vi hadde. Da svarte hun bestemt: «Vi har ikke konvertitter, vi har pasienter.»

Ifølge sr. Andrea var det alltid den mellommenneskelige kontakten som var hjørnesteinen ved søstrenes sykehusdrift.

– Det viktigste er at man er der, sier hun. – At man holder vedkommende pasient i hånden, av og til bokstavelig talt.

TILFLUKTSSTEDET

Sr. Andrea forteller om mange positive og sterke minner fra kapellet, preget av bønner for de syke og trengende.

– Det var tilfluktsstedet man gikk til når det røynt på, sier hun. – Det kunne dreie seg om personlige ting. Eller så hadde man hørt så mye vondt fra pasienter som hadde opplevd forferdelige ting. Da tenkte vi at «dette må jeg ta med Gud.»

«Under bønnene og messen var benkene helt fulle. Vi var mange unge søstre på den tiden.» **SØSTER ANDREA**

– Under bønnene og messen var benkene helt fulle. Vi var mange unge søstre på den tiden.

Hun forteller at bare søstrene brukte kapellet til hverdags. Søndag ettermiddag var det åpent for pasienter og pårørende. Da ble det holdt en andakt. De siste tiårene hadde sykehuset både en luthersk og en katolsk sykehusprest.

– Dette rommet var hospitalets hjerte, sier sr. Andrea idet hun for første gang på 40 år trer inn i kapellet og finner sin faste plass.

– I korridorene arbeidet vi med pasientene, her arbeidet vi med troen, men alltid var Gud i vårt hjerte, forteller hun.

- FOR EN LABYRINT!

Vi er på vei til det gamle kapellet i Vor Frue Hospital, men har tatt en omvei opp i etasjene. Avdelingsoverlege og katolikk

Morten S. Selle viser vei. Frem til februar 2018 hørte bygget under Lovisenberg Diakonale Sykehus og fungerte som psykiatrisk avdeling. Vi stanser foran en granittplate som ble laget til innvielsen av sykehuset. Den har et par sprekker.

– Det var en pasient som ødela den for noen år siden. Sånt skjer, sier Selle.

Minneplaketten forteller at bygget ble innviet søndag 4. oktober 1896. Det er litt misvisende, mener overlege Selle. Plaketten er blitt flyttet fra den gamle fløyen. Fløyen vi nå befinner oss i, ble ferdigstilt i 1926.

Arkitekten både på det opprinnelige bygget og den nye fløyen med kapellet var Ole Sverre (1865–1952).

Bygget er tilegnet Beatae Mariae Virgini de Sancta Spe, «Vor Frue av det hellige håp». Epitetten kommer fra Jesu Siraks bok: «Jeg er den fagre kjærlighetens >

«Det er ikke lett å forstå glassmaleriene. De er fine i seg selv, men de bryter fullstendig med utsmykningen ellers.»

KUNSTHISTORIKER THERESE SJØVOLL

HYBEL MED UTSIKT: Morten S. Selle og sr. Andrea har tatt turen innom hennes gamle hybel. Gjennom vinduet skimtes statuen av Vår Frue det hellige håp.

mor, og fryktens, og kunnskapens, og det hellige håps [sanctae spei]» (24,24 Vulg.). Jomfru Maria har vært kalt for menneskenes «håp» i mange århundrer.

Vi går videre oppover i bygget. En smal trapp fører oss til loftsetasjen, som i dag står ubrukt og tom. For lenge siden var det hybelleiligheter her. Vi famler i mørke, men kommer oss etterhvert inn i den smale murkorridoren. Like til høyre åpenbarer en fantastisk utsikt seg, fem etasjer over bakkeplan. Og der ute på gesimsen står hun, Vår Frue av det hellige håp. Statuen liksom hilser gatene nedenfor.

STATUENS NYE LIV

Opprinnelig ble statuen funnet i en takrenne under nybyggingen i 1926. «Varsomt blev den falleferdige statuen tatt ned, og en stenhugger i Oslo påtok sig å hugge den om i grå granitt,» skriver St. Josephsøstrenes ordenskrøniker, sr. Therese Knudsen. «Vi kan trygt si at hans mesterverk blev en skjønn forening av kunst og fromhet.»

Da den nye granittskulpturen var klar, ble den installert under tilsynelatende stor høytid: «Den 25. mars inntok "Vår

Frue av det Hellige Håp" hedersplassen over den nye hospitalsfløi.»

Sr. Andreas lille hybel lå rett bak statuen. – Hun har ikke flyttet på seg, sier hun lattermildt før hun forteller at sjøfolk pleide å si at når de så den opplyste madonnaen på Vor Frue Hospital, så visste det at de var ankommet til Oslo.

Vi går opp og ned i nye, mørke trapper og kommer endelig til kapellet, lett andpustne. Store, tunge søyler møter oss. Benkene og orgelgalleriet er utført i mørkt treverk. De gulhvite veggene gir et løft til det litt dystre kirkerommet. Altertavlen er et umiddelbart blikkfang.

– Nydelig! Utbryter kunsthistoriker Therese Sjøvoll, som er med oss på ekspedisjon. – Men det er ikke lett å forstå glassmaleriene. De er fine i seg selv, men de bryter fullstendig med utsmykningen ellers.

Glassmaleriene ble malt av Oddmund Kristiansen (1920–97) i forbindelse med en restaurering av kapellet i 1972. De har en utpreget modernistisk stil.

OPTISK BEDRAG

Hva glassmaleriene i Vor Frue Hospitals kapell fremstiller, er det opp til den enkelte

tilskuer å bedømme. Det er også mulig at de ikke egentlig fremstiller et bestemt motiv.

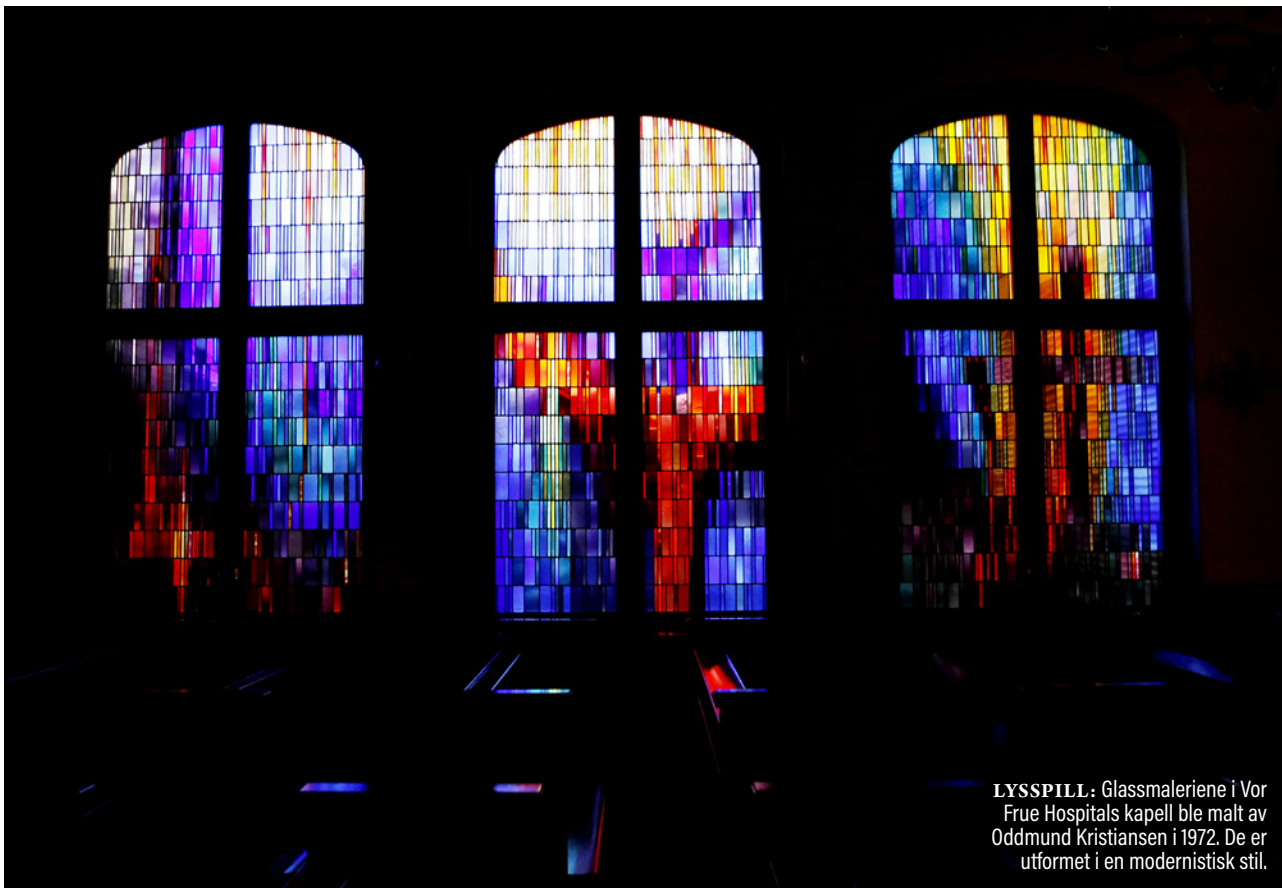
Kristiansens interesse for de optiske fenomenene i avansert glassmaleri kan være en ledetråd.

Han var sterkt opptatt av brytningsvinkler i farger, spesielt i forbindelse med blåfargen. Middelalderens irradieringsprinsipp er i utgangspunktet et fenomen som gir seg sterkest utslag i blått. Blått og rødt er komplementærfarger i glassmaleri.

Dette kan bevises optisk. En bitteliten bit hvitt (lyst gjennomskinnelig) glass – en millimeter i diameter i et ellers mørkt rødt område – vil bli til en knallblå gnist. Det vil si: Øyet vil se det som en knallblå gnist.

Men fenomenet er avhengig av godt dagslys. En blågrønn stripe i et blått felt vil bli oppfattet som en rad rubinrøde perler. Grønt formidler blått til rødt. Det er dette som kalles irradiering.

Også glassmaleriene i Vor Frue Hospitals kapell er malt for å fremmane dette optiske bedraget. De er helt mørke når vi besøker kapellet en sen ettermiddag. Når fotografen drar tilbake noen dager senere

LYSSPILL: Glassmaleriene i Vor Frue Hospitals kapell ble malt av Oddmund Kristiansen i 1972. De er utformet i en modernistisk stil.

er det på lyse dagen, og vindusrutene stråler i blått, rødt og gult.

VELLYKKET GJENBRUK

Bortsett fra glassmaleriene stammer det meste av kapellets inventar fra mellomkrigsårene. Den vakre altertavlen er datert til 1926, året denne fløyen med kapellet sto ferdig. Stilen er en slags nybarokk, med frodig akantus (bladornamentikk) og korktrekkersøyler. Tidligere hørte altertavlen sammen med et høyalter. Etter omformingen av kapellet på 1970-tallet ble høyalteret adskilt fra altertavlen og fjernet. I stedet kom et større bordalter beregnet på feiring av messen mot folket, slik Det annet Vatikankonsil åpnet for. Det stykket som i dag utgjør alterfrontalet har åpenbart sammenheng med dekoren på altertavlen. Det ble hentet rett fra orgelgalleriet.

– Det kan vi kalle et nokså vellykket gjenbruk, sier Therese Sjøvoll. – Her har man fornyet kirkerommet og samtidig respektert det gamle inventaret. Det gjorde man ikke overalt.

Statuene som er plassert foran orgelgalleriet er fra 1960- eller 70-årene. Her

finnes forskjellige helgener med tilknytning til katolsk sykehusdrift. På venstre side av galleriet finner vi de kvinnelige helgenene Elisabeth, Thérèse av Lisieux og Birgitta. På høyre side av galleriet står de mannlige helgenene, Konrad, Kosmas og Damian.

SOLGTE SYKEHUSENE

Sr. Andrea er glad for at det gamle hospitalet i Ullevålsveien er blitt drevet av et sykehus med diakonalt verdigrunnlag. St. Josephsøstrene og diakonissene hadde mye felles, selv om det i gamle dager ikke alltid var så tydelig.

Hun understreker at det var nødvendig å selge sykehusene: – Vi solgte alle våre sykehus mellom 1968 og 1988, sier sr. Andrea, som oppgir flere årsaker til salgene: At den statlige sykehusdriften etterhvert hadde fått stor dekning, at ordenen ikke lenger hadde mange nok søstre – og abortloven.

– Det tvang oss til å ta et standpunkt, for vi hadde gynekologisk avdeling. Vi besluttet at det var bedre å avvikle. Men vi fikk solgt alle sykehusene til fortsatt sykehusdrift.

Vor Frue Hospital ble altså solgt til

kommunen i 1979, akkurat 100 år etter sykehusvirksomhetens spede begynnelse som hjemmesykepleie. Da besluttet ordenen å flytte de eldre søstrene fra hospitalets hybler og opp til Grefsen.

I februar 2018 flyttet psykiatriske avdeling på Vor Frue til et nytt bygg. – Vi vet ikke hva som skjer med hospitalet fremover, sier avdelingsoverlege Morten Selle, og legger til at bygningen er fredet. Dermed finnes det begrensninger for hva kommunen kan gjøre med den.

Tilbake på Grefsen viser Sr. Andrea og sr. Hedwig-Marie meg en kopi av kontrakten med kommunen. Den spesifiserer at kapellet må brukes til åndelige formål.

– Alt utstyr i kapellet må leveres tilbake til oss hvis det blir brukt til noe annet enn et bønnested, sier sr. Andrea. – Derfor har kommunen kunnet beholde inventaret helt til i dag.

De er ikke bekymret for hospitalbyggets fremtid. Sr. Andrea håper at bygget fortsatt vil bli brukt til sykehusdrift, og at kapellet vil bli bevart.

– Estetisk sett er jo kapellet fantastisk flott. Det har alltid vært et av landets vakreste, avslutter hun. •

Navn: Pedro Barrera

Alder: 36 år

Fra: Haugesund, men bor i Oslo

Yrke: Daglig leder av cateringfirmaet Eirik og Pedro AS.

- Hvilken rett anbefaler du til årets påskemiddag?

- Retten jeg anbefaler er etter en oppskrift fra min gode kollega, kjøkkensjef Eirik Gran Martinsen. Det er lammeskank braisert i øl med bakte rotgrønnsaker og potetstappe.

- Hvorfor denne retten?

- Fordi det er en smakfull rett som er enkel å tilberede. Lammeskank er mørt og godt. Til påske er det kanskje vanligere med lammelår, men jeg foretrekker skanken. Braisering er også en enkel metode som gir utrolig mye smak. Det er en rett som lager seg selv, og mens den står og godgjør seg i ovnen, kan man for eksempel få tid til å gå i kirken.

- Har du noen spesielle påskemiddags-tradisjoner?

- Omtrent halve livet har jeg feiret påske på påskeleir i regi av Norges Unge Katolikker, NUK. Jeg har vært med som deltager i 4 år, og leder i 13 år. Mattradisjonen har da vært så enkel at jeg har spist det jeg har fått servert. Til gjengjeld ble fellesskapet under måltidene tradisjonen, noe som har gitt meg mange fine minner.

- Hvilken matrett assosierer du med påske?

- Helgrillet lam.

- Kvikklunsj, egg og lam er de mest tradisjonelle norske påskeingrediensene. Hva vil du legge til på listen?

- Kull og kruttsterk, svart kaffe. De årene jeg var på leir, var det tradisjon å grille lammets på skjærtorsdag, og kruttsterk kaffe var det vi i lederteamet drakk for å holde koken gjennom uken på leir.

VIL DU DELE DIN
FAVORITTOPPSKRIFT
PÅ SØNDAGSMIDDAG
MED ST. OLAVS LESERE?

Kontakt Kathrine Låver:
kathrine.laver@katolsk.no

PÅSKEMIDDAG:

Braisert lammeskank med mandelpotetpuré

I år foreslår Pedro et alternativ til påskelammet. Lammeskank er mørt og godt, og braisering er en enkel metode som gir utrolig mye smak – samtidig som det høres veldig imponerende ut. Bon appétit!

VED **KATHRINE LÅVER** FOTO: **ISTOCKPHOTO**

HOVEDROLLEN

ØLBRAISERT LAMMESKANK

DU TRENGER (4 PERS.)

4 lammeskanker
4 ss grovt havsalt
1 ss nøytral olje
5 fedd hvitløk
5 sjalottløk
3 laurbærblad
10–15 sorte pepperkorn
1 liter mørkt øl, gjerne porter fra Nøgne Ø.
2 gode stilker fersk timian
1 stilk fersk rosmarin
saften fra 1 sitron
2 ss maizenna

SLIK GJØR DU

Dryss havsalt over lammeskankene, gni godt inn, og la stå kjølig i 4–5 timer. Skyll av i kaldt vann, og tørk av resterende fuktighet med papir. Sett stekeovnen på 150 grader. Brun lammeskankene i varm stekepanne med olje, til de har fått en fin farge rundt hele. Ha lammeskankene i en dyp, ildfast form. Tilsett hvitløk, løk, urter, krydder og øl. Dekk formen med folie, og sett inn i ovnen. La skankene stå i 2–3 timer. (De er ferdige når kjøttet løsner fra benet.)

Løft skankene forsiktig ut av formen. Pakk de inn i aluminiumsfolie, slik at de holder seg varme.

Sil av væsken i en kjele. Kok opp, jevn med maizenna til ønsket konsistens og smak til med salt/pepper og litt sitronsaft.

TILBEHØR 1

BAKTE ROTFRUKTER

DU TRENGER (4 PERS.)

1/2 selleriot
4 gulrøtter
1/2 kålrot
1 pastinakk
salt og pepper
2 ss olivenolje
1 ss hvitvinseddik

SLIK GJØR DU

Vask og skrell grønnsakene, kutt dem deretter i terninger på ca. 2 x 2 cm. Ha grønnsakene i ildfast form, og bland med olje, eddik salt og pepper. Stekes i varmluftsovn på 170 grader i 20–30 minutter. Det er ekstra godt hvis grønnsakene har litt tyggemotstand, så pass på å ikke steke for lenge!

TILBEHØR 2

MANDELPOTETPURÉ

DU TRENGER (4 PERS.)

1,2 kg mandelpoteter
2 dl kremfløte
2 dl melk
200 gr meierismør
salt, pepper og muskatnøtt.
1 ss dijonsennep
2 ss hakket bladpersille

SLIK GJØR DU

Skrell potetene, kok dem møre, og hell av vannet. La potetene dampe tørre i kjelen i ca. 2 minutter. Mos potetene gjennom en fin sil, bruk gjerne en slikkepott for å presse dem gjennom. Kok opp fløte, melk og smør. Rør inn fløteblandingen i potetene, litt og litt til ønsket konsistens oppnås. Smak til med salt, pepper, sennep og revet muskatnøtt. Tilsett hakket persille rett før servering.

40 påskenenøtter

VED: JON SELÅS OG MATS TANDE

1. Vi regner oftest med at Jesu virksomhet strekker seg over tre år, ettersom et av evangeliene – men bare ett! – uttrykkelig nevner at Jesus «dro opp til Jerusalem» (for å feire den jødiske påsken) tre ganger. Hvilket av evangeliene er dette?

- a) Matteus b) Lukas c) Johannes

2. Hva var det egentlig den jødiske påsken – pesach – ble feiret til minne om?

- a) Utvandringen fra Egypt b) Innvandring til «Det lovede landet» c) Befrielsen fra Babylon.

3. Den stille uke innledes med palme-søndag. Hvorfor kalles dagen det?

- a) Veien inn til Jerusalem var omkranset av palmer b) Palmer var Jesu yndlingstre. c) Folk strødde palmeblader på veien foran Jesus.

4. Hvorfor kalles skjærtorsdag («skjær» betyr «ren») akkurat det?

- a) Påskefeiringen betydde renselse for dem som deltok b) Til minne om at Jesus vasket disiplenes føtter c) Fordi dagen innledet Jesu egentlige forsoningsverk.

5. Den jødiske påskefeiringen ble innledet av et fast ritual, som også Jesus og disiplene hans gjennomførte inne i Jerusalem. Hva var det?

- a) At alle gikk opp trappen til tempelet. b) De spiste et spesielt påskemåltid sammen c) bestemte salmer ble sunget.

6. Hva betyr «nattverd»?

- a) Kveldsmat b) Nattevåking c) Nattevakt.

7. Før Jesus blir tatt til fange, går han inn i en hage for å be. Hva het hagen?

- a) Getsemane b) Sions hage c) Davids hage

8. Hvilket tegn var det den forrådene disippelen brukte til vaktstyrken, for å identifisere Jesus – som de skulle arrestere?

- a) Han pekte ham ut b) Han kysset ham c) Han kastet en stein på ham.

9. Hva het disippelen som kom til å forråde Jesus?

- a) Tomas b) Mattias c) Judas

10. Vi vet det oppsto noen tumulter under arrestasjonen, fordi en av Jesu disipler hugg øret av en prestelig tjener med sverdet sitt. Hva het denne tjeneren?

- a) Malkos b) Annas c) Mattias.

11. Etter at Jesus var arrestert, ble han først ført frem for «Det høye råd». Hva var egentlig det?

- a) Et slags «formannskap» i Jerusalem b) Et triumvirat av verdslige og religiøse ledere. c) Jødernes øverste religiøse lederskap.

12. Deretter ble Jesus fremstilt for Pontius Pilatus. Hvem var han?

- a) En dommer. b) Den øverste leder for den romerske okkupasjonsmakten c) Jerusalems rikeste mann.

13. Hvorfor var det nødvendig å involvere Pilatus?

- a) Det var han som kunne avsi en dødsdom b) For at det skulle bli full enighet om dødsdommen c) Han eide retterstedet.

14. Pilatus ønsket ikke å dømme Jesus til døden, men gjorde det likevel. Hvorfor?

- a) Spåmenn rådet dem fra det, men det ble oversett. b) Henrettelsen ble rett og slett et «folkekrav» som Pilatus ikke ønsket å sette seg mot. c) Jurister var i tvil, men mente det ikke strengt tatt var mot Romerretten.

15. Jesu vandring til retterstedet, Golgata, skjedde på Via Dolorosa – der den opprinnelige korsveivandring med sine 14 stasjoner senere utviklet seg til en sterk tradisjon. Men hva betyr egentlig «Via Dolorosa»?

- a) De dømtes vei. b) Smertens vei c) Dommens vei.

16. Hva var Jesu siste ord på korset?

- a) «Det er fullbrakt.» b) «Far, i dine hender overgir jeg min ånd.» c) Vi vet ikke riktig hva de var, bare at han ropte med høy stemme.

17. Hvem var Josef fra Arimatea?

- a) Mannen som hjalp Jesus å bære korset mot Golgata b) En jødisk soldat i romersk tjeneste som bevitnet henrettelsen. c) Mannen som

tok Jesus ned fra korset og la ham i sin egen familiegrav.

18. Etter Jesu død kom Maria Magdalena og «noen andre kvinner» til å spille en hovedrolle i en skjellsettende hendelse. Hvilken?

- a) Det var de som tok vare på klærne hans b) De var de første til å finne den tomme graven etter oppstandelsen. c) Det var de som stelte liket, slik at det ble gravlagt i henhold til alle religiøse regler.

19. Raskt oppsto ryktet om at Jesus hadde stått opp fra de døde. Hvordan ble dette aller først tatt imot av dem som sto ham nærmest?

- a) Selv blant disiplene ble det først avvist som tomt snakk. b) Alle tilhengerne samlet seg øyeblikkelig til jubel og fest. c) Det var forventet, så det utløste bare ro og konsentrasjon.

20. Etter hvert viste Jesus seg for tilhengerne sine – første gang for to menn, som var på vandring til en landsby ikke så langt fra Jerusalem. Hva het byen?

- a) Nasaret b) Sikem c) Emmaus.

21. Fastetiden varer i 40 dager. Men perioden fra askeonsdag til påskedag er 46 dager lang. Hva er årsaken til denne forskjellen?

- a) Dagene i Den stille uke regnes liturgisk sett ikke med i fastetiden b) Søndagene regnes selvfølgelig ikke med c) Dagene telles ifølge den julianske kalenderen

22. Hvilken latinsk hymne synges ikke i faste- og påsketiden?

- a) Regína caeli b) Veni creátor Spíritus c) Victimæ Paschali

23. Og hvilken norsk hymne synges ikke i faste- og påsketiden?

- a) Kristenhet, la lovsang tone b) Dine hender er fulle av blomster c) Herre, hjelp meg, sjå no gjenge under

til besvær

24. Et begrep i det katolske liturgiske år er «Det hellige triduum», altså tre dager med en særlig betydning. Hvilke tre dager snakker vi om?

- a) Skjærtorsdag, langfredag, påskelørdag
b) Askeonsdag, langfredag, påskelørdag
c) De tre dagene mellom palmesøndag og askeonsdag

25. Hver messe feires med en liturgisk farge. I hele fastetiden gjelder fiolett, men én av søndagene kan feires med en annen liturgisk farge, rosa. Hvilken?

- a) 2. søndag i fasten (*Focolare*) b) 3. søndag i fasten (*Gaudete*) c) 4. søndag i fasten (*Laetare*)

26. Pave Frans har i sine fastebudskap de siste år kommet med et initiativ kalt «24 timer for Herren» med skriftemål og sakramentstilbedelse. I hvilken tidsperiode ønsker paven at dette skal skje i år?

- a) Lørdag 24. – søndag 25. mars (natten før palmesøndag, innledningen til påskeuken)
b) Fredag 9. – lørdag 10. mars (i forbindelse med forsoningens sakrament)
c) Fredag 30. – lørdag 31. mars (mellom langfredagsliturgien og påskevigilien)

27. Hva menes egentlig med betegnelsen «påskeuken»?

- a) Tiden mellom Palmesøndag og frem til midnatt 1. påskedag b) Skjærtorsdag til og med 2. påskedag c) 1. påskedag til 2. søndag i påsketiden

28. Hvordan beregnes tidspunktet for når påsken feires?

- a) Femte søndag før pinse (jødisk kornhøstefest) b) Første søndag etter første fullmåne etter vårjevndøgn c) Bestemmes etter tradisjonen av jødiske imamer for hvert år

29. Tidspunktet for påsken varierer fra år til år, og etter forskjellige kalendersystemer. Pave Frans har foreslått en forenkling av dette, slik at alle trossamfunn kan forenes om et felles system. Hva antydet pave Frans i mai 2015 om dato for påskefeiring?

- a) Å følge den jødiske «Pesach»/kornhøstefest (juliansk kalender) b) Annen eller tredje

søndag i april måned c) Søndag i 12. uke etter Herrens åpenbaring (Epifani, 6. januar)

30. Hvilket latinsk uttrykk brukes ikke i messene i fastetiden?

- a) Mea culpa b) Asperges me c) Allelúia

31. Fastetiden er preget av stillhet og ettertanke, og fra skjærtorsdag av, brukes ikke klokker og bjeller mer. På hvilket tidspunkt ringes det i klokker igjen etter fastetiden?

- a) Etter messens slutt påskedag b) Etter vesper langfredag c) Ved Gloria påskennatt

32. I messen påskennatt er det foreskrevet et antall lesninger. Mange av dem er valgfrie, men hvis alle tekstene tas med, hvor mange er de?

- a) 12 (1 fra hver av apostlene unntatt Judas + 1 evangelium) b) 9 (7 fra Det gamle testamentet, 1 epistel, 1 evangelium) c) 7 (5 fra Det gamle testamentet, 1 epistel, 1 evangelium)

33. Når spiser man tradisjonelt et agape-måltid («kjærlighetsmåltid»)?

- a) Skjærtorsdag b) Langfredag c) Påskennatt

34. Katekumener (dåpskandidater, de som ennå ikke er døpt) mottar tradisjonelt dåpens sakrament en spesiell dag i faste- og påsketiden. Hvilken dag?

- a) Askeonsdag b) Palmesøndag c) Påskennatt

35. I mange sterkt katolske land er karneval en tradisjon i dagene før fastetidens begynnelse. Hvor kommer det latinske begrepet «karneval» fra?

- a) «carne» (kjøtt) + «vale» (farvel): Abstinens fra kjøtt b) «caro» (kjær) + «vallis» (vegg, [festnings]mur): Beskyttelse mot fristelser c) «cara» (kostbar) + «valer» (verdi): Kristi sonoffer er det høyeste mulige

36. I noen land er det en påsketradisjon å ta med en kurv med mat til Kirken for å få den velsignet. Kurven inneholder ofte de matvarene du har valgt å avstå fra i fasten. Hvilken dag er det mest vanlig at denne maten velsignes?

- a) Askeonsdag, samtidig med utdeling av

askekors b) Langfredag, ved avslutningen av skriftemålet c) Påskelørdag ettermiddag i en egen seremoni.

37. Fra gammelt av har det på den norske landsbygda vært knyttet en rekke tradisjoner i forbindelse med påsken. Hvilken av disse alternativene har ikke vært vanlig?

- a) Skyte med kraftige børseskudd langfredag b) Ofre det første lammets som ble født etter påskennatt c) Klatre opp på en fjelltopp for å overvære solunderet påskemorgen

38. Botens sakrament (skriftemålet) hører gjerne fastetiden og påsken til. Hvilken av disse forskriftene er ikke nedfelt i Kirkens lære:

- a) Kirken oppfordrer til skrifte i faste- eller påsketiden b) Den som lever et løssluppet liv må skrifte minst hver 60. dag c) Har du begått en alvorlig synd (dødsynd) må du skrifte for å kunne motta kommunion

39. I askeonsdagliturgien blir man tegnet med et kors i pannen. Fargen på korset kommer fra aske, men hvor kommer asken fra?

- a) Palmegrener fra fjorårets palmesøndag b) Fjorårets ubrukte (ukonsekrerte) hostier c) Huskelappene («memorabili») fra påskens skriftemål

40. Selv om reglene tidligere var mye strengere gjenstår i vår tid abstinensdagene askeonsdag og langfredag som de to dagene i kirkeåret med forbud mot å spise kjøtt. Men det finnes også noen underlige unntak: Fra 1600-tallet kunne man i Nord-Frankrike kose seg med lundefugl, erkebispedømmet New Orleans har åpnet for å nyte alligator, og på 1800-tallet ble bisamrotte tillatt i Michigan. Hvilket annet kjøtt er det blitt åpnet for å spise på abstinensdagene?

- a) Bever b) Nebbdyr c) Pinnsvin

Fasit finner du på side 78

DEN NØDVENDIGE SYND

Er mennesket ugjenkallelig fordervet av synden? Nei, sier påskens liturgi: etter syndefallet løfter Gud vår gjenløste menneskenatur opp på et plan som Adam ikke hadde kunnet drømme om.

TEKST : **BRODER MICHAEL JENSEN OSB** ILLUSTRASJON: **MALGORZATA PIOTROWSKA**

Den nødvendige synd. Er det tittelen på en ny knallroman? Nei, det er en vending vi hører under kirkeårets sentrale feiring, påskens liturgi. I den store påskelovsang *Exsultet* synger diakonen disse helt uventede setninger: *Sannelig: nødvendig var Adams synd, den som Kristi død har utslettet. Å, salige synd, som vant oss så stor en gjenløser!* Er ikke dette upassende påstander? *Nødvendig synd*: men Gud kan da umulig la synden – en krenkelse mot Ham selv! – være et nødvendig middel til vår frelse. *Å salige synd, O felix culpa*: men synd kan da ikke forenes med salighet.

Er du forarget over disse ord i liturgien? Hvis du sier ja, er du ikke den første. Sankt Hugo, abbed av det berømte Cluny-kloster på 1000-tallet, fant disse setninger utålelige, og strøk dem i abbediets liturgiske bøker. Men Kirkens offisielle liturgi kan ikke inneholde teologiske feil. Helligånden som på apostlenes tid inspirerte den Hellige Skrift, inspirerer i dag Kirkens liturgiske tekster. Så den riktige løsning – både i Bibelen og i liturgien – er ikke å utelate det uforståelige, men å granske det. Det er tegn på en god åndelig helbred å være parat til å akseptere overraskelser fra Guds side!

I VIRKELIGHETEN ER DISSE SETNINGER fra påskelovsangen uttrykk for et fantastisk positivt syn på forholdet mellom Gud og mennesker. Vi kan undre oss over at Gud tok den risiko å skape mennesket, og gav oss frihet til å velge mellom godt og ondt. Vi kan undre oss så meget desto mere som Gud *visste* at mennesket ville synde. Hvorfor grep Gud så ikke inn? Hvorfor forhindret han ikke Eva og Adam i å falle i synd? Den store middelalderteolog Thomas Aquinas svarer: «Det er ikke noe til hinder for at menneskenaturen er blitt tiltenkt en *høyere* tilstand etter synden. Gud tillater nemlig det onde, for at det skal bli utgangspunktet for et større gode.» Paulus sier det enda kortere: «Der hvor synden ble større, der ble nåden enda mer overstrømmende rik.»

Konklusjonen er denne: Adams synd har hatt den uventede og gledelige konsekvens at vi derved har oppnådd goder som er større enn dem Adam hadde mottatt da han ble skapt. Hvis Adam ikke hadde syndet, var vi aldri blitt opphøyet til denne tilstand av større verdighet. Ja, i sin forutviten hadde Gud på forhånd inkludert Adams synd i sin frelsesplan, som nettopp ikke skulle slutte med syndefallet, men føres videre for å utslette vår synd og gjøre oss til nye mennesker i Kristus. Sett i dette perspektiv var synden et nødvendig ledd.

Men vi må allikevel understreke at Gud selv ikke tvinges av noen form for nødvendighet og at han naturligvis ville ha vært i stand til å skjenke oss sine største gaver på en annen måte.

KIRKEFEDRENE LEGGER STOR VEKT på optimismen i Guds plan når de taler om skapelsen. Irenæus fra Lyon skriver allerede i det 2. århundre: «I begynnelsen skapte Gud Adam. Hvorfor? Ikke fordi han hadde bruk for mennesket. Men fordi Gud ville ha mulighet for å skjenke sine høyeste goder til andre.»

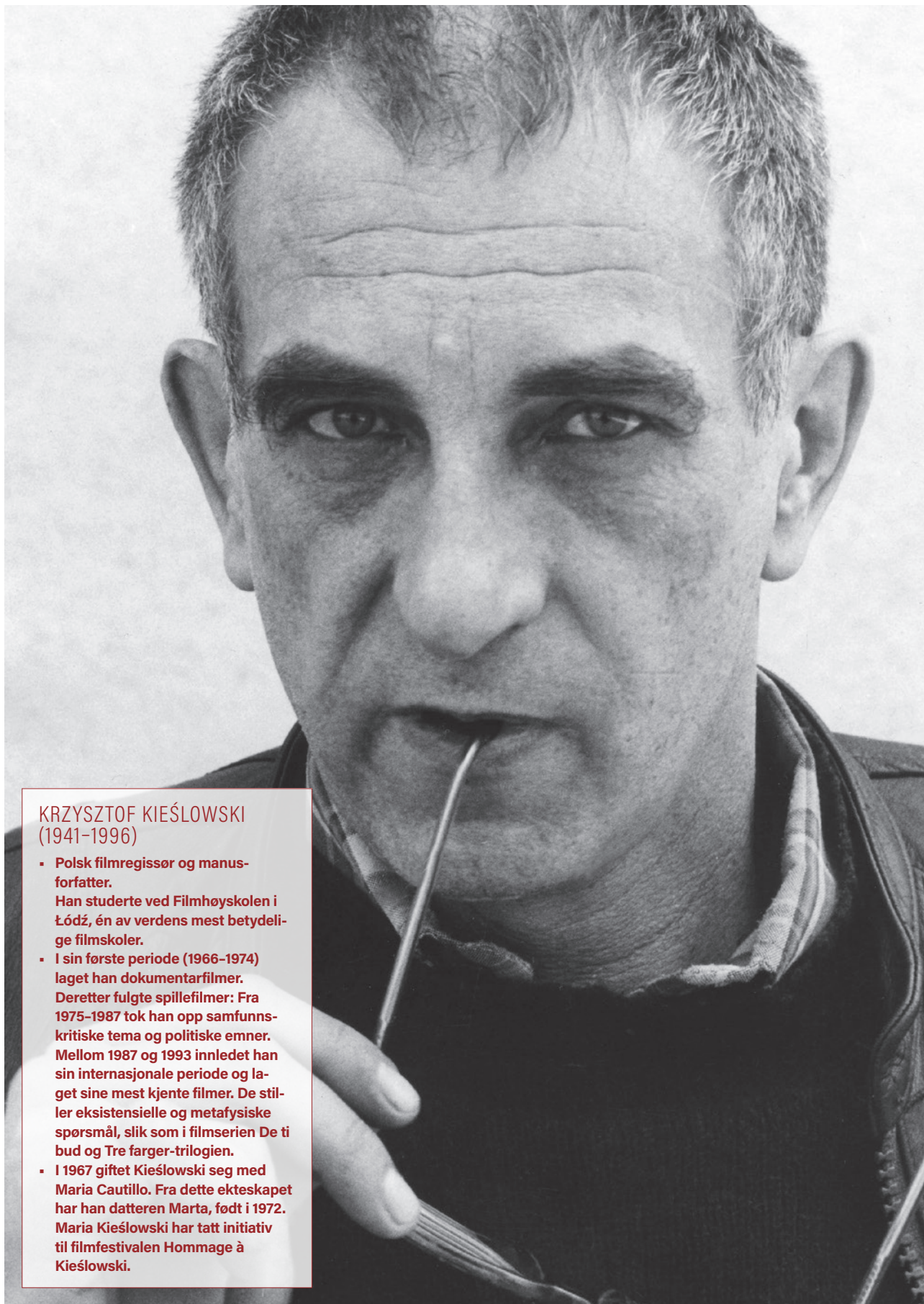
Ambrosius av Milano, Augustins læremester, er enda dristigere i sin skapelsesteologi: Gud skapte himmelen og jorden, han skapte plantene, han skapte dyrene, han skapte resten – og Gud holdt først opp med å skape da han hadde skapt mennesket, for «endelig hadde han én, hvis synder han kunne tilgi». Gud var lykkelig over omsider å kunne vise sitt hjerte, sin barmhjertighet. For Guds kjærlighet streber etter å utbre seg i hele verden, å nå ut til alle, også til dem som er lengst vekk fra Gud, og som vi allerede regner blant de fortapte.

Dette optimistiske teologiske budskap i Kirkens liturgi er en levende kilde til håp for oss: ingen synd er for stor til å bli tilgitt. Det er bare én betingelse: at vi samtykker i å plassere oss selv under Guds nådes strøm og lar Gud vaske oss helt rene med sin barmhjertighet: botssakramentets «dusj» er en vidunderlig oppfinnelse!

AMBROSIUS – SOM LENGE BLE ANSETT for å ha skrevet teksten til *Exsultet* – forklarer oss hvordan en reise gjennom syndens mørke tunnel åpner våre øyne så de virkelig kan verdsette det strålende lys i Kristi nåde: «Jeg blir ikke rettferdiggjort fordi jeg er fri for synd, men fordi mine synder er blitt meg tilgitt. Jeg blir ikke rettferdiggjort på grunn av de tjenester jeg gjør, men fordi Kristi blod er blitt utgydt for meg. Min synd har vært prisen for denne gjenløsning, som Kristus har realisert for å komme meg imøte. *Det er for meg* Kristus har akseptert å dø. *Synden har båret mere frukt enn uskylden!* Uskylden hadde gjort meg hovmodig, synden gjorde meg ydmyk.»

Skal vi så strebe etter å synde mer, for at nåden skal bli større? Nei, det er en blindvei. Det er nok å innse, at vi faktisk *har* syndet, som Paulus sier: «Alle har jo syndet og mangler herligheten fra Gud.» Arme syndere, det er vi, men når frelsens mysterium blir gjort nærværende i påskens liturgi, gjenskaper Kristus oss, og vi blir nye mennesker. •

KRZYSZTOF KIEŚŁOWSKI
(1941-1996)

- **Polsk filmregissør og manusforfatter.**
Han studerte ved Filmhøyskolen i Łódź, én av verdens mest betydelige filmskoler.
- **I sin første periode (1966-1974) laget han dokumentarfilmer.**
Deretter fulgte spillefilmer: Fra 1975-1987 tok han opp samfunns-kritiske tema og politiske emner. Mellom 1987 og 1993 innledet han sin internasjonale periode og laget sine mest kjente filmer. De stiler eksistensielle og metafysiske spørsmål, slik som i filmserien De ti bud og Tre farger-trilogien.
- **I 1967 giftet Kieślowski seg med Maria Cautillo.** Fra dette ekteskapet har han datteren Marta, født i 1972. Maria Kieślowski har tatt initiativ til filmfestivalen Hommage à Kieślowski.

FANGET livets luner

Hvem står bak de ti bud? Gud, selvfølgelig. Men også Krzysztof Kieślowski, som regisserte filmserien De ti bud.

TEKST: MARTA TOMCZYK-MARYON FOTO: ROMUALD PIENKOWSKI/EAST NEWS

De ti bud (*Dekalog*) ble vist på fjernsyn i Polen i perioden 1989–1990. Senere kom episodene fem og seks i fullt format på TV og kino under titlene *En liten historie om kjærlighet* og *En liten historie om drap*.

Hver av *De ti buds* filmer tar for seg ett av Bibelens bud og behandler dem i form av tragiske, groteske og ironiske historier fra 80-tallets grå hverdag i Polen. Kieślowski forteller om mennesker som ender opp i vanskelige dilemmaer, tvinges til å foreta valg og ta konsekvensene av dem.

UTFORDRENDE VALG

Valgene utfordrer dem, slik som for eksempel: Skal jeg fortelle sannheten, noe som er moralsk riktig («Du skal ikke lyve!»), selv om det vil skade min venn? Skal jeg velge elskerinnen som gjør meg lykkelig her og nå, eller familiens langsiktige og dype forpliktelser? Skal jeg abortere, fordi jeg var utro mot min mann, som jeg elsker, men som nettopp døde ... eller bære frem barnet?

Filmene uttrykker kristne perspektiver og verdier. Men Kieślowski er på ingen

måte naiv, han skaper ikke trøstende, banale bilder av livet. Han dømmer heller ikke sine helter, han bare observerer dem og stiller spørsmålet: Hva skjer når vi bryter Guds bud og lever i konflikt med vår samvittighet?

De ti bud er oppført på Vatikanets liste over 45 filmer som fremmer religiøse, moralske eller kunstneriske verdier.

KIEŚLÓWSKIS TALENT

Kieślowski hadde et helt spesielt talent; en kombinasjon av regissørens talent med en moralsk sensitivitet og interesse for folk og verden. Han stanset aldri opp, fordi han var tilfreds med det han hadde skapt, men fortsatte å utvikle seg gjennom hele livet. Filmene utviklet seg med ham.

Er det mulig å peke på et emne som interesserer ham mer enn andre?

Stanisław Zawisliński forsøker å besvare dette spørsmålet i sin biografi: «Mannen som konfronteres med samfunnet, med makt, med systemet, med miljøet, med familie og med seg selv. Mannen som er fanget i motsetninger, avhengighet, konflikter. Mannen som hele tiden må foreta vanskelige verdivalg og som stilles til ansvar for sine handlinger og beslutninger. Mannen

som er avhengig av politikk og som lever utenfor politikk. Mannen som er på evig jakt etter frihet, likestilling, rettferdighet og som søker kjærlighet, glede, forståelse ... ».

KOMMUNISMENS USMINKEDE ANSIKT

Kieślowski begynte med å skape dokumentarfilmer som skulle vise et ekte bilde av polsk virkelighet, i motsetning til kommunismens fortegnede glansbilde av landet. Polakkenes livsvilkår på 60- og 70-tallet skildres ærlig og uten hensyn til regimet. *Arbeiderne 71: Intet om oss uten oss* er et godt eksempel på hans filmer fra denne perioden.

Den første rene spillefilmen var *Personell*. Den kom ut i 1975, deretter fulgte blant annet *Amatør* (1979) og *Skjebnens luner* (1981). Filmene tar opp politiske emner og kritiserer i varierende grad det dengang rådende kommunistpartiet i Polen. Filmene stiller også viktige moralske spørsmål. *Amatør* forteller for eksempel om en amatørfilmskaper som lager sosialdokumentarer. Hovedpersonens filmer beretter en annen historie om virkeligheten enn regjeringens propaganda, noe som bringer dem han forsøker å hjelpe opp i alvorlige vansker. *Amatør* fikk >

LIVSVERKET: Mange anser trilogien *Tre farger* som Kieslowskis livsverk, og serien regnes som ett av moderne films største verk.

HVA VELGER DU? Filmene i *De ti bud* forteller om mennesker som ender opp i vanskelige dilemmaer. FOTO: Polfilm/EastNews

«Hans (Kieślowskis) innflytelse på mitt film-DNA er stor. Han skapte og formet meg (...) Han beveget meg dypt med sin pasjon, kjærlighet til kino, sitt engasjement og hva han gjorde.» IRÈNE JACOB, SKUESPILLERINNE

strålende kritikk og vant hovedprisen på Filmfestivalen i Moskva i 1979.

BERØMT TRIO

Filmen *Blind kjærlighet* fra 1984 markerer innledningen på det fruktbare samarbeidet mellom regissør Kieslowski, komponisten Krzysztof Piesiewicz og manusforfatter Zbigniew Preisner. Trioen samarbeidet ikke bare faglig om film; de var venner

som forsto hverandre godt og påvirket hverandres arbeid. I sine første filmer bruker Kieslowski for eksempel musikk bare som bakgrunn. Takket være Preisner, spiller musikk gradvis en viktigere rolle i Kieslowskis verker: Den har dramatiske funksjoner, skaper og understøtter filmens narrative kontinuitet, bygger på ledemotiver for å fremheve de ulike karakterene i filmen. I mange tilfeller

er filmmusikken blitt like populær som filmene selv.

De ti bud banet vei for Kieslowski til internasjonale prosjekter og sjansen til å lage filmer også i utlandet, hovedsakelig i Frankrike med produsenten Marin Karmitz.

Veronikas to liv (1990) var den første filmen som Kieslowski laget delvis utenfor Polen. I 1993–1994 kom så film-trilogien *Tre farger*. Mange anser det for Kieslowskis livsverk. Filmene har fått navn etter de tre fargene i det franske flagget, rødt, hvitt og blått. Trilogien ble en stor internasjonal suksess og regnes som ett av moderne films mesterverk. Handlingen foregår i Paris, Warszawa og Genève; de tre filmene er til en viss grad føyet inn i hverandre, slik fargene i den franske trikoloren også både representerer hvert sitt ideal – *liberté, égalité, fraternité* – og er en del av en fullendt helhet.

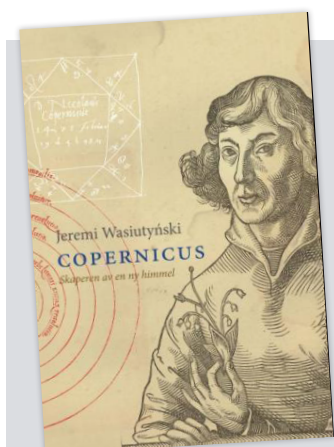
RØDT, HVITT OG BLÅTT

Filmen *Rød* er særlig kjent for Piotr Sobocińskis billedlegging og visuelle fortellerteknikk. Vi møter Valentine Dussaut (Irène Jacob), en ung modell som ved en tilfeldighet blir kjent med den pensjonerte dommeren Valentine Dussaut (Jean-Louis Trintignant). Han har en noe spesiell fritidsinteresse: Han avlytter naboenes telefonsamtaler og spionerer på dem. Filmen viser den subtile og spesiell relasjonen som utvikler seg mellom de to.

De tre filmene vant en rekke prestisjetunge internasjonale kritikerpriser på Filmfestivalen i Venezia, Berlin. *Rød* ble sågar nominert til Oscar i kategoriene beste regissør og beste originale manus, men uten å vinne.

BRÅ DØD

Kieślowski døde i mars 1996, på operasjonsbordet etter et hjerteinfarkt. Han ble bare 54 år gammel. Døden kom brått og uventet for Polens store regissør, som hadde mange planer og ferdigstilte manus liggende. Han arbeidet blant annet med en ny trilogi basert på *Den guddommelige komedie* av Dante. Dessverre vil vi aldri få se disse filmene, men vi kan nyte dem som finnes. •

JEREMI WASIUTYŃSKI
COPERNICUS
SKAPEREN AV EN NY HIMMEL
 KLOKHAMMER FORLAG 2017
 OVERSATT AV GUNNAR
 ARNESON
 684 SIDER. KR 445

«Jeg vet ikke riktig hvem som fascinerer meg mest av de to polakkene: biografen eller den biograferte.»

Polsk kannik endret vårt verdensbilde

OMTALT AV **NILS HEYERDAHL**

Det er, når vi tenker oss om, slett ikke så underlig at våre forfedre oppfattet jorden som det stabile og ubevegelige sentrum i kosmos, og at himmellegemene – solen, planetene og stjernene – beveget seg rundt oss. Det er jo slik vi umiddelbart opplever verden: solen står opp og går ned slik poetene har beskrevet det med vakre ord. De andre himmellegemene beveger seg langsomt over våre hoder, mens den jorden vi står på og observerer fra, virker fast og urørlig.

Den polske astronomen, legen, kirkejuristen og kanniken Nicolaus Copernicus (1473–1543) viste at disse umiddelbare erfaringene ikke stemte, men at vår klode beveger seg rundt solen. Slik revolusjonerte han datidens verdensbilde. Det må ha vært en urovekkende og skakende erkjennelse å ta inn over seg. Ikke rart at de nye teoriene ble møtt med skepsis. (Middelalderen tvilte derimot aldri på at jorden var kuleformet, jfr. artikkelserien Sannhetsserum i dette blad!).

Allerede hundre år før Copernicus hadde riktignok hans navnebror, den tyske filosof, naturforsker og kirkepolitiker kardinal Nicolaus Cusanus, kommet til at jorden ikke er verdens uomtvistelige midtpunkt. I et univers i stadig bevegelse finnes det intet stabilt midtpunkt, mente han: kosmos er som en uendelige sfære, der midtpunktet er overalt og omkretsen intetsteds! Cusanus foregrep intuitivt et moderne verdensbilde, men hans tanker slo ikke gjennom i samtiden.

ET TIDSSKILLE

Det var først med Copernicus at vår oppfatning av jordens plass ble definitivt endret. Her går et tidsskille, ikke bare i kosmologi, men kanskje også i menneskets selvbylde. I et slikt perspektiv blir Copernicus' liv og verk en konsekvensrik etappe på veien mot den moderne verden. Men felles for en rekke av de vitenskapelige pionerene som vi oppfatter som modernitetens representanter, er at deres forskning og deres tenkning har en metafysisk forankring: de er ute etter å etterspore og forstå de evige og uforanderlige lover som Gud nedla i sitt skaperverk.

Nå er det kommet ut en stor monografi

om Copernicus, skrevet av hans landsmann Jeremi Wasiutyński. Jeg vet ikke riktig hvem som fascinerer meg mest av de to polakkene: biografen eller den biograferte. De fleste vet hvem Copernicus var og hva han i hovedsak utrettet. Færre har nok hørt om Wasiutyński, en polsk matematiker, fysiker, astronom, psykolog og filosof som gjorde nordmann av seg. Han kom til Norge i 1937, 30 år gammel, for å studere under den verdenskjente astrofysikeren Svein Rosseland, lærte seg glimrende norsk, og virket her i landet til sin død i 2005, 98 år gammel. Hans forfatterskap er omfattende og har en klart tverrfaglig profil: Wasiutyński søkte sammenheng og helhet der de enkelte vitenskaper bare enser sitt eget, spesialiserte og ofte isolerte felt.

Før han kom til Norge hadde Wasiutyński skrevet dette meget grundige Copernicus-verket, som i 1938 ble kåret til årets beste bok i Polen. Nå er den, etter 80 år, omsider utgitt på norsk, i Gunnar Arnesons stilsikre oversettelse. En bragd!

UHYRE OMFATTENDE OG PERSPEKTIVRIKT

Det er et uhyre omfattende, rikt illustrert og perspektivrikt verk som ikke bare gir en detaljert innføring i Copernicus' liv, men også redegjør for samtidens politiske, religiøse og kulturelle liv. Copernicus er naturforsker, men også en geistlig som er Luthers samtidige. Han lever i en turbulent og dramatisk tid, som boken skildrer med historikerens nøkternhet, men stundom også med den skjønnlitterære forfatters fargerike og medrivende språk. Se bare hvordan han avslutter denne 600 siders spennende reisen gjennom et av fortidens land:

«Når vi trer over terskelen til det kopernikanske verdenstempel, føler vi en opphøyethet som de stormfulle perspektivene i vår tids kosmologi mangler. Denne nesten glemte kosmiske arkitekturen var innbegrepet av harmoni og enkelhet, som er de uforgjengelige tings trekk. Harmoni og enkelhet utstråles også av skikkelsen til denne stillferdige byggmesteren, hvis liv og virke vokste seg sammen i en så ubrytelig og fullkommen enhet som det trolig bare er gitt den å skape som har vunnet udødelighet.» •

CAROLINE SERCK-HANSEN
HELGEN I GRENSELAND.
ARVEN FRA TRIFON
AV PETSJENGA
 ORKANA 2017
 320 SIDER. KR 349

HANS FREDRIK DAHL
 er historiker, professor em.
 i medievitenskap, tidligere
 kulturreaktør i Dagbladet.

«Med sitt lange skjegg
 ble Trifon en hellig
 mann i nord, elsket
 av folk gjennom
 århundrene og
 omspunnet av myter
 like til denne dag.»

En helgen går mot nord

OMTALT AV **HANS FREDRIK DAHL**

I året 1524, samtidig med at Martin Luther organiserte sin første opprørsmenighet i Wittenberg, la en ensom vandrør ut fra Novgorod-traktene i Russland for å gå mot Europas nordligste kyst. Han ville omvende samene til den rette tro. Hans navn var Trifon. Alt i sin levetid ble han dyrket som helgen blant samene, for utallige legender fulgte i hans spor – som klostergrunnlegger, kirkebygger og misjonær i området mellom Varangerfjord og Kvitsjøen.

Ja, denne hellige Trifon representerer et slags motstykke til Luther. Han var stillferdig, hellig og enfoldig, ikke brå og brautende som tyskeren. Han trodde fullt og fast på sin kirke, den russisk-ortodokse, og gjorde slett ikke noe oppbrudd fra sin, som Luther gjorde for full musikk. Han var en dagliglivets stillferdige mann, ikke en litteraturens og skriftkulturens mester, som Luther. Men med sitt lange skjegg ble Trifon en hellig mann i nord, elsket av folk gjennom århundrene og omspunnet av myter like til denne dag. Den helgendyrkelse som Luther ville sette en stopper for med sin protest, den utfoldet seg i hans egen tid og under sitt hele register her nord.

ET TROENDE FOLK

Kan vi regne den hellige Trifon som «vår»? Skoltene i nord var samer, ikke sant; om de så var russiske, finske eller norske av statsborgerskap og skatteplikt, må de regnes som Nordkalottens urinnvånere, i en tid da riksgrensene ennå var uklare og statenes overherredømme diskutert. De ble nok etter hvert kasteball mellom ymse monarker og økonomiske systemer (russiske, finsk-svenske, dansk-norske), men som innbyggere av eget område og med egen livsstil utgjorde de ett folk, om enn spaltet etter næring og geografi. For dem som for andre var troen viktig; folketro eller kristendom?

Det var for å omvende dem til den siste at Trifon brøt opp fra sin hjemtrakt – og la grunnen for et helgenry som har levd til denne dag i det som nå er tre land – Russland, Finland og Norge. For kristentroen ble så mye mer enn konfesjon i disse områdene – den ble identitet og markering av tilhørighet.

Om alt dette har antropologen Caroline Serck-Hanssen nå skrevet en fascinerende bok. Den handler nettopp om dette – helgendyrkelsen

som løper så sterkt gjennom generasjonene, i et grenseland som ligger som et omskiftelig område der folk, samfunn og stat er i stadig bevegelse, fra samegruppens ulike flyttemønstre til militærmaktens oppblåste manøvre. Opp i alt dette troen, identiteten – og helgenes betydning for at at dette skulle få bre seg over landskapet.

TRADISJON MED MENING

Klosteret i Petsjenga ble Trifons første grunnleggelse i 1530-årene. Befolket av svartklede munkeprester med lange skjegg og høye hatter, ble det del av en omskiftelig historie – russisk, så finsk, og russisk igjen. Dette klosteret blir sett sammen med det navngjetne klosteret Solovetskij på sin holme i Kvitsjøen, som det med tiden utsprang fra.

Kirken til ære for de to helgenene Boris og Gleb (fra ca. år 1000) var en annen Trifon-grunnleggelse. Den ble ved en senere grensedeling liggende inni danskekongens del av Nordkalotten, som en russisk enklave i Norge – med en dramatisk historie ikke minst i Sovjet-tiden. I 1965 var det jo på nippet til å bli en større konfrontasjon mellom Sovjet og NATO akkurat her.

Kirken (eller kapellet) i Neiden som Trifon visstnok bygde, lå derimot trygt i vårt eget land, og er i bruk den dag i dag. Også ved barnedåp for emigranter så langt borte fra som Etiopia. Den er viet St. Georg – han med dragen fra det nordlige Afrika, iflg. sagnet fra tidlig middelalder.

Tallrike andre gravsteder over hele Nordkalotten bærer Trifons navn, dessuten tufter og andre helligdomsrester – for ikke å snakke om fosser, kulper, huler og fjorder som minnes ham – ikke rart at han også har satt spor i samenes rike eventyrtradisjon.

Hva alt dette betyr, vises av Serck-Hanssen i generøs bruk av sitater, fotografier, reproduksjoner og kart – ved siden av den gjennomløpende teksten, som beskriver helgenens liv like fullt som hans ettermålet og tradisjonen gjennom fem hundre år. Omtalen av de mange markeringene i dag, viser i en oppmuntrende vilje til å vedlikeholde disse tradisjonene ved å minnes helgenens navn nå. Vi får håpe man lykkes. En tradisjon som denne er nemlig mer enn et flyktig minne, den gir menneskene mening der de bor. •

UTSTILLING I MARTIN-GROPIUS BAU, BERLIN
«JUDEN, CHRISTEN UND MUSLIME. IM DIALOG DER WISSENSCHAFTEN 500-1500»
 VITENSKAPENS VEI
 FRA ANTIKKEN TIL
 MIDDELALDEREN – OG I DAG.

Kunnskapens veier

OMTALT AV **HANS ROSSINÉ**

Aldri før har kunnskaps- og informasjonsutveksling foregått så raskt som i vår digitaliserte og globaliserte verden. Men utstrakt kunnskapsdeling og samspill mellom kulturer og vitenskapsgrener, er ikke noe nytt. På utlån fra Det østerrikske Nasjonalbiblioteket i Wien har det store museet Martin-Gropius Bau like ved Potsdamerplatz i Berlin denne vinteren presentert en interessant og lærerik utstilling.

Utstillingen viser vekselspillet mellom de fire store skriftkulturene – hebraisk, gresk, latin og arabisk – og deres betydning for utviklingen av vitenskapen i Europa og Midtøsten. Her fremvises eksempler på den utstrakte dialogen som pågikk mellom kulturer i tusen år og som utgjør basis for mange av dagens vitenskaper.

Gjennom originale historiske skrifter i glassmontre, enkelte kopier og vitenskapelige instrumenter, får vi innblikk i de veier antikkens viten og kunnskap tok frem til middelalderen. Her speiles hvordan den vitenskapelige samtalen og kunnskapsoverføringen mellom islam, jødedom og kristendom fant sted fra de store byene rundt Middelhavet i antikken til nye kristne og muslimske maktsentra.

MEDISIN OG ASTROLOGI

Fokuset i utstillingen er på medisin og astrologi, hvor kunnskapsoverføringen gjennom historien, ifølge fagfolkene, er spesielt tydelig.

«Visdommens Hus», som kalifen al-Mamun grunnla i Bagdad i år 825, ble en viktig forskningsinstitusjon. Formålet var vidsynt, ifølge filosofen al-Kindi: «Vi skal ikke føle skam ved å anerkjenne sannheten og stille nye spørsmål, uansett hvilken kilde kunnskapen kommer fra, om så den er kommet til oss med våre tidligere fiender og fremmede folk».

I dette husets bibliotek ble persiske, arabiske, syriske, indiske og latinske tekster systematisk oversatt til arabisk. De medisinske verkene til Hippokrates (460–370 f. Kr) og Galenos (129–216 e. Kr) for eksempel, fikk her arabisk språkdrakt. Med den senere arabiske erobring av Spania, ble verkene spredt videre ut i Europa.

TOLEDO

Spanske Toledo spilte en stor rolle med oversettelser

fra gresk og arabisk til latin. Under kong Alfonso VI (1040–1109) ble Toledo et målrettet oversettelsessentrum som innbefattet alle kulturer. Antikke og arabiske fysikere, som islamske Avicenna (980–1031) og hans «Medisinske kanon», ble oversatt til latin.

Likeledes den greske fysikeren og romerske militærlegen Pedanius Dioskorides' (40–90) fembindsverk «De Materia Medica», om den medisinske effekten og virkningen av 400 planter og urter. Grunnleggelsen av universiteter i det 12. århundre startet et nytt kapittel i spredning av kunnskap. Oversettelsesarbeidet ble nå i økende grad lagt dit. De overtok etter kalifenes hoff i Midtøsten og fyrstenes hoff i Europa, og ble nye, uavhengige smeltedigler og katalysatorer som utviklet egne tradisjoner. Høy mobilitet blant lærere og studenter sikret meningsutveksling og kritikk.

DIALOG

Utstillingens andre hovedtema er astrologi og astronomi med kilde i Orienten, Mesopotamia og Egypt i det 3. århundre, og deres betydning for beregningen av religiøse høytider. Skjønt Kirken var mer enn skeptisk, men godtok etter hvert astronomien så lenge den ikke utfordret kristne doktriner.

Utstillingen viser hvordan mye av vår kunnskap står på skuldrene til middelalderens muslimske, jødiske og kristne lærde og deres oversettelser av antikke skrifter, først til arabisk og senere til latin.

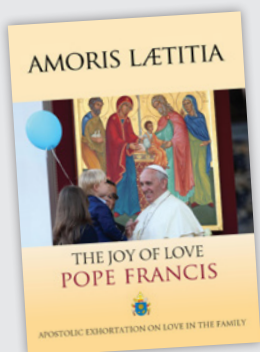
Det finnes flere kunnskapskanaler, men denne forteller oss noe om dialogens betydning for innovasjon, og hvor viktig søken etter faktabasert kunnskap og respekt for andres kunnskap har vært gjennom historien. •

ASTRONOMI: Danske Tycho Brahes (1546–1601) sekstant for å måle distansen mellom stjernene.

MEDISINPLANTER: Fra en lærebok av den persiske medisiner Avicenna (980–1073).

Hvordan Amoris lætitia skal leses

En artikkel i det danske Katolsk Orientering skriver Niels Messerschmidt at pave Frans nå har klargjort hvordan man skal lese og forstå det kontroversielle kapittel 8 i hans dokument om ekteskapet, *Amoris lætitia* (Kjærlighetens glede), som ble offentliggjort etter to bispesynoder om temaet «ekteskap og familie».

Paven har godkjent de retningslinjer som argentinske biskoper i Buenos Aires har gitt som veiledning i saken. De skriver at fraskilte og gjengifte katolikker i helt sjeldne tilfeller og under bestemte forutsetninger vil kunne motta kommunionen.

Et brev fra pavens egen hånd og de argentinske biskopers retningslinjer er offentliggjort på hjemmesidene til Den hellige stols offisielle organ *Acta Apostolicae Sedis*. Begge er forsynt med en kortfattet tekst på latin, undertegnet av statssekretær kardinal Pietro Parolin, som skriver at tekstene uttrykker «autentisk undervisning». Dokumenter redegjør for en rekke forutsetninger, holdninger og bekymringer i dette spørsmålet, og veileder prestene i hvordan de kan gi råd og bistand til par som befinner seg i komplekse og vanskelige livssituasjoner.

De argentinske biskoper gir i sine retningslinjer ikke noen ubegrenset adgang til sakramentene for katolikker i alle tilfeller. Bare i ganske særlige tilfeller, etter nøye vurdering og pastoral bistand og ved hjelp av botens sakrament, kan en prest gi tillatelse til at gjengifte fraskilte igjen kan motta kommunionen. •

Store ord om Gud

Tidligere riksadvokat Georg Fr. Rieber-Mohn er ikke bare en skarpskodd jurist, men også en begavet skribent.

TEKST **HELGE SIMONNES**

Det synliggjøres i hans betraktninger om «Guds uforståelige kjærlighet» i St. Olav nummer fire i 2017. Her skriver han om den tragiske kirkebrannen i Grue første pinsedag i 1822 der 115 mennesker mistet livet. Jeg ga i 2016 ut boken «En Gud for de mange». Første kapittel handler nettopp om denne kirkebrannen.

Kristne har gjennom alle tider brukt mye kraft på å forklare og bortforklare Guds manglende inngripen. Når jeg ser hva som er skrevet og sagt opp gjennom tidene, blir jeg stående igjen med et spørsmål: Hvorfor behandler vi begrepet «Guds allmakt» så lettvent?

Betyr Guds allmakt at Gud har en finger med i alt som skjer i denne verden, både av det vonde og det gode? Jeg opplever at troende så alt for lett gir Gud æren for alt det gode som skjer i deres liv. Vi hører til stadighet at troende, ofte i iveren etter å gjøre Gud stor, kommer med superåndelige utsagn: «Det er Gud som har gjort meg frisk». «Det er Gud som har velsignet oss slik at vi er blitt en stor familie». «Det er Gud som har velsignet vår økonomi».

HAR HATT FLAKS

Sist høst ga Dagsavisen meg i oppdrag å portrettere den nye biskopen i Den norske kirke i Oslo bispedømme. Kari Veiteberg har store deler av sitt liv arbeidet på gaten blant de aller svakeste, men hun bor på Sørenga, en av de rikeste bydelene i Oslo. Jeg konfronterte henne med dette og hun svarte følgende: «Jeg har hatt flaks med mine eiendomsinvesteringer».

Min erfaring er at de fleste andre kirkeledere ville ha svart: «Gud har velsignet mine eiendomsinvesteringer». Biskopen understreket at hun brukte ordet flaks bevisst, fordi hun ikke ville skape en oppfatning av at hun har Gud eksklusivt på sin side. Det er godt tenkt. Vi skal være varsomme med ord som «englevakt». Det er mange som opplever at mye går galt i livet. Vårt nedarvede, positivt ladede åndelige språk kan bidra til at det skapes avstand til mange mennesker. Det er jo ikke det troende ønsker, men det kan lett bli konsekvensen.

Når vi er så opptatt av å gi Gud æren for

alt det gode, får vi naturligvis problemer når det vonde skjer. Medaljens bakside blir vanskelig å forklare. Her har det blitt sagt mye rart opp gjennom tidene, blant annet at de vonde hendelsene skjer som en følge av Guds straffedom. Jeg vet ikke hvor framtreddende dette var i 1822, men vi har andre eksempler.

KINOBRANN

I 1927 mistet 78 barn livet da The Laurice Palace Theatre i Montreal brant ned under en kinoforestilling for barn. Katastrofen inntraff på en søndag. I følge Aftenposten benyttet erkebiskopen minnestunden til å antyde at ulykken var en konsekvens av moralsk forfall. «Hvorfor», spurte erkebiskopen, «tillater man at gledeshus av det slaget som her brant ned, holder åpent på hviledagen?» Her var erkebiskopen sørgelig nær hevners Gud. Det er problematiske gudsbilder kirkens folk her sprer, og det var ikke rart at filosofen Peter Wessel Zapffe fant anledningen til å harselere over gudsbildene vi troende omgir oss med. De som tror at dette er vi ferdige med, tar feil. Det er ikke mange år siden at en kristen politiker uttalte at «22. juli er Guds straffedom fordi Norge har sviktet Israel som nasjon».

FRI VILJE

«Det ondes problem» kan ikke diskuteres uten at vi reflekterer grundig over hva som ligger i Guds allmakt. Rieber-Mohn er inne på dette når han påpeker at Gud har gitt oss mennesker en fri vilje. Vi er ikke gudestyrtede roboter, og vi har fått retten til å velge mellom det gode og det onde. Den frie vilje er menneskets adelsmerke.

Når det gjelder naturkatastrofer, har jeg mer og mer havnet på en erkjennelse av at Gud har lagt sine lover i naturen, men at Han ikke sitter og styrer naturens gang. I boken «En Gud for de mange» har jeg formulert en åndelig vær varsom-plakat i 12 punkter. En av dem lyder slik: «Vær varsom når du fristes til å tenke at Gud velsigner deg mer enn andre».

Møtet med «det ondes problem» blir ekstra vanskelig fordi troendes ord om Gud er blitt for store. •

En usalig blanding

Hans Magnus Sollis lovprisning (St. Olav, nr. 4/2017) av Jeanne Wredens teologiske funderinger er en usalig blanding av personlige synspunkter, kulturell ideologi og reduksjonistisk teologisynt.

TEKST: P. HALLVARD THOMAS HOLE OFM

Skal man først ta av de kulturelle brillene på den måten han hevder det bør gjøres, og slik han håper kirken vil gjøre, så står sannsynligvis de fleste av kirkens trossannheter for fall. Ikke nødvendigvis fordi de er usanne, men fordi Sollis kulturelle ideologi fordrer at kirkens lære og alle dogmer må falle, til fordel for den kulturelle utvikling han setter så stor pris på.

Hvem vil vel i dag høre om Marias uplettede unnfangelse eller hennes evige jomfrudom? Hvem vil vel i dag høre om kristologisk og soteriologisk absolutisme, at Jesus er eneste vei til frelse? Hvem vil i dag høre om at Den katolske kirke er den kirken Jesus grunnla?

MÅ FORKLARE

Ideologien som Solli forfekter må nødvendigvis overvinne alle dogmer og tradisjoner i kirken, for hans ideologi er tydeligvis det eneste som kan løfte på sannhetens slør. Hvis han likevel mener dette kun gjelder, og ene og alene, spørsmålet om presteordinasjon, da

forventer jeg en grundigere forklaring. Jeg er blant annet interessert i hva grunnlaget er for at denne kulturelle «frigjøringen» kun skal gjelde presteordinasjon. Er det mon tro det eneste området kirken og dens lære er preget av mannsdominans eller maskulinitet?

Den ideologien som Solli går inn for, setter spørsmålsteget ved viktige punkter i Kirkens lære og grunnlaget for denne. En slik kulturell ideologi utfordrer nemlig Kirkens apostoliske tradisjon og læreembete. Kirken er jo alltid påvirket av kulturen, og ingen andre steder ser vi det så tydelig som i utviklingen av dogmer.

Det er ikke tilfeldig at 300- og 400-tallet ble de kristologiske århundrene, hvor Kristi guddom og menneskelighet gjentatte ganger, og på forskjellige måter, ble uttrykt gjennom Kirkens dogmer. Romersk og gresk mytologi, gnostiske filosofisystemer, kristenforfølgelser, kristningen av Romerriket, og mere til; alt hadde en innvirkning på den teologiske utviklingen. Men betyr den kulturelle påvirkningen at Kirken er ute av

stand til å uttrykke sin tro og fremlegge troens mysterier på en måte som gjelder for alle og til alle tider? Da berøver man jo Kirken for dens katolisitet!

TIL ALLE TIDER

Tvert om vil jeg hevde at Kirken er i stand til å uttrykke sin tro på en slik måte at den gjelder til alle tider, på tross av kulturelle betingelser. Den Hellige Ånds virke i Kirken og dens Tradisjon gir godt grunnlag for å hevde det. Tradisjonen blir aller mest synlig i dogmene, som er den høyeste konsentrasjon av åpenbarte sannheter. Tradisjonen er likevel ikke begrenset eller avgrenset til dogmer, noe Kirkens læreembete heller ikke er.

Hvordan er dette knyttet til spørsmålet om kvinnelige prester? Pave Johannes Paul IIs klare tale i sakens anledning er et uttrykk for en definitiv lære. Han bekrefter således Kirkens Tradisjon, at det ministerielle prestedømmet er innstiftet av Kristus selv, slik Kirken selv er det. Derfor ligger det ikke i Kirkens fullmakt å endre dette.

De som i løpet av historien har villet endre på Kirkens lære har som oftest endt opp utenfor den. Tro, lære, liv og liturgi går nemlig hånd i hånd. •

Andre innlegg i denne debatten finnes på katolsk.no

PRESSE- KLIPP

«DET ER LIKESÆLE SOM PARALYSERER OSS OG HINDRAR OSS I Å GJERE DET SOM ER RETT, SJØLV NÅR VI VEIT AT DET ER RETT.»

PAVE FRANS, SOM SITERT I DAG OG TID

«Og like i nærheten står mange ganger en som ikke skjønnte. En som ikke merket. En som var sikker på at sex ikke var noen big deal og som trodde det skulle være sånn. Kanskje må pressen ta noe av skylden. For i flere tiår har mediene behandlet sex som en avansert del av forbrukerjournalistikken. En slags guide til konsum.»

ANKI GERHARDSEN I AFTENPOSTEN

«Paven oppfordrer til å avkle det han kaller «slangetaktikken». Løgn som kan føre til politiske seire og økonomisk gevinst. Eller løgner som rammer den enkelte. Dette pavelige oppgjøret er tankevekkende lesning, både fordi han som verdens viktigste religiøse leder gir oss et annet perspektiv enn de vanlige, og fordi det ligger en mobiliserende kraft i at nettopp pave Frans bryr seg om en giftig farsott som truer med å underminere sunne demokratier.»

HARALD STANGHELLE I AFTENPOSTEN

«Grensesetting er mye mer enn å si ja og nei. Det er også det å tenke gjennom hvem man er som menneske, og hvem man ønsker å være. Sex er ikke et avsondret domene, fjernt fra resten av våre liv. Det handler om oss som hele mennesker, ikke bare om lyst der og da, men om følelser, verdighet og respekt.»

TORBJØRN RØE ISAKSEN I MORGENBLADET

«Illusjonen bak det hele er at frigjort seksualitet er ufarlig og nøytralt. I dagens debattklima blir menns natur demonisert. Åpner de munnen, blir tungen skåret av.

Tendensen er foruroligende.»

EIVOR OFTESTAD I KLASSEKAMPEN

DIAKONVIET: Thanh Huu Nguyen ble ordinert til det permanente diakonat 6. januar 2018 i St. Gudmund på Jessheim.

ORDINASJONER

Thanh Huu Nguyen ble ordinert til det permanente diakonat 6. januar 2018 i St. Gudmund på Jessheim. Det var over 20 prester og diakoner tilstede under vielsen, og en fullsatt sal. Thanh Huu Nguyen ble født 1. september 1966 i Vietnam. Han ble opptatt i diakonprogrammet 28. oktober 2011 og tildelt ordinasjonskandidaturet 23. september 2014. 8. oktober 2015 ble han beskikket som lektor. Innsatt som akolytt 9. november 2016. Han er gift med Vy Thi Kim Chi.

FASIT PÅSKENØTTER: 1 c | 2 a | 3 c | 4 a | 5 b | 6 a | 7 a | 8 b | 9 c | 10 a | 11 c | 12 b | 13 a | 14 b | 15 b | 16 a) i følge Johannes, b) i følge Lukas, c) i følge Markus og Matteus. Så alle svarene er faktisk riktige. | 17 c | 18 b | 19 a | 20 c | 21 b | 22 b | 23 c | 24 a | 25 c | 26 b | 27 c | 28 b | 29 b | 30 c | 31 c | 32 b | 33 a | 34 c | 35 a | 36 c | 37 b | 38 b | 39 a | 40 a

LØFTEAVLEGGELSER

► Den 24. januar 2018 avla **Jeanne Wreden** de høytidelige løfter som Mantellata-søster i Prekebrødrenes orden. Hun har valgt ordensnavnet sr. Jeanne Maria av Theotokos, mant. OP. Som Mantellata lever hun etter en regel inspirert av den hl. Katarina av Siena og hennes medsøstre, som ble kalt «Mantellate» i Siena på 1300-tallet.

Utnevnelser

UTNEVNELSER I OSLO KATOLSKE BISPEDØMME

- ▶ **P. Michael Nguyen Duy Duong** ble med virkning fra 18. desember 2017 løst fra stillingen som kapellan i Vår Frue menighet i Porsgrunn, og samme dato utnevnt til kapellan hos St. Birgittasøstrene på Tiller, Trondheim stift.
- ▶ **P. Godwin Adahada** ble med virkning fra 15. januar 2018 utnevnt til kapellan i St. Magnus menighet i Lillestrøm og med ansvar for engelskspråklig afrikansk sjelesorg. Utnevnelsen gjelder for en periode på tre år.
- ▶ **P. Alan Nelson Navales** ble med virkning fra 1. februar 2018 løst fra stillingen som kapellan i St. Magnus menighet i Lillestrøm, og samme dato utnevnt til kapellan i St. Paul menighet i Bergen, og med ansvar for filippinsk sjelesorg i St. Paul menighet i Bergen og St. Joseph menighet i Haugesund
- ▶ **P. Amando Bergantino Alfaro** ble med virkning fra 1. februar 2018 utnevnt til kapellan i St. Svithun menighet i Stavanger, og med ansvar for filippinsk sjelesorg i St. Svithun menighet i Stavanger, St. Fransiskus Xavier menighet i Arendal, St. Ansgar menighet i Kristiansand, Vår Frue menighet i Porsgrunn og St. Olav menighet i Tønsberg.
- ▶ **P. José Johan Dumandan** ble med virkning fra 1. februar 2018 løst fra stillingen som kapellan i St. Paul menighet i Bergen, og samme dato utnevnt til kapellan i St. Olav menighet i Oslo, og med ansvar for filippinsk sjelesorg i Oslo, St. Magnus menighet i Lillestrøm, St. Maria menighet i Askim, St. Mikael menighet i Moss, St. Laurentius menighet i Drammen, St. Birgitta menighet i Fredrikstad, St. Teresia menighet på Hønefoss og St. Gudmund menighet på Jessheim.
- ▶ **P. André-Marie Le Thien Vinh** ble med virkning fra den 1. januar 2018 utnevnt til sjelesørger for vietnamesisktalende katolikker i St. Johannes Døperen menighet i Sandefjord og St. Frans menighet i Larvik.
- ▶ **P. Johannes Vu manh Hung** ble med virkning fra 1. januar 2018 utnevnt til sjelesørger for vietnamesisktalende katolikker i Vår Frue menighet i Porsgrunn.
- ▶ **P. Louis Dang Quang Tien** ble med virkning fra 1. januar 2018 utnevnt til sjelesørger for vietnamesisktalende katolikker i Mariakirken menighet på Stabekk.
- ▶ **P. Tan Peter Duc Do** ble med virkning fra den 1. januar 2018 utnevnt til sjelesørger for vietnamesisktalende katolikker i St. Johannes menighet i Oslo, St. Torfinn menighet i Hamar og Mariakirken menighet i Lillehammer.
- ▶ **Knut Hansson Robberstad** er utnevnt til leder av skolestyret ved St. Paul Skole i Bergen. Han har også utnevnt **Ellen Cathrine Greve** til medlem og **Anne Samuelsen** til varamedlem i skolestyret. Deretter har biskop Bernt I. Eidsvig utnevnt **Tom Schelderup Skare** til styreleder av skolestyret ved St. Paul Gymnas i Bergen. Samme dato har han utnevnt **Jacob Kooter Laading** til styremedlem og **Thu Nguyen** til varamedlem i skolestyret. Disse utnevnelsene har virkning fra 1. januar 2018 til 31. desember 2021.
- ▶ **P. Frode Eikenes** løses fra stillingen som sogneprest i St. Ansgar menighet i Kristiansand, og utnevnes til sogneprest for St. Elisabeth menighet på Eikeli.
- ▶ **P. Louis Dang Quang Tien** løses fra stillingen som sogneadministrator i St. Elisabeth menighet på Eikeli, og utnevnes til sogneadministrator i St. Ansgar menighet i Kristiansand, samt med ansvar for vietnamesisk sjelesorg.
- ▶ **P. Peter Nguyen Van** løses fra stillingen som kapellan i St. Ansgar menighet i Kristiansand, og vil overta andre forpliktelser.
- ▶ **Sindre Bostad** er utnevnt til Moderator for Tribunalets sekretariat. Det er en deltidsstilling og han vil fortsette som økonom for Oslo katolske bispedømme.

Sindre Bostad

KOMMENDE PRESTEVIELSER

Diakon Paul Opata vil bli presteviet lørdag 21. april 2018 kl. 12.00 i St. Olav domkirke i Oslo av biskop Bernt I. Eidsvig. Diakon Josef Ottersen vil bli presteviet lørdag 23. juni 2018 kl. 14.00 i St. Olav domkirke i Oslo av biskop Bernt I. Eidsvig.

UTNEVNELSER I TROMSØ STIFT

- ▶ **P. Marek Chelminiak** MSF ble 31. desember 2017 løst fra embedet som generalvikar.
- ▶ **P. Antonius Sohler** ble 1. januar 2018 utnevnt til ny generalvikar, og 2. januar 2018 avla han overfor biskopen den foreskrevne trosbekjennelse og troskapsed.

Antonius Sohler

Biskoppelige vikarer i Oslo katolske bispedømme

- ▶ **P. Pål André Bratbak** er fra 29. januar utnevnt til biskoppelig vikar for pastoralt arbeid. – Pastoralt arbeid skal hjelpe mennesker til å leve evangeliet. Det er der teologi og levdt liv møtes, så dette er en stor og meningsfylt utfordring, sier pater Pål Bratbak. Pater Pål vil fortsette som sogneprest for St. Olav domkirkemenighet, Oslo.

- ▶ **Mgr. Torbjørn Olsen** er fra samme dato utnevnt til biskoppelig vikar for arbeidet med fornyelse av de liturgiske bøkene. Mgr. Torbjørn Olsen har vært biskoppelig vikar for pastoralt arbeid og innvandrersjelesorgen i Oslo katolske bispedømme siden 2015. I tillegg er han viseformann i Litugikommisjonen i Norsk Katolsk Bisperåd og sogneprest i St. Teresia menighet i Hønefoss. I tiden fremover skal han konsentrere seg om det liturgiske arbeidet i Kirken som biskoppelig vikar med ansvar for fornyelse av de liturgiske bøker.

PAVELIG UTNEVNELSE

Pave Frans har den 23. desember 2017 utnevnt **Fredrik Hansen** til pavelig kapellan (eg. Hans Hellighets kapellan – it. Cappellano di Sua Santità). Til utnevnelsen følger tittelen monsignore (mgr./mons.). Monsignore dr. Fredrik Hansen (38) ble presteviet for Oslo katolske bispedømme i 2007 og har siden 1. juli 2013 virket i det pavelige diplomatiske korps. For tiden tjenestegjør han som nuntiaturssekretær ved Den Hellige Stols permanente misjon til de internasjonale organisasjoner i Wien. Som en følge av pave Frans revisjon av reglene for de pavelige æreshensvisninger i 2014, kan utnevnelsen som pavelig kapellan gis til sekularprester som virker i det pavelige diplomati og i den romerske kurie, samt til sekularprester over 65 år som virker i bispedømmene. Utnevnelse til pavelig æresprelat og apostolisk protonotar gis ikke lenger til sekularprester i bispedømmene, men kun til sekularprester i det pavelige diplomati og i den romerske kurie. De to andre norske monsignori – mgr. dr. Torbjørn Olsen (utnevnt i 2003) og mgr. Francis Xavier Huynh Tan Hai (utnevnt i 2012) – er alle pavelige æresprelater.

Pavens bønneintensjoner

MARS: FORMASJON AV ÅNDELIG DØMMEKRAFT

At Kirken må innse at det haster med formasjon av åndelig dømmekraft, både på det personlige plan og i fellesskapssammenhenger.

APRIL: FOR DE SOM HAR ANSVAR FOR ØKONOMISKE ANLIGGENDER

At økonomer må ha mot til å forkaste ethvert ekskluderende økonomisk system og vite hvordan man åpner nye veier.

MAI: LEKFOLKETS SENDELSE

At det troende lekfolk må oppfylle sin spesielle sendelse ved å bruke kreativitet til å svare på utfordringene verden står overfor i dag.

Biskop Bernt I. Eidsvigs kalender

MARS

26. FEBRUAR - 2. MARS: Den nordiske bispekonferanse i Turku, Finland

12. MARS: Messe i St. Johannes, Oslo, med lektorinnsettelse

14. MARS: Religionslederforum

17. MARS: Foredrag på Også vi er Kirkens seminar, St. Hallvard menighet

19. MARS: Menighetsopprettelse på Eikeli

20. MARS: Møte med Diakonkommisjonen

23. MARS: Møte med Pastoralrådets arbeidsutvalg

27. MARS: Møte med Konsultorkollegiet og Presterådet i OKB. Oljevigselsmesse i St. Olav domkirke, Oslo

29. MARS: Skjærtorsdagens messe, St. Olav domkirke, Oslo

31. MARS: Vigilie, St. Olav domkirke, Oslo

APRIL

1. APRIL: Messe i St. Josephs, Oslo

14. APRIL: Ferming i St. Svithun menighet, Stavanger

21. APRIL: Prestevielse av diakon Paul Opata. Pastoralrådsmøte på Mariaholm

22. APRIL: Ferming i St. Peter menighet, Halden

23. APRIL: Foredrag hos dominikanerne, St. Dominikus kloster

26. APRIL: Møte med Konsultorkollegiet, OKB

28. APRIL: Ferming i St.a Birgitta

menighet, Fredrikstad

29. APRIL: Ferming i St. Torfinn menighet, Hamar

MAI

4. MAI: Skolebesøk på St. Paul grunnskole, Bergen

5. MAI: Ferming i St. Paul menighet, Bergen

6. MAI: Ferming i St. Paul menighet, Bergen

10. MAI: Ferming i St.a Sunniva menighet, Molde

19. MAI: Ferming i St. Olav domkirke-menighet, Oslo

20. MAI: Ferming i St. Olav domkirke-menighet, Trondheim

21. MAI: Ferming i Vår Frue menighet, Ålesund

22. MAI: Møte i Katolsk-luthersk samtalegruppe

24. MAI: Møte med Konsultorkollegiet, OKB. Messe i St. Dominikus

25. MAI: Møte med Pastoralrådets arbeidsutvalg

26. MAI: Ferming i St. Frans menighet, Larvik

27. MAI: Ferming i Vår Frue menighet, Porsgrunn

28. MAI: Representantskapsmøte i Bibelselskapet

29. MAI: Styre- og kirkeledermøte i Norges Kristne Råd

Oppdatert per 06.02.18

Biskop Berislav Grgićs kalender

MARS

26. FEBRUAR - 2. MARS: Nordiske bispekonferanse, Turku

1. MARS: Primatentreffen, Turku

8. MARS: Møte i Familieråd, Oslo

27. MARS: Møte i presterådet, møte i konsultorkollegiet, Oljevigselsmesse

29. MARS: Vår Frue kirke, Messen til minne om Herrens nattverd

30. MARS: Vår Frue kirke, Langfredagsliturgi

31. MARS. PÅSKEAFTEN: Vår Frue kirke, Påskevigilien

APRIL

PÅSKEDAG: Vår Frue kirke, Høymesse

2. PÅSKEDAG: Karmel, Høymesse

11. APRIL: Møte i finansrådet

15. APRIL: Ferming i St. Mikael kirke, Hammerfest

MAI

10. MAI: Ferming i St. Eysteins kirke, Bodø

12. MAI: Ferming i Kristi Konge kirke, Narvik

13. MAI: Ferming i St. Sunniva kirke, Harstad

20. MAI. PINSEDAG: Ferming i Vår Frue kirke, Tromsø

21. MAI. 2. PINSEDAG: Ferming i Finnsnes

26. MAI: Ferming på kroatisk i Oslo

Oppdatert per 06.02.18

Dom Filip Dahl

Hans veiledere frarådet det. Både pater Hallvard Rieber-Mohn og pater Finn Thorn syntes han var altfor ung og fersk som katolikk til å ta et så drastisk skritt. Men Jac Dahl var ikke til å rokke. I 1958, 22 år gammel, oppga han sine universitetsstudier i klassiske språk og forlot Norge for å tre inn i karteuserordenen. Han vendte aldri tilbake. Kallet var sterkere enn rådgivernes, familiens og vennenes skepsis. Han døde 8. februar, 82 år gammel, etter 60 år i bønn, gudstjenesteliv, askese og arbeid. En norsk konvertitt som valgte et annerledes liv.

Karteuserne lever i taushet, i hver sin lille hytte, rundt et felles klosteranlegg med kirke. De dyrker grønnsaker på hver sin lille jordflekk, spiser vegetarisk og samles i kirken tre ganger i løpet av døgnet til felles gudstjeneste. De øvrige av døgnetstid bønner leses i ensomhet, i egen celle. De legger seg klokken 8, men står opp igjen kvart over tolv om natten til en to timer lang gudstjeneste i kirken.

Først var han i klosteret Chartreuse de Sélignac i Frankrike, siden i et nytt kloster i Vermont, USA, dypt inne i skogene, mot grensen til Canada. Karteuserne holder seg ikke med aviser, radio og TV. Prioeren mottar nyheter og orienterer de andre om det viktigste av det som skjer ute i verden.

Dom Filips liv var så forskjellig fra det de fleste av oss kjenner og forstår, at det ikke bare forundrer mange, men også provoserer noen. Verden er full av uløste problemer og oppgaver, og så vender disse munkene alt dette ryggen og isolerer seg totalt?

Men slik de forstår seg selv, har ikke karteusermunkene vendt verden ryggen. De står plantet midt i den og tar den med i sin bønn og sin meditasjon. De ber for oss. Om vi vet det eller ikke, bryr oss om det eller ikke, spiller ingen rolle. De holder forbindelseslinjen åpen mellom denne verdens forvirrende, kaotiske mangfold og den Ene, Gud.

Publisitet interesser dem ikke. Journalister er ikke velkomne. Et unntak som ble kjent verden over, var da Philip Gröning slapp innenfor murene og laget filmen *Den store stillheten*.

Dom Filip Dahl forlot ikke helt sine fag, latin og gresk, men fortsatte studier i klosteret, underviste sine medbrødre og skrev artikler, særlig om kirkehistoriske emner. Noen av dem er utgitt av broren Hans Fredrik Dahl, som i 2005 også publiserte en bok om Dom Filips liv, *Kalt til stillhet*. Den inneholder også tekster av karteuserbroren. I 2014 utga Dom Filips en oversettelse av pave Gregor den Stores Samtaler i fire bøker om jærtegn og underlige hendelser i Italia på 400- og 500-tallet.

Et uvanlig liv er avsluttet. Munken er vendt hjem.

Requiescat in pace!

Sr. Sylvia er kalt hjem til Gud

Sr. Sylvia (Magdalena) Krisch S.F.X, født i Tyskland i 1932, ble kalt hjem til Gud tirsdag 19. desember.

Vi minnes sr. Sylvia fra sine yngre dager, da hun hadde ansvar for katekesen og hjalp til i resepsjonen på St. Paul skole. Hun var en god og trofast medsøster. Sr. Sylvia ble begravet i Vår Frue kirke onsdag 3. januar.

*Forenet i bønn for henne.
St. Franciskus Xaverius-søstre*

Mgr. Olaf Ingvald Wæring

Olaf Ingvald Wæring døde 26. januar 2018. Han ble født 5. august 1932 i Flushing, Brooklyn bispedømme, og ble ordinert prest er i 1958. I 1963 kom han til Norge for å arbeide i Oslo katolske bispedømme. Hans far var norsk. Olaf følte sterkt at hans kall var å tjene Herren i Norge. Han var biskop Grans sekretær og seremonimester og ledet biskopens husholdning.

Olaf følte seg noe fremmed overfor den kultur og væremåte han møtte i Norge. Den geistlige kulturen som han kjente fra Statene og Storbritannia, fantes ikke her. Geistligheten var hovedsakelig tysk og nederlandsk. Det manglet ikke på godvilje på noen av sidene, men de hadde ingen felles plattform.

Noen av de endringene som kom med Det annet vatikankonsil, likte Olaf Wæring dårlig, slik som at altere, statuer og bilder ble fjernet. Han gjorde sitt beste for å bevare skatter fra før konsilet og han misbilliget f.eks. sterkt at prester skulle iføre seg slips.

At han selv hadde lidd store tap, var sikkert noe av bakgrunnen for at han som prest viste en betydelig pastoral følsomhet. Hans eldste bror, Richard, døde i kamp under annen verdenskrig. Hans annen bror, Robert, som stod ham meget nær, ble drept av terrorister i 1976 da han tjenestegjorde som diplomat i Libanon. Pastor Wæring kom visst aldri helt over disse tapene.

Da han hadde tjent bispedømmet i 50 år, blant annet som rettsvikar og promotor iustitiae, ble han velfortjent utnevnt til pavelig æresprelat med monsignore som tittel.

I de siste årene ble hans helse stadig verre. Brannen på St. Elisabethhjemmet i desember 2014 kom som et sjokk på ham. Han mistet mange av sine eiendeler – og enda verre: Han mistet sitt hjem og måtte forlate de trofaste St. Elisabeth-søstre i tre lange år. Det ble mange forsinkelser og skuffelser før han endelig kunne flytte tilbake, men han fikk til slutt sitt hjem og sitt gode humør igjen.

I lange perioder bodde han hos sin familie på Long Island. Olaf var glad for det hjem og den trygghet hans familie kunne tilby og for å være nær dem igjen. Dominikanersøstre ved Katarinahjemmet og paterne i Asker og Bærum katolske menighet viste ham også generøs gjestfrihet når han behøvde det.

Som meget ung mann ville Olaf vie livet til Herrens tjeneste. Han så seg aldri tilbake. Han var kallet til å bli prest og ble aldri forstyrret i sin livsoppgave. Måtte han nå høre Herrens stemme:

Vel gjort, du gode og tro tjener; gå inn til din Herres glede!

Ei langfredagspreike

Av Knut Ødegård

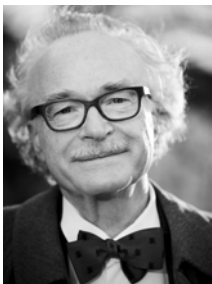
Onkel Knut var prest. Han var ein praktisk mann, latin var gresk for han. Han døydde då han vart pensjonist, stod og grov tomt til det nye huset då hjarta hans svikta etter påske.

Han var meir ein elektrikar enn ein predikant, han byrja sine talar med at «Eg er ingen talar» og hadde rett i det.

Han hadde ikkje stort å læra frå seg til sokneborna, dei sleit med sitt, med sine fødslar, med sin kjærleik og sin død og for slikt hadde han ikkje ord.

Men han hadde lært seg å reparera elektriske leidningar og han gjekk på husbesøk og ordna opp i kortslutningar og skrale sikringsboksar, skrudde lamper på plass

og det lyste der han hadde vore.

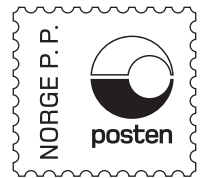

Knut Ødegård (f. 1945) har vært kalt en katolsk modernist (jfr. Kirsten Krogs artikkel om ham i siste nummer av Segl, katolsk årsskrift). Han er den mest oversatte nålevende norske lyriker, gjendiktet til 37 språk. Et gjennomgående motiv i hans diktning er de skjulte og mest sårbare sidene ved mennesket. Etter at han konverterte til den katolske kirke i 1992, ble den religiøse dimensjon enda tydeligere i forfatterskapet, som i alt omfatter over 40 bøker og gjendiktninger. Her skal bare tre utgivelser nevnes: diktsamlingen *Missa* (1998), sakprosa-boken som han skrev sammen med Lars Roar Langslet: *Olav den hellige. Spor etter helgenkongen* (2011) og *Tida er inne* (2017). Vi gjengir her første del av et dikt som er hentet fra denne diktsamlingen.

ILLUSTRASJON: MALGORZATA PIOTROWSKA

Returadresse:
Oslo Katolske Bispedømme,
Akersveien 5, 0177 Oslo

Foto: Isabel Corthier/Caritas Internationalis

#nullsult

FASTEAKSJONEN 2018

815 millioner barn og voksne sulter.
Sult går ikke over av seg selv.

Caritas Norge, Storgata 38 0182 Oslo • Telefon: 23 33 43 60

200 KR REDDER LIV!

SMS: Nullsult til 2160 (200 kr)

Vipps: 12135. Merk betalingen Nullsult

Gavekonto: 8200.01.93433